

Riksdagens protokoll

2001/02:44

Måndagen den 10 december

Kl. 10.00 – 16.48

Protokoll
2001/02:44

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollen för den 3 och 4 december.

2 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen, m.m.

Andre vice talmannen anmälde att följande faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och överlämnats till utskott:

- 2001/02:FPM23 Irlands begäran om att få delta i delar av Schengenregelverket till justitieutskottet
- 2001/02:FPM24 Förslag till rådsbeslut om ändring av artikel 40 (fortsatt övervakning) i Schengenkonventionen till justitieutskottet
- 2001/02:FPM25 Rättslig grund för finansieringen av utvecklingen av andra generationen av Schengens informationssystem till justitieutskottet

3 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Motioner
2001/02:N47–N49 till näringsutskottet

4 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Näringsutskottets betänkanden 2001/02:NU7, NU1, NU8, NU3 och NU6
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2001/02:AU1

5 § Internationell samverkan

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande 2001/02:UU1
Utgiftsområde 5 Internationell samverkan (prop. 2001/02:1 delvis).

Anf. 1 GÖRAN LENNMARKER (m):

Fru talman! Denna måndagmorgon ska vi tala om utgiftsområde 5. Det är lite ledsamt att tala om utgiftsområde 5 just i år. Frågor som traditionellt har behandlats under detta utgiftsområde, nämligen frågan om Sveriges representation utanför landets gränser och frågan om Utrikesdepartementet i sin helhet, behandlas inte här längre.

Ambassader, konsulat och delegationer som Sverige har utomlands är inte en fråga bara för UD självt eller för Regeringskansliet och för statsmakten utan lika mycket för hela Sverige. Det har att göra med Sveriges relationer med andra länder och internationella organisationer och berör hela samhällslivet.

Näringslivet, privatpersoner som reser, missionärer och andra har stor nytta av svensk representation utomlands. Därför är det beklagligt att hela den frågan de facto mera har kommit att bli regeringens eller Regeringskansliets ansvar. Vänsterpartiet och Miljöpartiet stöder tyvärr en ordning där man fattar beslut om Sveriges representation utomlands utan djupare överväganden.

Beslutet om nedläggningen av ambassaderna i Lima, Tunis och Beirut och vid Heliga stolen är felaktigt enligt moderaterna och borgerligheten. Det var inte väl genomtänkt. Det får tråkiga konsekvenser för Sveriges relationer med de länderna.

Vi är i en situation där Sverige får allt större förpliktelser i Europa. Vi har anledning att bygga ut vår representation i de europeiska länderna till följd av att Europeiska unionen är i en process av utvidgning. Det är rimligt att Sverige är representerat i alla kandidatländerna.

Vi har därutöver en stark svensk närvaro av fredsbevarande karaktär på västra Balkan, vilket gör att det är nödvändigt att Sverige är representerat även där. Länderna öster om EU och kandidatländerna får allt större kontakter med Sverige och med EU. Det finns även därför anledning för Sverige att utöka sin representation i den riktningen.

Vi har av utrikesministern blivit utlovade att Sverige ska öppna en ambasad i Vitryssland – något som vi moderater har strävat efter i fem år. Det är ett nära grannland som är en diktatur, och det finns anledning för Sverige att vara mycket aktivt där – inte minst för att främja de krafter som kämpar för demokrati i detta olycksaliga land.

Också i Kaliningrad är det angeläget med ett generalkonsulat. Också det har utrikesutskottet blivit utlovat av utrikesministern.

Jag hoppas att detta verkställs inom en snar framtid. Tyvärr har det hörts rykten – jag vet inte hur sanna de är – om att det skulle skjutas på framtiden. Jag hoppas att det kommer bättre besked i denna debatt.

Men det faktum att vi får större ansvar i Europa innebär inte att Sveriges behov av kontakter utanför Europa minskar. Här ligger själva fel-tänkandet i regeringens hantering av Sveriges utrikesrepresentation. Om man bestämmer sig för en oförändrad ram innebär med nödvändighet Sveriges ökade engagemang i Europa att Sverige ska dra ned på sitt en-

gagemang utanför Europa. Det är själva logiken i detta. Det är här det finns anledning att kritisera regeringen för brister i strategin.

I en globaliserad värld ökar Sveriges kontakter med hela världen – med Latinamerika, Afrika, Asien och Oceanien. Vi bygger dessutom via EU upp en Medelhavsstrategi, som innebär att Sverige i princip bör vara närvarande i alla länder kring Medelhavet. Det gäller inte bara dem i norr, dvs. Europa, utan även Medelhavets södra och östra kust.

I det perspektivet är det olyckligt att man lägger ned ambassaderna i Tunis och Beirut. Det gäller också ambassaden i Lima. Peru är ett stort och viktigt land i Latinamerika. Det är snart bara Heliga stolen i Europa som har en utrikespolitik som avviker från EU:s. Den europeiska integrationen påverkar de facto också utrikespolitiken i kandidatländerna.

Det finns alltså anledning att slå fast att man måste ha principer för Sveriges närvaro utomlands. Det kan inte bara vara en budgetfråga. Tror man att ambassader inte gör någon nytta kan man lägga ned dem med en klackspark, som har skett. Men det finns anledning att lägga fast principerna för Sveriges närvaro.

Det gäller inte bara Europa, där vi i princip bör finnas i varje land – det kan finnas något undantag – utan också utanför Europa, där det inte finns någon anledning att dra ned på Sveriges närvaro i en tid av globalisering och ständigt intensifierade kontakter.

Frågan är om inte tiden har kommit för riksdagen att lägga fast de principerna. Regeringen har inte hanterat dessa frågor väl. Det kanske finns anledning för riksdagen att ta ansvar för just dessa övergripande frågor.

Låt mig slutligen, fru talman, yrka bifall till reservation 1 i betänkandet.

Anf. 2 HOLGER GUSTAFSSON (kd):

Fru talman! Sveriges internationella engagemang har breddats och fördjupats under de senaste decennierna, och det har accelererat sedan 1995, då vi blev medlemmar av Europeiska unionen.

Globaliseringen av politik och ekonomi har rivit många murar, och det ökar snabbt behovet av nationsgränsöverskridande samarbete. Globaliseringen har samtidigt ökat behovet av institutionaliserat samarbete mellan världens länder.

Sverige deltar aktivt i FN, världshandelsorganisationen WTO och många andra globala institutioner. Tillsammans utgör dessa ett globalt ramverk av institutioner. Utan detta ramverk skulle det vara omöjligt för oss som litet och enskilt land att hantera gemensamma problem som miljöförstöring och organiserad brottslighet, lösa militära konflikter och bekämpa fattigdomen.

Genom vårt EU-medlemskap har våra möjligheter att utöva inflytande på den globala arenan vuxit ofantligt. När Europa agerar är de europeiska länderna gemensamt en av huvudrollsinnehavarna på den internationella scenen.

Insikten om detta har lett till att Sverige deltar, och ofta rentav är drivande, i uppbyggnaden av en gemensam europeisk utrikes- och säkerhetspolitik.

Prot. 2001/02:44
10 december

*Internationell
samverkan*

Utvecklingen av, och synen på, vår traditionella neutralitetspolitik har också gett oss större möjligheter att delta i civil och militär krishantering i samarbete med andra västliga demokratier. Vårt land, och folk, har blivit mindre isolerat och därmed kanske mindre övertygat om sin egen ofelbarhet.

För de ytterlighetspartier på vänsterkanten som säger nej till EU, WTO och nutidsenlig internationell samverkan över huvud taget är situationen naturligtvis bekymmersam. Det är förståeligt att de längtar tillbaka till den tid då Sverige ställde sig neutralt i kampen mellan demokrati och totalitära system. På det viset slapp man delta i omvärldens bekymmer.

Fru talman! Det fördjupade internationella samarbetet minskar inte behovet av egna svenska kontakter i utlandet. Det är precis tvärtom. Mer än någonsin behöver Sverige sina känselspröt mot omvärlden för att odla kontakter, bygga broar och förstå vad som händer politiskt, ekonomiskt och inte minst kulturellt i vår omvärld. Därför är det både beklagensvärt och oroväckande att regeringen lägger ned fyra viktiga svenska ambassader: ambassaden vid Heliga stolen i Rom och ambassaderna i Tunis, Lima och Beirut. Detta gör man för att spara några futtiga miljoner. Regeringen har berövat Sverige fyra av sina politiska och ekonomiska utlandsetableringar. Kristdemokraterna anser att regeringen har gjort en grov felbedömning av svenska intressen i omvärlden.

De fyra ambassaderna har varit viktiga hjälpmedel för Sverige både utrikespolitiskt och ekonomiskt. Inte minst har de förmedlat bilden av vårt land som engagerat för internationell fred och solidaritet. Heliga stolen intar naturligtvis en särställning bland de fyra. Vatikanen spelar en unik roll i världspolitikerna då etiska och religiösa konflikter blir alltmer frekventa på världskartan. Den katolska kyrkans diplomatiska nätverk är synnerligen angeläget utifrån vårt nordiska perspektiv. Katolska kyrkan är som internationell medlare, biståndsgivare, informationskanal och politiskt-kulturellt nätverk av allra största betydelse i sammanhanget. Därför är det inte konstigt att nedläggningsbeslutet väcker bestörtning på många håll. Nedläggningen är ett diplomatiskt självmål vars konsekvenser kan bli mycket allvarliga.

Kristdemokraterna motsätter sig med bestämdhet dessa nedläggningar. Vi har i vårt budgetalternativ skjutit till extra pengar till utgiftsområdet Rikets styrelse av just den anledningen. Vidare anser vi att det finns många samordningsmöjligheter i det svenska ambassadnätet att genomföra som också kan bidra till lägre kostnader utan att definitivt stänga fyra väl fungerande representationer.

Fru talman! Kristdemokraterna ifrågasätter också regeringens beslut att flytta budgeten för utrikesförvaltningen till utgiftsområde 1, alltså Rikets styrelse. Det är ytterligare ett uttryck för den maktcentrering som regeringen Persson odlar. Det är svårt att undvika misstanken att regeringen gör denna omflyttning för att slippa utrikesutskottets kompetenta kontroll av hur ambassader och utrikesförvaltning sköts. Försvagningen av riksdagens fackinflytande på utrikesområdet är djupt olycklig.

Kristdemokraterna anvisar i stället i sin motion U351 besparingar på 20 miljoner kronor, som framgår av reservation 2 i utskottets betänkande. Det är besparingar vars politiska konsekvenser mer än väl kompenseras i

vår alltmer utvecklade relation till Europeiska unionens utrikes- och säkerhetspolitik.

Fru talman! Jag önskar därför yrka bifall till reservation nr 2.

Fru talman! Mänskliga rättigheter och principen om varje människas okränkbara värde måste ligga till grund för Sveriges relationer i utrikespolitiken. Denna princip har fått ökad tyngd i utrikespolitiken i alltför många länder, vilket är en stor framgång och naturligtvis glädjande.

Alltför länge sattes demokrati och mänskliga rättigheter på undantag också i svensk utrikes- och biståndspolitik, ibland på grund av naivitet och okunskap men också på grund av en arrogant människosyn som ligger i botten på socialismens företrädare. I dag finns mänskliga rättigheter som ett naturligt skydd för enskilda medborgare i utrikespolitiken i den demokratiska världen. Världssamfundet har också uppraderat folk-rätten, inte bara som stöd för staters rättigheter utan också som skydd för människors rättigheter.

Militärt våld kan ibland vara ett nödvändigt medel för att förhindra mänskliga katastrofer. Det är ju ett sådant resonemang som har legat bakom Natos, EU:s och FN:s agerande på Balkan under senare år.

Kristdemokraterna anser att denna utveckling av folkrätten är positiv. Universella rättigheter och etiska normer måste få en större plats i världspolitiken på bekostnad av kall intressepolitik från länder och regimer. Vi anser att regeringen på ett ännu tydligare sätt borde integrera mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik. Det handlar inte om att påtvinga andra länder en svensk eller en västerländsk samhällsmodell. Det handlar om att aldrig vika från vissa grundläggande etiska principer, oaktat realpolitiska resonemang.

Det handlar också om att inleda ett aktivt samarbete med näringslivet för att företag som verkar i fattiga länder ska respektera mänskliga rättigheter och grundläggande arbetsrättigheter enligt International Labour Organisation, ILO. Regeringen bör framgent uppmuntra, understödja och kontrollera företagens användande av etiska uppförandekoder. Det är *ett* sätt att säkerställa att den ekonomiska globaliseringen håller sig inom moraliskt acceptabla spelregler. Ett annat viktigt sätt, som kristdemokraterna stöder, är att ta upp grundläggande arbetslivsnormer, exempelvis förbudet mot tvångsarbete, i framtida förhandlingar inom världshandelsorganisationen WTO samt att stärka ILO självt i förmågan att kontrollera hur medlemsstaterna följer dess konventioner.

Fru talman! Till sist vill jag säga att de principer som jag har berört anser kristdemokraterna vara viktiga fundament för planeringen, representationen och agerandet i svensk internationell förvaltning.

Anf. 3 LARS OHLY (v):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag till beslut och avslag på reservationerna. Vänsterpartiet står helt bakom förslaget i det här betänkandet.

Det som jag ska kommentera är ingenting som avhandlas i reservationerna. Det är inte heller det som de föregående talarna har tagit upp sin talartid med.

Låt mig börja med partiöverläggningarna om Sveriges utrikesrepresentation. Möjligtvis fanns det en majoritet bland partiföreträdarna i de överläggningarna för att man skulle behålla åtminstone ambassaderna i

Lima, Beirut och Tunis. De borgerliga partierna, främst Moderaterna, vägrade dock att utgå från den budget som fanns. Man sade: Vi har mer pengar. Vi har lagt till mer pengar till utrikesrepresentationen än vad majoriteten har gjort. Därför behöver vi inte ta ansvar för några som helst besparingar.

Därmed ställde man sig helt vid sidan av all meningsfull diskussion om att verkligen försöka rädda de här tre ambassaderna. Moderaterna var mer intresserade av plakatpolitik än av att påverka. Man kan säga att det för moderaterna var viktigare att markera mot regeringen än att rädda de hotade ambassaderna. För de hade visst kunnat räddas med den budget som finns. Det finns besparingsmöjligheter. Representationen i Bryssel har vuxit enormt. Den lider nästan av elefantiasis. Antalet anställda på ambassaderna i de nordiska länderna visar på en viss överdimensionering, för att uttrycka sig milt. Det hade möjligtvis gått att samla en majoritet som regeringen, tror jag, hade haft svårt att bortse från.

Däremot är vi inte överens om representationen vid Heliga stolen. Vänsterpartiet tycker att det var en besparing som var rimlig.

Låt mig sedan kommentera Holger Gustafsson lite grann. Han talade, snabbt nedskrivet, om de extrema partier på vänsterkanten som är emot allt internationellt samarbete och vill lägga ned EU och WTO.

Fru talman! Därmed stänger Holger Gustafsson dörren till allt meningsfullt samtal. Det är tydligt att man inte kan bemöta i sak. Man kan inte argumentera mot t.ex. Vänsterpartiets åsikter och uppfattningar. Så svag står Holger Gustafsson i debatten att han är tvungen att pådyvla Vänsterpartiet åsikter som vi inte har och aldrig har haft, och han gör det för att få bemöta hjärnspöken i stället för att bemöta det vi sagt, det vi skrivit och det vi gjort. Det är beklagligt, fru talman. Det visar en ovilja att bryta olika åsikter, att verkligen debattera och diskutera.

Vi är inte överens om allt, och det är nog nödvändigt att vi för en öppen diskussion om de meningsskiljaktigheter vi har. Men att medvetet argumentera mot uppfattningar som en meningsmotståndare aldrig har framfört visar bara på en förfärande brist på intellektuell hederlighet.

Anf. 4 GÖRAN LENNMARKER (m) replik:

Fru talman! Det tragiska med Lars Ohlys resonemang är att det blir ett nollsummespel. Om man inom befintlig ram ska börja prioritera mellan olika ambassader handlar det om huruvida vi ska lägga ned den eller den. Från moderat och övrigt borgerligt håll har vi menat att i en värld som blir mer globaliserad finns det anledning för Sverige att ha ökad närvaro både i och utanför Europa. Det måste vi erkänna. Det vore en något egenartad situation om vi skulle dra ned på vår diplomatiska närvaro i en tid när våra kontakter med alla världsdelar och praktiskt taget alla länder faktiskt ökar.

Det är det som ligger till grund för både den moderata och den borgerliga synen: Sverige måste ha en samlad idé om hur vi ska vara representerade utomlands. Förmodligen handlar det om att vi måste vara representerade på fler ställen, inte färre. Det är det som ligger bakom både vår position och den borgerliga positionen: Vi måste ha en politik och en strategi för Sveriges närvaro som kräver en ökad kostym. Där måste riksdagen nog komma in.

Anf. 5 LARS OHLY (v) replik:

Fru talman! Jag kan hålla med om att det är värt att diskutera hur principerna för utrikesrepresentationen ska se ut även i framtiden. Det är också värt att diskutera eventuella nya ambassader eller konsulat i olika länder. Vi står också bakom det förslag som ett enigt utrikesutskott har lagt fram och som regeringen har sagt att man så småningom ska fullfölja, nämligen att inrätta en ambasad i Minsk.

Men problemet med de partiöverläggningar vi genomförde var ju att Moderaterna och de andra borgerliga partierna vägrade att utgå från den budget som fanns. Därmed gjorde man det omöjligt för majoriteten och för regeringen att på ett meningsfullt sätt diskutera hur t.ex. ambassaderna i Beirut, Lima och Tunis skulle kunna räddas. Det var beklagligt, men det är ert ansvar.

Anf. 6 GÖRAN LENNMARKER (m) replik:

Fru talman! Men poängen är just att vi ansåg att det var viktigt att rädda alla fyra ambassaderna. Därtill menar vi att man ska ha en ambasad i Minsk, och det snart, och ett generalkonsulat i Kaliningrad. Förmodligen behövs det också ökade åtaganden på andra håll i ett längre perspektiv. Då finns inte den möjlighet som Lars Ohly anger, att man på något mirakulöst sätt skulle lyckas med konststycket att behålla fyra ambassader inom befintlig ram och ändå inte lägga ned på andra håll. Vi menar att det inte skulle vara ett nollsummespel utan att det finns anledning för Sverige att finnas representerat på fler ställen i världen i en globaliseringens tid.

Vi anser också att det är fel att som regeringen, med stöd av Vänsterpartiet, lägga över frågan om UD:s budget till utgiftsområde 1 och därmed de facto också minska riksdagens och utrikesutskottets inflytande över de här frågorna. Tvärtom menar vi att det vore angeläget att lägga fast politiken för Sveriges närvaro utomlands på riksdagsnivå. Regeringen har ju inte klarat av att sköta det här på ett tillfredsställande sätt.

Anf. 7 LARS OHLY (v) replik:

Fru talman! Riksdagens inflytande över utgiftsområde 1 är förhoppningsvis lika stort som det är över detta utgiftsområde.

Men för att gå tillbaka till diskussionen om utrikesrepresentationen menar jag att resultatet av ert resonemang blev att det enda möjliga beslutet var att lägga ned ambassader. Ni vill alltså utöka Sveriges utrikesrepresentation genom att börja med att minska den. Ni hade kunnat diskutera nedskärningar t.ex. på den enorma representationen i Bryssel. Ni var inte beredda att göra det. Resultatet blev nedläggning av fyra ambassader som ni säger er vilja rädda.

Anf. 8 VIOLA FURUBJELKE (s):

Fru talman! Det här är en minst sagt yvig debatt. Den skulle ha förts långt tidigare. Jag har hört talare efter talare diskutera Sveriges utlandsrepresentation. Det är en fråga som är avgjord här i kammaren tidigare, när utgiftsområde 1 under KU behandlades. Vad det här betänkandet i stället handlar om är de rester under utgiftsområde 5 som ligger kvar på utrikesutskottets ansvarsområde.

Jag kan konstatera att det finns skillnader i uppfattningar vad gäller anslagen till Svenska institutet. Kristdemokraterna säger härifrån talarstolen att det är viktigt att svenska värderingar, svenskt MR-tänkande och Sveriges höga profil blir väl kända i utlandet. Svenska institutet är ett utmärkt organ för att främja just den kunskapen och informationen. Men här drar Kristdemokraterna undan 6 miljoner kronor.

Vi har ett annat anslag som handlar om att ge möjlighet för organisationer att bedriva studier och projekt om säkerhetsfrämjande frågor. Jag kan nämna att det under förra året var ett femtontal organisationer som fick medel ur detta anslag. 78 mycket värdefulla projekt genomfördes. Det bidrar till att svenska folket blir mer medvetet om vad t.ex. vår FN-politik innebär och vad Sverige står för i internationella sammanhang. Man blir också mer beredd att påverka den svenska politiken.

Kd drar undan 4 miljoner kronor från detta anslag – och Moderaterna hela anslaget. De tycker inte att svenska organisationer ska ha möjlighet att göra detta med mindre än att de själva kan finansiera det med hjälp av medlemmarnas avgifter. Jag tycker att detta har stort värde, och därför har vi avstyrkt dessa motioner.

Ett annat anslag där Kristdemokraterna vill spara är det som går till Europainformation. Jag tror inte att svenska folket i dag är så kunnigt om Europafrågor att vi kan avstå från det informationsmaterial som produceras, de seminarier som genomförs, den webbplats som finns och den stimulans av debatten som vi alla är så betjänta av för att vi ska få en riktig och korrekt information om svensk Europapolitik. De 20 miljoner kronor som kd på det här sättet sparar tycker vi är väl använda pengar.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag till riksdagsbeslut och avslag på reservationerna.

Anf. 9 GÖRAN LENNMARKER (m):

Fru talman! Jag vill säga två saker med anledning av vad Viola Furubjelke sade.

Först vill jag ta upp det sistnämnda, nämligen anslaget 5:10, som vi traditionellt vill avskaffa. Det hänger egentligen samman med vår principiella syn på föreningslivets finansiering. Vi menar att man inte ska ha specialdestinerade bidrag till föreningsliv från departement och myndigheter. Det ska vara samma spelregler som gäller för alla typer av föreningsliv, och man ska inte kunna välja att stödja det ena eller det andra. Det är inte en bra ordning om det civila samhället eller *non-governmental organizations* i praktiken blir beroende av vad regeringssidan gör för prioriteringar. Det är orsaken till att vi vill avskaffa det anslaget. De här föreningarna ska fungera som allt övrigt föreningsliv, på samma villkor, vare sig mer eller mindre.

Sedan tyckte jag att Viola Furubjelke sade en mycket bra sak, nämligen att det här handlar om resterna på utgiftsområde 5. Det är nog alldeles korrekt. Själva kärnan i utgiftsområdet har försvunnit. Nu har vi resterna kvar. Det viktiga ligger nu under ett annat utgiftsområde, och det innebär tyvärr att utrikesutskottets möjligheter att hantera kärnan av Sveriges relationer till omvärlden i den här delen faktiskt har försvunnit.

Anf. 10 VIOLA FURUBJELKE (s):

Fru talman! Jag kan bara konstatera att Göran Lennmarker bekräftar vad som står i reservationen och vad som är skrivet i motionen, att man effektivt vill ta död på ett stort antal organisationers verksamhet genom att dra in det bidrag från staten som de kan få för de projekt som de vill genomföra.

Jag vet inte hur stor erfarenhet Göran Lennmarker har av föreningslivet i Sverige. Själv har jag sett det inifrån. Jag vet att man varken är beroende av staten eller får sina projekt bedömda utifrån de värderingar de ska framföra. Om de är korrekt genomförda och om de kan nå en bred publik är vad som räknas.

Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen använde under lång tid de här pengarna för att informera om svensk krigsmaterielexport, en fråga där de definitivt inte delade regeringens syn. Det är ett exempel, jag skulle kunna ge många fler på mycket goda insatser. Det är bara att konstatera att de här organisationerna inte skulle finnas om inte detta anslag och möjligheten till ett bidrag från regeringen fanns.

När det gäller Göran Lennmarkers slutkläm kan jag bara konstatera att han själv abdikerade från den viktiga debatt som kunde ha förts här i kammaren när konstitutionsutskottet lade fram sitt betänkande.

Anf. 11 GÖRAN LENNMARKER (m):

Fru talman! När det gäller föreningarnas möjlighet att verka är det, precis som Viola Furubjelke säger, viktigt att vi har fria, engagerade föreningar som har olika ståndpunkter, kritiska och andra. Men poängen är väl att ska vi ha ett sådant föreningsliv ska det verka på egna meriter. Det stöd som ska ges från det allmänna ska ges på objektiv grund, inte på grundval av att man väljer ut att stödja vissa organisationer utifrån vissa kriterier.

Därutöver är det naturligtvis viktigt att man har ett eget liv med många medlemmar. Jag har kanske en mer optimistisk tro på svenskt föreningsliv. Jag tror att föreningarna kan klara sig väl utan specialdestinerade stöd från Utrikesdepartementet eller andra departement.

När det gäller diskussionen om utrikesrepresentationen kan det förvisso sägas att man kan delta i debatten om utgiftsområde 1. Bekymret är bara att möjligheten att göra prioriteringar inte finns där, därför att den ingår inte bara i Regeringskansliets utan i många andra delar av rikets styrelse. Poängen med att ha utrikesrepresentationen inom utgiftsområde 5 är att man ser den som en del av Sveriges utrikespolitik. Den möjligheten är tyvärr borta.

Anf. 12 VIOLA FURUBJELKE (s):

Fru talman! Eftersom debatten inte handlar om utrikesrepresentationen ska jag inte kommentera den delen av frågan.

Däremot kan jag konstatera att Göran Lennmarker sannolikt också är emot partistöd, presstöd och andra stöd till fri opinionsbildning i Sverige. Det följer av det resonemang som han förde om organisationerna.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 11 december.)

Prot. 2001/02:44

10 december

*Internationell
samverkan*

6 § Sveriges säkerhetspolitik

Föredrogs

sammansatta utrikes- och försvarsutskottets betänkande 2001/02:UFöU1
Sveriges säkerhetspolitik (prop. 2001/02:10 delvis).

Anf. 13 HENRIK LANDERHOLM (m):

Fru talman! I dag står vi nästan exakt tre månader efter en händelse som skakat om den säkerhetspolitiska verkligheten i grunden. Gamla fiender har blivit vänner, och gamla vänner har vänt varandra ryggen. Och det riktigt unika är att världen har samlats i en nästan total enhällighet i manifestationen – och i praktisk handling – mot terrorismen. Frihetens apostlar kämpar inte längre ensamma. Ondskans djup och våldets omfattning har fört människor och länder närmare varandra.

Och Sverige då? Var står vi? Och var borde vi stå? Låt mig först av allt sjunga ut i en lovsång till regeringens entydighet och ståndaktighet i kampen mellan terror och frihet. Inget sjuttio- och åttiotalistiskt relativitetsmumlande här. Ingen tredje väg mellan ont och gott. Ingvar Carlsson, Carl Lidbom, Carl Tham och Maj-Britt Theorin har fösts åt sidan. Gott så. Budskapet är självklart och uppriktigt. En absolut gräns har ju passerats. Rätten till självförsvar måste värnas. Ont ska – den här gången – med ont fördrivas.

Och vem minns nu, några veckor efter att krigslyckan vänt och bombningarna givit effekt, de huvudlösa kraven på bombstopp? Vem vågar i dag stå upp för den världsbild som var högsta mode för en månad sedan? Vem är i dag beredd att ta ansvar för det än mer utdragna krig och orimliga lidande som hade blivit följderna av förståsigpåarnas förment humanitära bombstopp?

Nej, i dag är det tyst. När Mazar-i-Sharif föll och efter det Herat, Jalalabad, Kabul och Kunduz blev det tyst. Tack George Bush, tack Tony Blair och faktiskt också tack Göran Persson – om än med medvetenheten om att den svenska insatsen materiellt hittills varit begränsad.

Fru talman! Vad innebär då den delvis nya värld som växt fram under tre månader av afghanskt fokus i världspolitiken? Rimligtvis har den bild som växt fram under det senaste decenniet växt sig än starkare, samtidigt som den korrigerats något. När det verkligen gäller är det inte bara ESDP och Bryssel som gäller. När det verkligen gäller är det inte med Petersbergssuppgifter och god vilja i största allmänhet som problemen löses. Då sätts solidariteten över Atlanten på prov. Den här gången har den transatlantiska länken bestått provet med betyget Med beröm godkänt. Artikel 5 i Washingtonfördraget utlöstes. En för alla – alla för en. Men inte bara de 19 i Natokretsen, utan också vi andra är med på vagnen. Solidaritet, inte neutralitet. Gemenskap, inte utanförskap. Säkerhetspolitiskt samarbete, inte anemisk alliansfrihet.

Låt oss ta det till utgångspunkt för dagens debatt. Världen är inte ny, men vi ser den på ett nytt sätt. USA är förutsättningen för fred och konfliktlösning hart när överallt på jorden. Alla har att förhålla sig till den transatlantiska länken som växt sig allt starkare under senare år. Från Bosnien över Kosovo och fram till den för första gången utlösta artikel 5. Detta är den säkerhetspolitiska verkligheten.

Och vilket är då Sveriges förhållningssätt? I praktisk handling och i daglig retorik entydig. Bejakandet av alla upptänkliga kombinationer i den säkerhetspolitiska alfabetssoppan spänner över hela det seriösa säkerhetspolitiska fältet, alltså från socialdemokrater och högerut. Vänster därom gör sig verklighet och rationalitet inte besvär. Där härskar ännu testuggandets och den formella neutralismens öken. Hur en socialdemokrat med buret, jag kräver inte att det ska vara högburet, huvud ens kan tänka sig fortsatt regeringsinnehav på grundval av stöd från dessa partier, efter denna höst då sanningens ögonblick avlöst varandra, är åtminstone inte jag man att förstå. Och hur de röd-röda och röd-gröna kan acceptera en regering som för den Europa-, säkerhets- och försvarspolitik som den trots allt gör är lika svårt att förstå.

Sverige år 2001 är nämligen något helt annat än Sverige för tio år sedan. Då – i en process av begynnande orientering mot medlemskap i EU – på väg bort från den självvalda och självdefinierade neutralitetspolitikens efterhand alltmer ofruktbara mylla. Då – med det kalla krigets slut just bakom oss och Sovjetunionens upplösning precis framför – definierade en bred majoritet i denna kammare om vår säkerhetspolitiska s.k. doktrin. Det var framsynt då. Automatik blev option. Utanförskap blev europeisk identitet. Vårt deltagande i den också mer närliggande världens säkerhetspolitiska verklighet accelererade. Bosnien och sedan Bosnien igen under Natobefäl. Suveränitetsstöd till Baltikum. PFF, EAPC, VEU, EU-medlemskap och GUSP, WEAG, svenska officerare i Natostaber, accelererande militärt bistånd till Estland, Lettland och Litauen efter Thage G Petersons avgång 1997, och så ESDP och LOI-avtalet.

Med andra ord: Europeisk solidaritet. Europeisk identitet. Transatlantisk verklighet.

Sveriges politiska och militära agerande är numera fast förankrat i EU-solidariteten. I denna krets formas Europas gemensamma svar, vår gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik i stort och smått. Neutralitetspolitiken har – oavsett retoriska försök att bibehålla det folkrättsligt självklara halmstrået – helt förlorat relevans. Den militära alliansfriheten är ännu ett faktum, samtidigt som vi allt djupare integreras i den politiska och ekonomiska men också moraliska allians som den europeiska unionen utgör.

Det nära militära samarbetet inom unionen ger alliansen också militära implikationer. Tillsammans har vi påtagit oss en del av världssamfundets militära börda för att släcka mindre bränder innan världen står i lågor. Åtagandena är i formell mening inte förpliktande, men i verkligheten ges knappast någon möjlighet att svika.

När svenskt försvar nu steg för steg formas till en pusselbit i ett större europeiskt säkerhetsmönster kan vi rimligen inte kliva ur med svansen mellan benen om det hettar till. Samövade förband – där vår del inte kan ersättas av andra – gör det i praktiken omöjligt. *Opt out* är en formell reservutgång för att neutralisterna ska kunna sova gott om natten, men solidariteten är den reella huvudlinjen. Genom vårt medlemskap i EU deltar vi i en solidarisk gemenskap vars yttersta syfte är att förhindra krig på vår kontinent.

När vårt försvar integreras, interoperabiliseras och internationaliseras blir normalförfarandet samverkan med andra. Hur sannolikt, och hur rimligt, är det då att den svenska pusselbiten – det svenska försvaret –

ska dras ur sitt sammanhang när den ska lösa den svåraste av uppgifter, nämligen existensförsvaret av vårt eget land? Det vore rimligt att fortsätta den fullständiga integrationen i de euroatlantiska säkerhetsstrukturerna. Ett svenskt Natomedlemskap är, med andra ord, ett naturligt steg på den väg mot utökat säkerhetspolitiskt samarbete som har varit Sveriges under det senaste decenniet.

Också andra skäl talar för en fortsatt och fördjupad integration. Ensam är inte längre stark. I ett nätverk av säkerhetssamarbete på militära, polisiära, ekonomiska och alla andra områden mister alliansfriheten det mesta av – för att inte säga hela – sitt innehåll. I ett nätverk av ömsesidigt beroende och ömsesidigt samarbete är nationella gränser en chimär eftersom hoten till sin natur, liksom t.ex. miljöföroreningar, är gränslösa.

Omstöpningsen av vårt största och viktigaste säkerhetspolitiska instrument – Försvarsmakten – går långsamt. En omprövning – ett vändande på alla stenar – är nu nödvändig för att nå rätt effekt, inte minst för att också i verkligheten öka vår förmåga att delta i internationella insatser militärt och civilt. Då får inte heliga kor och ideologiska käpphästar tillåtas stå kvar i Regeringskansliets stallbyggnader. In med ljus och luft! En ny verklighet – en ny ”affärsidé” – för hela försvaret kräver flexibilitet och öppenhet för nya lösningar på alla områden.

Flexibilitet och öppenhet borde också präglade Sveriges säkerhetspolitiska doktrin. Visserligen kan vi med fog hävda att det spelar mindre roll hur vi uttrycker vår politik när vi i stort rör oss i rätt riktning. Men omvärlden undrar. Varför begreppet neutralitet används är en fråga som man ofta möts av. Visst vore det en Gudi behaglig gärning om de samtal kring också vårt sätt att beskriva vår säkerhetspolitik kunde landa i en anständig formulering som vi kan nå bred enighet kring.

Finland kunde vara ett exempel. Där påbörjas – nu påhejat av statsminister Lipponen inför den finska regeringens säkerhetspolitiska redogörelse år 2004 – en diskussion om vad som blir Finlands nästa steg efter ett alltmer sannolikt baltiskt Natomedlemskap efter Natos toppmöte i Prag om elva månader. Detta välkomnande av framtidsdebatten manar till efterföljd.

Fru talman! Jag står självklart bakom alla moderata reservationer, men jag nöjer mig med att för tids vinnande yrka bifall till den kronologiskt första, nämligen reservation 2. I den fastslås vad som är uppenbart för var och en, men vad regeringen ännu vägrar säga, nämligen att de baltiska länderna har ett starkt svenskt stöd för sin ambition att bli medlemmar i Nato. Vårt militära bistånd – som med Orwellskt nyspråk fortfarande kallas suveränitetsstöd – innebär och syftar till att hjälpa Estland, Lettland och Litauen att bli medlemmar i Nato. När det är så, varför inte också säga det? Det gagnar oss, det gagnar dem, men det gagnar också Ryssland och stabiliteten i vår del av världen. Varför använda omskrivningar? Varför inte i stället säga som det är?

Det blir så mycket som blir så mycket lättare då också i det här avseendet.

Anf. 14 BERIT JÓHANNESSON (v):

Fru talman! Jag kan från början säga att jag har en helt annan infallsvinkel än vad Henrik Landerholm har haft. Den handlar om civil och

förebyggande krishantering och vapenexporten. Sedan kommer Murad Artin att ta upp andra saker.

Riksdagen ska i dag bl.a. ta ställning till ett avtal om stöd till industri-samarbete inom försvarsmaterielområdet. Riksdagen ratificerade i våras ett annat avtal med liknande innehåll. Det handlar alltså om krigsmaterielproduktion och export av krigsmateriel.

Så snart man talar om försvar och försvarsmateriel låter det alltid lite beskedligare, lite mer svenskt. Ramavtalet från i våras handlar om svenskt samarbete med fem EU-länder – samtliga medlemmar i Nato. Nu handlar det om ett utvidgat samarbete med de nordiska länderna i samma syfte. Två av dessa är medlemmar i Nato. Två är det inte – Sverige och Finland. Krigsmaterielproduktionen ska alltså bli effektivare för att man tillsammans ska kunna konkurrera på världsmarknaden – främst med USA.

Det nu aktuella avtalet är en fortsättning på det som slöts i våras. Vi har samma grundläggande kritik av båda avtalen. Vilka ska använda vapnen, dvs. använda dem i strid?

De tunga och tongivande EU-länderna som undertecknade det förra ramavtalet och USA – dvs. världens rika länder – ska vänskapligen konkurrera och samarbeta om vapenproduktion och kanske exportera materiel till varandra. Men vem ska köpa och verkligen använda denna krigsmateriel?

Ja, efterfrågan lär det inte bli några problem med. Det finns en uppsjö av konflikthärdar i världen där efterfrågan på vapen är enorm.

Men Sverige har världens hårdaste lagstiftning när det gäller krigsmaterielexport har handelsministern förklarat. Vi exporterar inte till krishärdar. Men när samarbetet nu ökar med de sex EU-länderna och med de nordiska länderna kommer det att bli än svårare att kontrollera vart vapnen går.

Samarbete innebär samtidigt att man måste anpassa sig till varandra. Utskottet uttrycker att med hjälp av avtalet kan Sverige påverka att svenska regler används för fler produkter än vi själva producerar. Detta är en from förhoppning. Man erkänner därmed att man påverkar varandra.

Vänsterpartiets uppfattning är att det blir tvärtom. Detta innebär ett tryck på den som är mest restriktiv att bli mindre restriktiv. Det innebär en konflikt mellan försvarsindustrins intresse av att få sälja det industrin producerar – som alla producenter vill – och exportreglernas ord, bokstav och praxis.

Det finns också en konflikt mellan pärnarna i det betänkande vi i dag har att ta ställning till. Det finns mycket klarsynthet om konflikter, deras uppkomst och behovet av att stävja konflikter innan de blir väpnade konflikter och detta avtals innebörd liksom det som godkändes i våras. EU har en uppförandekod som säger vart EU-länderna kan exportera sina vapen. Men den är inte på något sätt bindande.

Sverige har en regel mot att exportera till länder som befinner sig i konflikt. I detta avtal, liksom det förra, framgår följande: I händelse av kris eller krig som en eller flera annexdeltagare blir inblandade i ska de övriga annexdeltagarna aktivt underlätta leverans i rätt tid.

I en annan passus om strykning av slutdestination av vapen till länder som inte är avtalsslutande framgår följande: Begäran om att stryka en

Prot. 2001/02:44
10 december

*Sveriges
säkerhetspolitik*

destination måste grunda sig på en betydande negativ förändring i den mottagande statens interna eller externa situation.

Man ska uppnå samstämmighet. Här kommer de konflikter jag nämnde in. Industrin vill exportera. Vem avgör vad som är betydande? Vidare är det fråga om samstämmigheten och trycket från andra att behålla en destination.

Det läcker redan. Låt oss titta ut i verkligheten: I våras exporterade Storbritannien kanoner till Marocko, trots att man så innerligt väl känner till konflikten i Västsahara som hotar att övergå i väpnad konflikt.

För Sveriges del har vi i Vänsterpartiet år efter år kritiserat vapenexporten till Pakistan. Förra året hade vi en motion som handlade om det allvarliga läget i Afghanistan, om USA, Saudiarabien och Pakistan som vapenleverantörer och understödjare av talibanerna. Dessa varningar bemöttes med sedvanliga gäspningar och formalistiska formuleringar. Sverige har alltså i årtal levererat vapen till en av världens värsta konflikthärdar.

Efter Gulfkriget upphörde Sverige med krigsmaterielexport till Gulfstaterna. Men när det nu har gått en tid, och när krisen har övergått från att vara akut till någon sorts permanent tillstånd, börjar man fundera om man inte ska börja exportera krigsmateriel igen.

Sverige är medlem av Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa, OSSE. I kap. 1, artikel 24 i den deklaration som antogs av OSSE:s parlamentariska församling den 10 juli år 2000 i Bukarest står det att läsa: "OSSE-staterna uppmanas att begränsa en politik som underlättar krigsmaterielexport och den aggressiva marknadsföring av konventionella vapen som följer av en sådan." Om man tog OSSE:s deklaration på allvar skulle man nog inte göra som man nu gör och sluta ett avtal som det vi har att behandla i dag.

När det gäller krigsmaterielproduktion, samarbete om och export av krigsmateriel, är det en oerhörd skillnad på proklamationer och praktik – eller som Thomas Anderberg uttryckte det i en krönika i Dagens Nyheter i måndags: "Moralen hålls så högt att man inte når upp till den."

Vad är det som styr krigsmaterielfrågorna?

Jag kan också citera en dikt av poeten Jacques Prévert:

När den store statsmannen
hunnit nästan till slutet
på ett utomordentligt viktigt tal
snavade han
på en vacker fräs
ramlade ner i den
redlös
med gapande mun
visade tänderna
och tandröten i hans pacifistiska resonemang

blottade plötsligt krigets nerv
– den ömtåliga frågan om pengar.

Vänsterpartiet föreslår alltså avslag på avtalet.

Fru talman! Nu går jag över till frågor som verkligen skulle ha betydelse för det som det mesta i betänkandet handlar om: fredlig utveckling och förebyggande krishantering.

Kvinnors deltagande i krishantering på alla nivåer är nödvändigt. FN har tagit en resolution som uppmanar alla medlemsstater att stärka kvinnorepresentationen på alla beslutsnivåer i nationella, regionala och internationella institutioner och arrangemang för krishantering. Detta anser Vänsterpartiet ska genomsyra arbetet med krishanteringsfrågorna varhelst Sverige finns i dessa sammanhang. Detta ställer sig i princip utskottet bakom.

Utskottet redovisar vad man har gjort för kvinnors deltagande och för att uppmärksamma kvinnors behov. Den listan är lång, och det är bra. Jag har inget att invända mot skrivningar eller redogörelser för hur bra man tycker att resolutionen är eller den ambition som man redovisar. Bästa kolleger! Det är bra redovisningar, och vi har inte gjort någon reservation av den anledningen.

Men vad som fattas är att följa upp och ta till vara denna insikt, att låta den genomsyra vårt praktiska handlande. Detta muntliga bifall och det man står bakom har tyvärr inte givit resultat på fältet. Resolutionen antogs år 2000.

Det har stor betydelse för krishanteringens resultat vem som analyserar problemen och vem som föreslår lösningarna. Vad har Sverige gjort praktiskt i utformandet av krishanteringsfunktionerna när det gäller den här frågan?

Det hjälper tyvärr inte med deklarationer om man sedan inte ställer konkreta förslag och driver frågorna i alla forum man deltar i när funktionerna bildas och utvecklas. Vilka förslag har våra förhandlare lagt fram i utvecklandet av den militära och civila krishanteringen? Hur många gånger har våra ministrar lagt förslag på sina möten i den europeiska krishanteringen om att kvinnorna måste med? Vad har de fått för svar från de andra när de hänvisat till FN-resolutionens krav? Det är fortfarande män i uniform och kostym som finns inom alla funktionerna, med några enstaka kvinnor.

Så länge Sverige inte ställer krav eller driver frågorna både här hemma och i internationella forum händer ingenting.

Försvarsberedningen har ställt sig bakom, efter en redovisning av försvarets roll och arbetsuppgifter, att "detta arbete bör i samtliga skeden präglas av ett jämställdhetsperspektiv". I rapport 14, som kom i våras från Försvarsberedningen, har vi enigt lyft upp kvinnornas roll i krishanteringen och sagt "att trovärdigheten urholkas och det undergräver möjligheterna till framgångsrik krishantering om inte kvinnor finns med".

Tyvärr lyftes inget av dessa krav fram i propositionen. Om regeringen gjort det och därmed lyft upp och legitimerat detta hade det varit ett viktigt steg för förverkligande. Innan dess blir det ingen förändring. Då är det fortfarande kostymer och uniformer som formar krishanteringen, såväl den förebyggande och den civila som den militära – detta till förfång för krishanteringen, våra möjligheter till bra, förebyggande och civila lösningar, till förfång för både kvinnor och män.

Fru talman! Kvinnor behövs i krishanteringen. Men det behövs också redskap för att ge förebyggande och civil krishantering möjligheter. Vi

Prot. 2001/02:44
10 december

*Sveriges
säkerhetspolitik*

har redskap här i landet för att hjälpa till att stävja konflikter innan de blir väpnade.

För den militära krishanteringén ställer Sverige upp med ungefär 2 000 soldater och materiel. På den civila sidan ställer vi upp med poliser och 40 personer till OSSE:s REACT. I betänkandet står det att ”framgångsrikt förebyggande av väpnade konflikter förutsätter förhandsskaper om potentiella oroshärdar, och i kombination med ett tidigt och effektivt agerande, ett brett spektrum av instrument”.

Om vi menar allvar med detta får det inte stanna på pappersstadiet, utan det måste också vara ett innehåll att ställa till OSSE:s eller FN:s förfogande, ett innehåll för att kunna förverkliga en förebyggande och civil krishantering. Därför behövs en styrkekatalog över de resurser i form av experter och materiel som behövs.

Men man behöver också disponibla pengar. Det finns pengar inom det civila försvaret, men dessa pengar är inlåsta i krigsuppgifter och får inte användas för att minska samhällets sårbarhet här hemma eller till internationell krishantering. Försvarsutskottet har nu uttalat att man vill ändra detta. Pengarna måste få användas mer flexibelt. Vi väntar oss att regeringen kommer tillbaka i vår med ett förslag till nyckel för att öppna detta kassaskåp – utan pengar, ingen civil krishantering.

Kvinnor i tillräcklig mängd och pengar i den förebyggande och civila krishanteringén är grunden. Det är bara då vi kan säga att vi står rustade för att förebygga väpnade konflikter. Det är det som är det viktiga: att förebygga väpnade konflikter.

Fru talman! Jag står bakom alla Vänsterpartiets reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall bara till reservation nr 17.

Anf. 15 MARGARETA VIKLUND (kd):

Fru talman! Redan nu vill jag framföra att jag yrkar bifall till reservationerna 3, 8 och 9.

Den kristdemokratiska säkerhetspolitiken utgår från varje människas rätt till liv och värdighet. Det övergripande målet är att bidra till fred, frihet och säkerhet för alla människor i samhället och att solidariskt bidra till en fredlig utveckling i omvärlden.

Sedan vi skrev de säkerhetspolitiska motionerna, som vi nu bl.a. behandlar, har mycket hänt på det säkerhetspolitiska området. Jag tänker framför allt på Afghanistan och det som föregick det som händer där och den nuvarande situationen där.

De människor som i dag lever i Afghanistan lever i allt annat än säkerhet och trygghet. Framför allt är det kvinnorna som är oerhört utsatta för våld och trakasserier. Det är för mig en gåta att kvinnorna generellt sett är så illa behandlade i vår värld. Oavsett vilken säkerhetspolitik som gäller i olika länder verkar kvinnornas situation vara oerhört utsatt.

I en intervju för någon vecka sedan för FN:s humanitära nyhetstjänst IRIN, Integrated Regional Information Network, uttrycker en talesperson för en kvinnoorganisation i Afghanistan mycket stor misstro mot norra alliansen, som efter vad som kan bedömas har och kommer att få en stark position i Afghanistan. Kvinnorna i Afghanistan fruktar generellt för sina liv och för att bli brutalt skändade när alliansen nu tar över områden.

Fru talman! Om människor över huvud taget ska ha en framtid i Afghanistan måste det till en fredsbevarande styrka som avväpnar de olika

stridande grupperna. Det är också en förutsättning för uppbyggandet av ett långvarigt och stabilt Afghanistan.

Det är mycket glädjande att två kvinnor har utsetts till ministrar i den interimregering som i dagarna utsetts att tillfälligt styra Afghanistan. I framtiden får vi se om det är början på en positiv trend eller en tillfällig politisk lösning för att blidka den västerländska opinionen.

Här måste vi i Sverige ta varje möjligt tillfälle i akt för att uppmuntra ett starkt och naturligt deltagande av kvinnor i det politiska livet och i samhällets olika aktiviteter i Afghanistan. Det finns en säkerhetspolitisk vinkling på det påståendet, fru talman.

I flera på varandra följande rapporter från Försvarsberedningen har vi kunnat ta del av forskningsrön som betonar nya typer av säkerhetspolitiska hot, sårbarheter och problem. Hoten bygger i ökad grad på andra faktorer än de rent militära och bekämpas alltmer med andra medel än de traditionellt militära. Sårbarheten har blivit mer internationellt ömsesidig och problemen svårare att lösa för enskilda stater. Internationellt samarbete är i dag en nödvändighet för nationers säkerhet.

Den säkerhetspolitiska debatten har i våra dagar blivit ännu en dimension vidare. Vilka konsekvenser terrordåden i New York och Washington kommer att få för samhällets säkerhet och säkerhetspolitiken i sig är i dag omöjligt att helt överblicka. Utöver en förändring av folkrätten kan två intressanta och i sig unika händelser noteras redan nu. För första gången har Nato åberopat artikel 5 i alliansens stadgar som stipulerar att ett angrepp på en medlemsstat är ett angrepp på samtliga medlemsstater och att alla medlemmar därmed är skyldiga att bistå den angripna staten. Dessutom har FN:s säkerhetsråd i två resolutioner enhälligt fördömt terroristattacken och deklarerat att den utgör ett hot mot internationell fred och säkerhet. För första gången finns det nu i en skrivelse från säkerhetsrådet ett klart uttryckt samband mellan rätten till självförsvar och storskaliga terroristattacker. Kampen mot terrorismen blir genom dessa ställningstaganden en internationell angelägenhet på ett helt annat sätt än tidigare.

Internationaliseringen av kampen mot terrorism är en logisk utveckling eftersom terrorismen i sig internationaliserats. Den agerar ofta i gränsoverskridande nätverk och är därför mycket svår att komma åt för enskilda länder. Vi kristdemokrater tycker att det är positivt och riktigt att världssamfundet enats om att bekämpa terrorismen.

Fru talman! Av någon anledning framställs ofta den 11 september 2001 som något slags dagen noll – utgångspunkten – i kampen mot terrorismen, men kampen mot terrorismen börjar inte i New York och Washington lika lite som den slutar i Kabul eller Kandahar. Den 11 september kan däremot kanske ses som ett uppvaknande inför ett urgammalt problem, om än i delvis nya kläder. Våldsdåden i USA var det slutliga beviset på vilken räckvidd den internationella terrorismen har fått.

Det är ändå förvånande att uppvaknandet inte har kommit förrän nu. Det förvånar mig hur snabbt vi glömde det förra terrordådet mot World Trade Center i New York, och det förvånar mig hur liten vikt vi fäste vid nervgasattacken mot Tokyos tunnelbana. Kanske var det tvunget att två av världens mest kända skyskrapor föll till marken för att vi verkligen skulle förstå vidden av dagens terrorism. En bild säger mer än tusen ord.

Prot. 2001/02:44
10 december

*Sveriges
säkerhetspolitik*

Kristdemokraterna anser att terrorister bör kunna ställas inför rätta på det internationella planet. I dag pågår arbetet med att sätta upp en internationell brottmålsdomstol som dock inte omfattar terrorism. Att inkludera även sådana brott skulle vara positivt, men tyvärr är förhandlingarna om brottmålsdomstolen redan i dag ytterst komplicerade och fulla av motsättningar. Därför vore en alternativ temporär lösning att sätta upp en internationell *ad hoc*-tribunal för terrorister, men målet bör vara att införa även terroristdåd i den internationella brottmålsdomstolens befogenheter.

Jag yrkar således bifall till reservation nr 3.

Fru talman! Efter det kalla krigets slut och den bipolära maktstrukturens bortfall finns generellt sett större möjligheter att påverka de otaliga orsaker som kan leda till våld, väpnade konflikter och krig. Samtidigt är detta även i dag förknippat med många svåra praktiska problem. Det har också visat sig vara mycket svårt att skapa konsensus kring frågor om var, när och hur det internationella samfundet ska ingripa i konflikter. Våldigt ofta landar diskussionerna på folkrättens domäner. Under kriget i Kosovo ställdes verkligen folkrätten på sin spets. Inom folkrätten sker hela tiden en utveckling till följd av politiska beslut och staters beteenden på den internationella arenan.

Då brott mot mänskliga rättigheter sker inom ett lands gränser eller då staten själv är den som systematiskt bryter mot de mänskliga rättigheterna, genom att bl.a. förfölja och terrorisera etniska minoriteter för att exempelvis lägga beslag på mark och utöka territorier, måste mänskliga rättigheter gå före statens rätt att hävda icke-inblandning. Omvärldens skyldighet måste då vara att agera för att skydda människors rättigheter i landet. Utvecklingen av folkrätten är inte okontroversiell, men den är likväl ett faktum.

Kristdemokraterna anser att det inom varje land måste finnas en god bevakning av hur de mänskliga rättigheterna respekteras. Dessutom måste det finnas möjligheter och vilja att förhindra, behandla och bestraffa förbrytare. Det behövs en god lagstiftning och effektiva domstolar där människor kan hävda sina rättigheter.

FN behöver också skapa en allomfattande konvention mot terrorism. I dag finns det en rad olika begränsande konventioner om terrorism, men det saknas en övergripande och allomfattande konvention. Det är mycket angeläget att de pågående förhandlingarna inom FN:s generalförsamling skyndas på så att en konvention mot terrorism kan presenteras och sedan så fort som möjligt ratificeras av FN:s medlemsländer.

Fru talman! Av geografiska skäl är det naturligt att Östersjöregionen är av särskilt intresse för svensk säkerhetspolitik. Här har vi goda möjligheter att bidra till och ta ett större ansvar för hela regionens fredliga utveckling. Det är av stor säkerhetspolitisk betydelse att utveckla förtroendefulla relationer till Ryssland och att ytterligare förstärka samarbetet med de nordiska och baltiska staterna. Sverige måste verka för att alla stater i regionen får en långsiktig säkerhetslösning.

Trots positiva tendenser är ändå Ryssland fortfarande en osäkerhetsfaktor i det svenska närområdet. Rysslands innehav av stora mängder NBC-stridsmedel är det enda permanent stationerade i vårt område. Barentsregionens omfattande miljöproblem, Rysslands unionssamarbete med Vitryssland och Kaliningradområdets ekonomiska och sociala problem måste beaktas. Osäkerheten om Rysslands säkerhetspolitiska stra-

tegrier och framtida utveckling måste också i fortsättningen inkluderas i svenska säkerhetspolitiska bedömningar.

Fru talman! Det är förvånansvärt tyst om Vitryssland – ett land i vår närhet där det inte råder demokrati och yttrandefrihet. Sedan valsegern 1994 har Alexander Lukasjenko målmedvetet arbetat för att stärka sin egen makt samtidigt som den politiska oppositionen och regimkritiska massmedier har fått allt svårare att verka. Trots att den vitryska huvudstaden Minsk ligger mindre än 100 mil från Stockholm är våra kunskaper både om landet Vitryssland och om övergrepp mot oppositionella politiker, journalister som inte ger president Lukasjenko sitt obetingade stöd samt regimkritiker mycket begränsade.

Det duger inte att Sverige och EU slår sig till ro i frågan om Vitryssland genom att konstatera att det görs insatser. Insatser är en sak, fru talman, men verklig förändring är en annan. Så länge grundläggande demokratiska strukturer inte implementeras och demokratiska rättigheter inte respekteras är de insatser som gjorts uppenbarligen otillräckliga. De spirande demokratiska rörelser som trots allt ändå finns i Vitryssland måste ges ett starkt stöd. Våra kunskaper om situationen i landet måste öka så att våra insatser och vårt engagemang för Vitryssland kan intensifieras och ges ökad offentlighet.

I detta sammanhang vill jag hänvisa till vårt särskilda yttrande nr 11.

Fru talman! I början av år 2000 uttalade FN:s säkerhetsråd att hiv/aids kan ses som ett säkerhetshot. Politiskt sett anser de flesta ännu så länge att kampen mot hiv/aids handlar om utrikes- och biståndspolitik, men de skräckbilder som målades upp under 80- och 90-talen rörande hiv/aids har tyvärr infriats, varför detta ofantliga problem måste bedömas som en säkerhetspolitisk risk. Epidemin orsakar närmast ofattbar förödelse i form av utslagning av tiotals miljoner människor, nedbrytning av staters system, strukturer och administrationer. När samhällen bryts ned ökar risken för konflikter avsevärt.

Vi i Sverige, som i mångt och mycket är ett föregångsland i bekämpningen av hiv/aids, måste göra allt som står i vår makt för att bistå i kampen mot epidemin, såväl nationellt som globalt. Hiv/aids är en säkerhetspolitisk risk, och därför bör vi agera inte enbart utifrån en humanitär utan också utifrån en säkerhetspolitisk horisont. Det är hög tid att få in det tänkandet hos både enskilda och myndigheter.

Fru talman! En säkerhetspolitik för fred och frihet nås genom aktivt samarbete med andra länder och organisationer. Ensam är inte stark. Vi kommer i framtiden att bli ställda inför att försvara inte bara vårt territorium utan också de värderingar som vårt fria och demokratiska samhälle präglas av. Inför det kan vi inte ställa oss neutrala. Sverige kan inte heller förklara sig neutralt om något av våra grannländer angrips. Nya hot såsom terrorism måste i högre grad bekämpas tillsammans med andra stater. Därför bör Sverige efter förmåga och kapacitet även fortsättningsvis aktivt ta del i arbetet med att lösa säkerhetsproblem såväl i Europa och i närområdet som i övriga delar av världen. Sveriges medlemskap i FN och EU och samarbete med Nato ger oss tillgång till de bästa kanalerna och möjligheterna. Det är dags att lämna den tidigare doktrinen till historien och att bygga en modern säkerhetspolitik för Sverige.

Jag yrkar bifall också till reservation 8.

Prot. 2001/02:44
10 december

*Sveriges
säkerhetspolitik*

Anf. 16 MARIANNE ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag börjar med att yrka bifall till reservation nr 9, den enda reservation som vi har fogat vid detta betänkande. Vi tycker att de motionsyrkanden som vi hade har blivit besvarade på ett tillfredsställande sätt.

Vad som skedde den 11 september visade med all tydlighet att hoten mot fred och säkerhet är annorlunda i dag än tidigare. Det bekräftar också att den omställningsprocess för det svenska försvaret som Centerpartiet medverkar till är rätt väg att gå. Hoten i dag är inte traditionella militära invasionshot utan helt andra.

Efter århundraden av territorialt försvar kommer nu samhällsförsvaret, ett infrastrukturförsvar som ska klara det moderna samhällets reella hot, t.ex. IT-hoten. Någon på andra sidan jordklotet skulle kunna slå ut stora delar av vår samhällsfunktion. Fred och säkerhet i vårt eget land är ju det övergripande målet för svensk säkerhets- och försvarspolitik, men det internationella samarbetet och insikten om betydelsen av globalt samarbete växer sig naturligtvis allt starkare i dagens läge.

Men för oss då? Den nya säkerhetspolitiken ställer helt andra krav på internationellt samarbete än tidigare och på förebyggande arbete, bl.a. underrättelseverksamhet. De nya hoten mot det moderna samhället ser helt annorlunda ut än de som det svenska försvaret under många år byggt upp för att möta. Samhällsutvecklingen har också lett till ökad sårbarhet i olika samhällssystem. Ett särskilt viktigt område är t.ex. kärnkraftsanläggningar. Svåra olyckshändelser som den i Tjernobyl får effekter som inte bara berör enskilda länder. T.ex. medförde den att uppemot en fjärdedel av Vitrysslands jordbruksareal blev obrukbar för åtminstone all överskådlig framtid.

Sårbarheten är också stor när det gäller elförsörjning, vattenförsörjning och kommunikationer och även när det gäller kemiska fabriker och liknande anläggningar. Transporter av farligt gods och radioaktivt avfall ger liknande problem.

Också den organiserade internationella brottsligheten är ett potentiellt hot. Särskilt farligt är det om brottslingar eller kriminella organisationer utnyttjar tyngre konventionella vapen eller massförstörelsevapen i utpressningssyfte eller som ren inkomstkälla genom illegal försäljning.

Sist men kanske viktigast av allt – och det hänger ihop med det senast nämnda – är kampen mot terrorismen. Den 11 september visade att det inte är det starkaste militära försvaret som hjälper mot den fanatiker som offrar sitt eget liv. Här hjälper det inte med att förebygga, vilket vi naturligtvis ska göra för att minska fattigdomen. Det undanröjer inte de hjärnor som ligger bakom terrorismen, men det kan hjälpa till att minska grogrunden för stödet till terrorismen. Jag tycker att Sverige har intagit en stark och konsekvent hållning i kampen mot terrorismen och i det som har skett under hösten.

För oss ligger de stora säkerhetspolitiska utmaningarna i den vida gråzonen mellan avancerad kriminalitet och krig. Det innebär att det förändringsarbete som är påbörjat måste gå vidare. Konkret handlar det om att den breddade hotbilden också för med sig en naturlig och nödvändig breddning av försvarspolitikens ansvarsområde.

Vi måste i Sverige etablera en ny struktur för hanteringen av sårbarhet och säkerhet i samhället, med helhetssyn och rationellt kostnadseff-

fektivt utnyttjande av resurser. Försvarsresurserna ska givetvis användas i fred för både svåra påfrestningar och annan civil krishantering, även internationell. Också den civil-militära samverkan bör utvecklas ytterligare.

Fru talman! Att leva i fred och säkerhet utan förtryck är varje människas fundamentala och yttersta rätt och önskan. Alltför många saknar denna rätt i dag i världen. Afghanistan, Mellanöstern, Sudan, Kongo och Eritrea är några aktuella exempel, och allt det som hänt på Balkan, i Rwanda och i Burundi under det senaste decenniet är andra. Vi har ett stort ansvar för att på olika sätt medverka till att förebygga kriser och krig i världen, naturligtvis i internationell samverkan med olika organisationer. FN har ju sitt ansvar för internationell fred och säkerhet, en alldeles central roll i hela den internationella fredsfrämjande verksamheten.

Nu finns det ett ökat medvetande om nödvändigheten av ett kraftfullt globalt samarbete för att lösa gemensamma och överhängande problem. Jag tror att det som har hänt i höst har ökat den medvetenheten på ett mycket kraftfullt sätt. Men i arbetet med att lösa de här stora globala överlevnadsproblemen måste vi sträva mot att stärka FN:s och FN-organens effektivitet och roll.

FN-systemet behöver bli ett ännu bättre och mindre byråkratiskt instrument för att forma globala strategier och samordna insatser. Just samordning är en oerhört viktig fråga. Jag hoppas att det nu går bättre i Afghanistan än vad man har visat tidigare.

De olika FN-organen, t.ex. UNDP, måste få en nyckelroll i kampen mot världsfattigdomen. Detsamma gäller UNEP i fråga om de globala miljöproblemen osv.

Världssamfundet måste utveckla sin förmåga till konfliktförebyggande och krishantering, och det måste komma in på ett tidigare stadium för att förhindra att våldet bryter ut och tar över. Vi och jag har sagt detta många gånger tidigare, och jag säger det igen. Det är oerhört viktigt att vi blir bättre på detta. Konfliktförebyggande instrument och system måste byggas upp så att man tidigt kan fånga upp signaler om att utvecklingen i ett konfliktområde håller på att gå i fel riktning och så att man snabbt kan göra insatser.

Man måste skaffa sig förmåga och kapacitet att se, upptäcka och ingripa i konflikter, och man måste också kunna mobilisera resurser när man ser att det är någonting på gång, innan konflikten trappas upp till väpnad konflikt. *Early warning* måste leda till *early action*, som vi har sagt så många gånger.

Än så länge har vi inte sett så många lyckade exempel på *early action*, möjligen undantaget Makedonien, men det är det som diskuteras oerhört mycket, och det måste vi bli bättre på. Sverige måste ta en ledande roll i detta. Jag är glad att Sverige arbetar med de frågorna mycket. Vi talar ju ofta om humanitär intervention, eftersom de flesta kriser sker inom länder, och det är ju så: Det sker en utveckling inom folkrätten mot att ta mer hänsyn till individer och mänskliga rättigheter i stället för till staters suveränitet.

Fru talman! Kvinnors roll i krishanteringen har nämnts här, och den är ju oerhört viktig. Jag är mycket glad över att FN nu har lyft fram de här frågorna och att Elisabeth Rehn har fått ett uppdrag att studera alla

Prot. 2001/02:44
10 december

Sveriges
säkerhetspolitik

krishärda i världen i det avseendet för att lämna en rapport i början av nästa år. Den rapporten förutsätter jag inte ska bli någonting som ligger i någon hylla, utan att den verkligen används och också leder till beslut och till att man lyfter upp kvinnors roll när det gäller förebyggande kris- hantering och krishantering under och efter en konflikt.

Fru talman! När det gäller den säkerhetspolitiska doktrinen trodde jag att Centerpartiet och Socialdemokraterna låg verkligt nära varandra, men vi kan nu konstatera att s-kongressen flyttade tillbaka Socialdemokraternas och därigenom regeringens position i och med att ordet neutralitet enligt vad jag förstår ska ha fortsatt stark tyngd. Vi i Centerpartiet menar, och det sade vi redan för nästan två år sedan, att neutraliteten som begrepp inte längre har samma aktualitet i den nya säkerhetspolitiska omvärlden. Det finns ju inte längre några block att förhålla sig neutral till på samma sätt som under det kalla kriget. Det förefaller allt mindre sannolikt att Sverige vid en konflikt i vårt närområde skulle vara neutralt. Eftersom partiöverläggningarna nu enligt uppgift ska återupptas har vi ingen reservation eller särskilt yttrande om detta, men jag vill ändå ta upp den frågan och höra hur socialdemokraterna ser på det.

Däremot anser vi att den militära alliansfriheten är den ram som med nu kända förutsättningar är det som bäst tar till vara våra svenska säkerhetspolitiska intressen. Vi är övertygade om att det medverkar till att undvika konflikter och spänning i vårt närområde och ger oss goda möjligheter att utveckla förtroendefulla relationer och samarbete, och då handlar det naturligtvis om Ryssland i allra högsta grad. Vi menar också att rätt utnyttjad kan den svenska militära alliansfriheten vara en tillgång i byggandet av en gemensam europeisk fredsordning. Alliansfriheten är alltså för oss ett medel och inget självändamål.

Att vi är militärt alliansfria minskar ju inte vår förpliktelse att föra en aktiv utåtriktad säkerhetsfrämjande politik; tvärtom ska vi fortsätta att vara mycket aktiva i vårt deltagande i internationella civila och militära fredsfrämjande insatser även i fortsättningen, naturligtvis. Det är ju en del av svensk utrikespolitik.

Vi samarbetar ju som alla vet med Nato på en mängd områden, inte minst när det gäller fredsfrämjande, internationella insatser, och den militära alliansfriheten utgör ju inget hinder för det. Den sätter inte heller några hinder för att vi ska vara aktivt deltagande i alla fördjupade internationella säkerhetssamarbeten som finns, även inom det militära området. Den är heller inget hinder när det gäller den europeiska krishanteringen, och inte heller en gemensam euro-atlantisk krishanteringsförmåga.

Fru talman! Jag vill avsluta med att säga att det är viktigt att Sverige är aktivt när det gäller förebyggande krishantering och att förhindra konflikter och att vi driver på i alla internationella sammanhang och är aktiva i allt internationellt samarbete i alla de internationella organisationerna EU, OSSE och FN.

Jag yrkar bifall till reservation nr 9.

Anf. 17 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! I gemenskap med andra demokratiska stater, både i vår närhet och runtom i världen, ska vi i praktisk handling forma Sveriges framtida säkerhet. När vi talar om säkerhetspolitik är det ju viktigt med

framförhållning: att undvika krig och kriser. Och det gör vi på olika sätt t.ex. genom ett aktivt deltagande i Förenta nationerna. Sverige är ju en aktiv aktör i FN.

Det som hände den 11 september fick även USA att höja sin FN-profil. Jag tycker att det egentligen är att beklaga att det ska till en sådan drastisk händelse för att man ska inse värdet av internationellt samarbete för att undvika kriser. Egentligen är det lite skamligt på sitt sätt att USA då helt plötsligt betalar in sina skulder till FN, för nu ska man då använda den organisationen i ett krisläge. Man borde ha insett det långt tidigare och varit med och stött FN på ett aktivt sätt och inte underminerat FN:s ekonomi. USA betalar ju en stor del av FN:s budget, om man nu hade betalat det man skulle.

Vi gör det också genom EU. Sverige tövade ganska länge – alltför länge – innan vi gick med i EU. Så småningom har vi gjort det som en aktiv part och också förebyggande. Genom en solidarisk biståndspolitik ska man också kunna öka samarbetet på det internationella området för att undvika kriser. Där finns också mycket att kritisera många länder för. Bidragen till det internationella solidaritetssamvetet minskar i världen. Det borde vara precis tvärtom. Egentligen är detta småpengar jämfört med mycket annat man satsar på inom försvarsområdet. Det är brist på insikt egentligen att inte inse detta; att internationellt solidaritetsarbete är fredsarbete och säkerhetspolitiskt arbete.

Genom att bryta ned gränser, genom att samarbeta, genom att handla med varandra genom frihandel och annat ökar man förståelsen mellan människor, och därmed skapar man en bättre värld.

Svensk säkerhetspolitik ska sålunda formas av verklighetens krav och inte i slutna seminarieövningar kring formuleringar av den svenska säkerhetspolitiska doktrinen. I och med vårt medlemskap i EU lämnade vi den traditionella neutralitetspolitiken bakom oss. Den svenska säkerhetspolitiska doktrinen: "Sveriges militära alliansfrihet, syftande till att vårt land skall kunna vara neutralt i händelse av krig i vårt närområde", har kommit till vägs ände, ja, den har spelat ut sin roll. Det inser alltför. Ändå lever den kvar vid högtidliga deklarationer här i riksdagen.

Vår självklara och ovillkorliga solidaritet med andra fria och demokratiska stater har kommit till tydligt uttryck efter de tragiska händelserna den 11 september, som flera här har varit inne på.

Som medlem i EU kan Sverige aldrig stå neutralt inför extern aggression mot ett annat EU-medlemsland.

Som medlem av de fria demokratiska staternas gemenskap skulle Sverige inte heller kunna stå neutralt vid en extern aggression mot någon av våra tre baltiska systemationer. En sådan aggression skulle innebära en åtminstone indirekt men i alla händelser mycket kraftig inskränkning i Sveriges säkerhetspolitiska förutsättningar.

De europeiska demokratiernas säkerhet har under årtionden garanterats av Nato. Detta samarbete mellan USA och Europa är viktigt också i framtiden. Den transatlantiska länken ska upprätthållas.

Diskussioner pågår mellan sex av riksdagens sju partier om en ny formulering av svensk säkerhetspolitik. Eftersom Folkpartiet inte får delta i dessa överläggningar vet vi av naturliga skäl inte hur överläggningarna går. Hur intensiva är egentligen diskussionerna? Det kanske

Prot. 2001/02:44
10 december

*Sveriges
säkerhetspolitik*

finns någon eller några företrädare för de partier som deltar i diskussionerna som kan lätta lite på förlåten.

Neutraliteten och alliansfriheten valdes en gång av Sverige i syfte att hålla vårt land utanför stormaktskonflikter i Europa och särskilt i Östersjöområdet. Med det kalla krigets slut, Sovjetunionens upplösning, Rysslands gradvisa normalisering som en europeisk demokrati och utbyggnaden av de europeiska samarbetsorganen föreligger inte längre det konfliktmönster som vår traditionella säkerhetspolitik var avsedd för.

Huvudsyftet att kunna vara neutralt vid en konflikt i vårt eget närområde förefaller i dag inte vara annat än en rent teoretisk konstruktion. Praktisk handling och den krassa verkligheten har ju visat på något annat. Med vårt eget medlemskap i EU och övriga Östersjöstaterna som fullvärdiga medlemmar av EU föreligger i vilket fall ingen reell neutralitetsoption.

Vår egen säkerhet förutsätter solidaritet inom den europeiska gemenskapen. Sätillvida är det i praktiken ingen skillnad mellan de förpliktelser ett EU-medlemskap innebär och de som ett Natomedlemskap skulle innebära. Det rör sig i båda fallen om ömsesidig solidaritet mellan Europas demokratier.

En ny svensk säkerhetspolitisk doktrin bör enligt min mening utgå från att Sverige aktivt ska bidra till att skapa en alleuropeisk fredsordning. Sverige bör därför, i likhet med de baltiska staterna, söka medlemskap i Nato.

Som fullvärdiga medlemmar av Nato får vi större inflytande än som samarbetspartner utanför Nato. Natos fortsatta utveckling från att enbart vara en försvarsallians till att vara en huvudpelare i europeisk krishantering är givetvis främst en fråga för Natos medlemmar. Utan ett fullt medlemskap ställer vi oss utanför den viktiga fortsatta utvecklingen av Nato. Det är egentligen samma resonemang som vi hade när vi ansökte om medlemskap i EU. Det är bättre att vara med i det rum där besluten fattas.

EU:s och Natos successiva utvidgningar till att omfatta allt fler av Europas demokratier är viktiga bidrag till att stärka de strukturer som främst främjar fred och säkerhet i Europa. Det bidrar kraftfullt till att förebygga, möta och hantera konflikter såväl inom som mellan stater i Europa. Institutionaliserade säkerhetsstrukturer av denna art bidrar till att öka transparens och förutsägbarhet.

Den mycket positiva och välkomna utvecklingen i Ryssland och dess framtida roll i det europeiska samarbetet bör i högre grad uppmuntras och understödjas. Rysslands väg mot demokrati och rättsstat underlättas inte av att vare sig Sverige, Natoländerna eller Ryssland självt fortsätter att framställa Ryssland som en motpol och ett särfall i Europa. Det vore en djupt olycklig demonisering av Ryssland.

Under president Putins ledarskap har Ryssland allt tydligare visat att det ser sin framtid i ett allt närmare samarbete med det övriga Europa. I efterdyningarna till attackerna mot World Trade Center har Ryssland ytterligare markerat sin hemvist i det nya Europa och dess allt närmare samarbete med Europas säkerhets- och samarbetsstrukturer.

Fru talman! Alltmer talar för att Nato vid sitt toppmöte i Prag i november nästa år kommer att fatta beslut om inbjudningar till en fortsatt utvidgning. Denna gång kommer utvidgningen att omfatta också svenska

grannländer i Baltikum. Finland beskriver t.ex. numera sitt säkerhetspolitiska vägval som "alliansfrihet" – och så lägger man till "under rådande förhållanden".

Efter Natos toppmöte i Prag kan diskrepansen mellan svensk säkerhetspolitisk i inhemska doktriner, i de samtal som pågår och i praktisk politik därför mycket snabbt bli mycket stor. I Europa är det då bara Sverige och Vitryssland som för egen del uttryckligen utesluter medlemskap i Nato.

Fru talman! Med dessa ord vill jag passa på att yrka bifall till reservationerna 1 och 6. Eftersom de reservationerna innefattar flera punkter nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation 1 under punkt 2 och reservation 6 under punkt 13.

Anf. 18 URBAN AHLIN (s):

Fru talman! Terroristattacker mot USA den 11 september var en attack mot vårt demokratiska och öppna samhälle. Det är det värsta exemplet hittills på en ny typ av hot som riktas mot vårt samhälle. Det var också en urskillningslös terrorhandling som riktades mot oskyldiga människor mitt i den amerikanska vardagen. Man använde inte bara civila människor som vapen, man använde också civila människor till måltavla.

Terroristattacker visar på det moderna samhällets sårbarhet. Handlingarna har av världssamfundet karakteriserats som kriminella och som ett hot mot internationell fred och säkerhet. Detta illustrerar på ett tragiskt sätt att den säkerhetspolitiska bilden har en ny dimension. Målet för dem som begår den här typen av våldshandlingar är att genomföra attacker mot politiska och ekonomiska värden och att skapa störningar i civila samhällsfunktioner för att på det sättet uppnå sina syften.

Det är utomordentligt betydelsefullt att världssamfundet har bildat en gemensam front mot terrorismen. Det är av stor vikt att FN:s säkerhetsråd har agerat enhälligt på ett mycket tydligt och framåtsyftande vis i det uppkomna läget.

Jag passar på att tacka för Henrik Landerholms stöd till regeringens hållfasthet i denna fråga.

Sedvanerätten utvecklas genom att nya regler accepteras av en överväldigande majoritet av världens stater. I resolution 1368 sätter säkerhetsrådet för första gången internationell terrorism i samband med hot mot internationell fred och säkerhet. Man gör också en koppling mellan begreppet självförsvar i FN:s stadga och kampen mot internationell terrorism.

Från att tidigare ha betraktat internationell terrorism främst som en kriminell handling har tolkningen av FN:s stadga i och med detta utvecklats så att det nu också är ett hot mot internationell fred och säkerhet och även utlöser rätten till självförsvar. Ett enigt säkerhetsråd står bakom resolutionen och därmed denna tolkning av FN:s stadga.

Det finns väl nästan bara en på det här jordklotet, nämligen Vänsterpartiets partiledare, som fortfarande uttrycker tveksamhet till FN:s säkerhetsråds rätt att uttolka FN-stadgan.

Det råder inte någon tvekan om att en förskjutning har skett i avvägningen mellan människors säkerhet och staters suveränitet. Denna utveckling måste välkomnas. FN har trots det en avgörande roll när det gäller ansvaret för internationell fred och säkerhet. Rätten att besluta om

Prot. 2001/02:44
10 december

*Sveriges
säkerhetspolitik*

våldsanvändning bör förbli hos säkerhetsrådet. Den viktigaste uppgiften är nu i stället att påverka arbetssättet så att vetot inte används mer än i undantagsfall.

Det internationella samfundet måste utöver att hålla samman för att bekämpa internationell terrorism även samarbeta för att hantera andra globala problem. Människor i världen ställer högre krav på delaktighet. De vill ha en större del av globaliseringens frukter. En stor utmaning för det internationella samfundet är att minska gapet mellan de rika och de fattiga. Globaliseringens fördelar måste nå ut till alla. Mer än en miljard människor lever i dag i absolut fattigdom. Generalförsamlingen antog hösten år 2000 ett mål om att halvera fattigdomen i världen till år 2015. Det är bra. Men för att detta ska ske måste fler länder uppnå FN:s mål om 0,7 % i bistånd. Vi måste ge utvecklingsländerna marknadstillträde. Vi måste öka vår handel. Vi måste ha rättvisare villkor. Allt detta, liksom kraftfulla initiativ för att bringa långvariga konflikter till en varaktig lösning, kan rycka undan grunden för möjligheterna att rekrytera nya terrorister.

Fru talman! När kommunismens ok lyftes från våra grannfolk i öster sökte de genast gemenskapen med oss. De sökte vår frihet, de sökte vår demokrati, de sökte vår marknadsekonomi och allt annat som de under årtionden av kommunistiskt förtryck förnekats. Under de lite mer än tio år som har gått sedan muren föll har en enastående utveckling ägt rum i dessa länder. Människors frihet har ökat och äntligen får de också del av det ekonomiska välstånd som vi svenskar alltför ofta tar för givet. Demokratiska värderingar är fast förankrade, och ingen tror längre på allvar att utvecklingen kan rullas tillbaka. Denna fantastiska utveckling sedan kommunismens fall har också gynnat oss.

Säkerhet kan endast byggas i samarbete. Varje land har rätt att självständigt välja sin säkerhetspolitiska linje. Grannrelationer måste bygga på utvecklat förtroende och på ömsesidig respekt. EU-utvidgningen är central. Utvidgningen av EU har en mycket betydelsefull säkerhetspolitisk effekt då kraven på institutionell stabilitet som garanterar demokrati, rättssäkerhet, mänskliga rättigheter och respekt för skydd av minoriteter har haft avsevärda positiva effekter. Dessa länder kommer i och med ett EU-medlemskap att integreras i vårt system för krishantering, som är under uppbyggnad inom ramen för EU. Detta har också en oerhört stabiliserande verkan.

Den transatlantiska länken har en mycket viktig roll att spela i den al-leuropeiska freds- och säkerhetsordning som vi eftersträvar.

Sverige har alltsedan den återupprättade självständigheten för tio år sedan stött Estlands, Lettlands och Litauens stärkande av sin suveränitet, uppbyggnaden av rättsstatens demokratiska strukturer samt en nationell totalförsvarsförmåga. Det svenska stödet har på ett verksamt sätt bidragit till att dessa länder har kunnat göra sina självständiga säkerhetspolitiska val. Det är ett starkt svenskt säkerhetsintresse att dessa grannländer inte förnekas den rätten, utan kan förverkliga sina egna säkerhetspolitiska målsättningar. Estland, Lettland och Litauen har valt att söka sin säkerhet genom medlemskap i EU och Nato och genom goda grannrelationer. Processen att sätta stopp för det kalla krigets uppdelning i vår del av Europa är inte avslutad förrän också dessa länder har förverkligat sina säkerhetspolitiska mål.

Vad avser förutsättningarna för Natomedlemskap och vilka länder som ska ingå i en kommande utvidgning så är detta frågor som Nato och dess egna medlemsstater har att ta ställning till. Det ankommer inte på Sveriges riksdag att ta ställning i dessa frågor.

Sverige deltar fullt ut i EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik och är drivande i dess utveckling av en integrerad civil och militär krishanterings- och konfliktförebyggande förmåga. ESDP utvecklas i nära dialog med och i samverkan med Nato, FN, OSSE och partnerländerna. Genom denna process bidrar vi till att skapa ett mer jämbördigt och fruktbart samarbete mellan EU och USA på krishanteringsområdet.

Ett fortsatt fördjupat euroatlantiskt säkerhetssamarbete är av grundläggande betydelse för att hantera konflikter i Europa och dess närhet. Nato har, liksom EU och OSSE, stor betydelse för säkerheten i Europa. Sveriges samverkan med Nato på Balkan, samt inom ramen för EAPR och PFF, är uttryck för den vikt vi fäster vid Natos centrala roll som militär krishanterare i Europa. På samma sätt är samverkan mellan EU och Nato inom ramen för ESDP ett viktigt instrument för att utveckla vår krishanteringsförmåga.

Fred och säkerhet för vårt eget land är ett övergripande mål för svensk säkerhets- och försvarspolitik. Vi har också som grundläggande mål att solidariskt bidra till en fredlig utveckling i världen.

Sveriges säkerhetspolitik syftar till att i alla lägen och i former som vi själva väljer trygga en handlingsfrihet att såsom enskild nation och i samverkan med andra kunna utveckla vårt samhälle.

Det är Sverige självt som definierar vår innebörd av den militära alliansfriheten. Den sätter, bortsett från avtal om ömsesidigt stöd till försvar mot väpnat angrepp, inga som helst hinder för ett svenskt allsidigt och aktivt deltagande i internationellt säkerhetssamarbete. Vi har i dag möjlighet att delta i alla former av internationellt samarbete, med undantag endast för det förpliktigande samarbete med Nato som gäller ömsesidigt stöd till försvar mot väpnat angrepp.

I Sverige finns en bred politisk uppslutning och en stark folklig förankring kring vårt val att vara militärt alliansfria.

Sverige är inte inom en överskådlig framtid hotat av en invasion från främmande stat. Men det gör inte att alla färor är borta. Vi i Sverige har under lång tid diskuterat det vidgade säkerhetsbegreppet. Vi har studerat hur miljökatastrofer, flyktingströmmar, terroristattentat och annat har kunnat påverka vår säkerhet. Efter den 11 september vet vi att detta inte bara var hypotetiska seminarieövningar. Terroristattacker visade oss i blixtbelysning att framtidens hot ser annorlunda ut än gårdagens.

Sverige och det svenska försvaret har tidigare än de flesta andra påbörjat en strukturell förändring för att kunna möta också framtidens hot. Det finns både politisk vilja och förmåga att förändra Sveriges säkerhetspolitik för att möta hot och utmaningar som landet i framtiden kan ställas inför. Den nya helhetssynen på säkerhet och sårbarhet, vårt allt bredare internationella säkerhetssamarbete för att förebygga och hantera olika typer av hot, konflikter och kriser samt ominriktning av det svenska försvaret är exempel på hur denna politiska vilja har manifesterats i konkret handling.

Prot. 2001/02:44
10 december

*Sveriges
säkerhetspolitik*

I utskottets betänkande behandlas också regeringens förslag till avtal mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige om stöd för industrisamarbete inom försvarsmaterielområdet.

Den försvarsindustriella förändringsprocess som inletts i Europa och i Norden främjar vitala svenska säkerhets- och försvarspolitiska intressen.

Försvarsindustrins internationalisering är en förutsättning för att Sverige ska kunna bibehålla industrikapacitet i landet och på det sättet säkra vår försvarsmakts behov av materiel på den militära alliansfrihetens grund. Detta nordiska samarbetsavtal ger också de bästa förutsättningarna för en ekonomiskt sund försvarsindustri, vilket är av vikt för att säkra en effektiv användning av försvarets resurser för materielanskaffning.

Med detta vill jag yrka bifall till utskottets förslag till beslut.

Anf. 19 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag har två frågor.

Den ena är den fråga som jag ställde i mitt anförande om neutralitetspolitiken och vilken relevans begreppet neutralitet har för säkerhetspolitiken i dag enligt socialdemokraterna. Det skulle vara intressant att få ett svar på den frågan.

Nästa fråga handlar om signalerna som kommer från USA, att man kommer att gå vidare i terrorismbekämpningen och angripa Irak – något som jag tycker är ytterst tveksamt, milt sagt. Inte minst kan hela sammanhållningen när det gäller terrorismbekämpningen äventyras.

Jag har hittills inte hört vad regeringen har sagt om detta. Det kan hända att jag har missat det. I så fall skulle jag gärna vilja veta hur Urban Ahlin ser på frågan.

Anf. 20 URBAN AHLIN (s) replik:

Fru talman! Marianne Andersson får nöja sig med att höra Urban Ahlins åsikt i frågan.

Jag hörde Marianne Andersson säga i sitt inlägg att den socialdemokratiska partikongressen hade tagit steg tillbaka vad gäller neutralitetspolitiken. Så är icke fallet. Vi har haft två olika sammankomster i det socialdemokratiska partiet. Ett förtroenderåd ägnade sig åt att diskutera den nya säkerhetspolitiska situationen. Där exemplifierades vad den militära alliansfriheten ger oss för möjligheter, och då fanns exemplifieringen att vi kan ställa oss neutrala. Samma text som antogs på förtroenderådet flera månader innan partikongressen beslöt av partikongressen att föras in. Det är alltså ingen större förändring, mycket odramatiskt.

Det råder väl ingen som helst tvekan om att vi allihop är överens om att den säkerhetspolitiska doktrin vi har i dag inte på ett fullödigt sätt beskriver den verklighet som vi lever i. Av det skälet har regeringen bestämt sig för att bjuda in till överläggningar för att hitta en ny säkerhetspolitisk doktrin. Jag tror också att det finns stora möjligheter att göra det, eftersom skillnaderna mellan partierna är ytterligt små.

USA:s möjliga angrepp på Irak är något som jag också har nåtts av den senaste tiden i alltmer alarmerande tongångar. Jag måste säga att jag tror att det vore ett ödesdigert misstag av USA att bestämma sig för att fortsätta och på det sättet bomba Irak. Det skulle till att börja med naturligtvis leda till att den internationella koalitionen mot internationell

terrorism genast skulle upphöra. Jag tror att det vore ett ödesdigert miss-
tag av amerikanerna i det här läget.

Prot. 2001/02:44
10 december

Anf. 21 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Det senare håller jag med om. Då hoppas jag att Urban Ahlin skickar de här signalerna vidare till regeringen och att man agerar i FN för att hindra detta. Jag vet ju att andra gör det också.

När det gäller neutralitetsbegreppet kan jag bara konstatera att ordva-
let är något annorlunda nu än vad det var ett år tillbaka i tiden eller så. Vi
behöver kanske inte diskutera det mer nu, utan det ska ju diskuteras i
partiledaröverläggningarna. Men det är ganska tydligt för mig i alla fall.

Anf. 22 URBAN AHLIN (s) replik:

Fru talman! Jag har inget ytterligare att tillägga.

Anf. 23 BERIT JÓHANNESSON (v) replik:

Fru talman! Vi är inte ensamma om att rikta kritik mot bombningarna. Det finns en ganska stor grupp inom socialdemokratin som delar synpunkten att det inte är det rätta sättet att ta kamp mot terrorismen att bomba ett annat land.

bin Ladin är fortfarande på fri fot, och många, många människor har fått sätta livet till i den militära attacken mot Afghanistan. Flyktingströmmen är stor, och människor har det väldigt besvärligt nu. Jag tror att det är viktigt att komma ihåg det i den allmänna diskussionen.

Med anledning av det som Marianne Andersson sade är det ju också så att USA ganska tidigt sade att det var fler s.k. skurkstater där man med militära medel gärna skulle vilja komma åt terrorismen, som man uttryckte det från USA:s sida. Det finns ju ambitioner från USA:s håll att använda den formen av kamp mot terrorism som vi alltså inte stöder.

Anf. 24 URBAN AHLIN (s) replik:

Fru talman! I mitt inlägg sade jag inte att ni var ensamma om kritik mot bombningar. Det syns mig mycket tydligt att det inte är på det sättet. Det är ganska många som har uttalat sig mot bombningar, även om de, precis som Henrik Landerholm sade tidigare, har blivit färre med antalet veckor som har gått.

Vad jag sade i mitt inlägg var att Gudrun Schyman snart är den enda i världen som inte ger FN:s säkerhetsråd rätt att tolka FN-stadgan.

Min fråga till Berit Jóhannesson från Vänsterpartiet är: Anser Vänsterpartiet att FN:s säkerhetsråd har rätt att uttolka FN-stadgan? Det är nämligen vad FN:s säkerhetsråd har gjort. Ett enhälligt säkerhetsråd har tolkat FN-stadgan på det här viset. Och den enda som jag har hört uttrycka tveksamhet över detta är Vänsterpartiets partiledare Gudrun Schyman, så jag vill ha ett svar på frågan: Har FN:s säkerhetsråd rätten att uttolka FN-stadgan eller inte?

Jag håller med om och tror inte heller att bombningarna är den enda metoden för att utrota internationell terrorism. Det har heller aldrig varit syftet med de bombningar som pågår. Syftet med bombningarna i Afghanistan har varit att slå ut träningsläger för terrorister, att slå sönder al-Qaidas militära nätverk. Det är detta bombningarna har syftat till.

*Sveriges
säkerhetspolitik*

Vad jag sade i mitt inlägg var att ska vi rycka undan rekryteringsgrunden för att få fram nya terrorister, måste vi se till att få en schystare världsordning, en mer rättvis globalisering där globaliseringens frukter kommer människorna till del och där vi minskar gapet mellan rika och fattiga.

Men inta inte någon sorts vänsterståndpunkt och tro att Usama bin Ladin och hans nätverk är något slags progressiva krafter i världen som slåss för mer rättvisa och jämlikhet, för så är det inte. Detta är terrorister med något helt annat på sin agenda.

Anf. 25 BERIT JÓHANNESSON (v) replik:

Fru talman! Vad vi har sagt är att våld föder våld och att det här sättet att ta kamp mot terrorism innebär att man samtidigt utsätter andra människor för våldet. Detta är oerhört viktigt.

Vi har sagt att det är bra att FN agerar, och vi har hela tiden sagt att det är bra att man lyfter upp de här frågorna till FN. Det är riktigt. Därmed kan jag hålla med om att det är viktigt att FN agerar och att FN framgent agerar på ett sätt som gör att man faktiskt får en lösning på det här problemet. Det är vad vi har sagt.

Anf. 26 URBAN AHLIN (s) replik:

Fru talman! Jag vet inte riktigt hur jag ska tolka Berit Jóhannessons svar, men jag väljer att tolka det den positiva vägen, att hon tar avstånd från Vänsterpartiledarens pacifistiska hållning när hon säger att FN:s säkerhetsråd inte har rätten att tolka FN-stadgan på det här viset. Jag tycker att det är bra om Berit Jóhannesson menar att FN har agerat riktigt här.

Berit Jóhannesson säger att våld föder våld. Det är på det viset att när terrorattackerna skedde höll det här nätverket på att planera ytterligare terrorattacker i världen. Då är frågan: Ska vi i det internationella samfundet vara passiva och vänta på att dessa terrorister ska göra ytterligare attacker, eller ska vi agera? För mig är svaret ganska givet: Samfundet kan inte vara passivt, så i detta läge gjorde det internationella samfundet helt rätt. Man såg till att USA hade rätten till självförsvar. Av det skälet har bombningarna skett i Afghanistan för att slå ut al-Qaidas nätverks möjligheter att fortsätta med terrorattacker över världen. Och jag är tacksam över att man har uppnått det syftet.

Anf. 27 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Fru talman! Urban Ahlin understryker, som alla talare har gjort här i dag, vikten av internationellt samarbete för att skapa en säkrare värld och för att, som han sade, rycka undan grunden för terrorism. Vi delar den uppfattningen allesammans här.

Historiskt sett har Sverige inte alltid varit så väldigt aktivt på en del samarbetsområden. T.ex. hindrade svensk alliansfrihet Sverige vid bildandet av FN. Vi hade en diskussion på den tiden om ifall Sverige skulle kunna gå med i FN eller inte beroende på alliansfriheten, men vi fattade beslut om att göra det.

Likadant var det med EU. Det tog lång tid innan vi blev medlemmar. Och nu har vi på bordet en diskussion om Natomedlemskap.

Vi har ju alltmer samarbete, precis som Urban Ahlin underströk, med Nato. Det enda som återstår är de här ömsesidiga försvarsförpliktelserna, där majoriteten inte anser att vi kan gå med i Nato på grund av dessa. Då är min fråga: Anser Urban Ahlin att vi skulle kunna vara neutrala vid t.ex. ett överfall på något av EU-medlemsländerna eller skulle Sverige också ta en aktiv del i försvaret av ett sådant land?

Prot. 2001/02:44
10 december

*Sveriges
säkerhetspolitik*

Anf. 28 URBAN AHLIN (s) replik:

Fru talman! K-G Biörsmark säger att vi inte har varit så aktiva i FN på grund av vår alliansfrihet och att vi var tveksamma och tveågsna innan vi gick med. Det vet jag inte riktigt. Jag känner inte till det, det var långt före min tid. Men jag vet att Sverige kanske har varit det land som har varit mest aktivt i FN. Över 100 000 människor i Sverige har varit ute på olika FN-uppdrag, i fredsbevarande insatser osv. Jag tror att det är väldigt få länder som faktiskt kan visa en sådan aktivitet. Det är väl inte så dåligt av ett alliansfritt land att ha kunnat spela den rollen under många år och på det sättet ha stött FN.

Jag håller med om att det är oerhört låg trovärdighet för att vi skulle kunna vara neutrala om ett annat EU-land skulle angripas. Vi är med i EU i en solidarisk gemenskap med de andra där vi naturligtvis inte kan stå likgiltiga inför vad som händer ett grannland eller ett annat land i EU. Men det behöver inte betyda att vi naturligtvis måste vara medlemmar av Nato. Vi är med i Europeiska unionen och samarbetar med den om att bygga upp en ordentlig krishanteringsförmåga, en civil och militär krishanteringsförmåga. Vi deltar på alla möjliga områden på de sätt vi kan utom just när det gäller artikel fem. Jag tycker att det är ganska självklart.

Vi gör detta tillsammans med många andra länder i Europeiska unionen – och även andra europeiska länder – som är i samma situation. Jag tycker faktiskt att ansvaret ligger hos K-G Biörsmark att förklara varför vi ska göra detta nu, när vi faktiskt behandlar ett betänkande som visar att vi inte står inför någon risk för en invasion av en främmande stat. Varför ska vi gå med i Nato nu när hotet mot oss faktiskt har varit större tidigare? På vilket sätt skulle vår säkerhet stärkas i förhållande till den situation vi har i dag? Sverige har inget säkerhetsunderskott, K-G Biörsmark.

Anf. 29 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Fru talman! Det var ju i samband med starten av FN som vi – även då – hade bekymmer med vår neutralitetspolitik. Vi har ofta gömt oss bakom just det här begreppet, att vi ska vara neutrala. Därför har vi inte alltid varit så aktiva på de här områdena. Så var det också historiskt när FN bildades. Vi var tvungna att vänta ett år och fundera här i riksdagen på om vi skulle gå med eller inte. Sedan har vi varit mycket aktiva, och vi är mycket aktiva. Det är jättebra. Det är likadant med EU. Det tog lång tid där också. Nu när vi har kommit med är vi aktiva, och det är jättebra.

Samma resonemang borde också kunna gälla Nato, där vi så att säga tövar och är med lite grann men inte är fullt aktiva. Fördelen med detta, Urban Ahlin, skulle vara att vi då är med i de rum och runt de bord där beslut fattas och diskussioner sker. Då kan vi vara med och påverka. Det är bakgrunden till resonemanget. Det borde väl även Urban Ahlin tycka

är bättre; att kunna göra sin röst hörd fullt ut. Det borde vara bättre än att vara lite passiv, som i de andra exemplen, de historiska exempel som jag har tagit upp. Så har vi gjort tidigare.

Då är det också lite konstigt, tycker jag, att man vill ha den här säkerhetspolitiken så att säga à la carte. Man vill vara med lite grann men inte fullt ut. Man vill inte vara med och ställa upp på artikel 5 och inte vara med och aktivt stödja andra länder som kommer i svårigheter. Vi har under många år, i decennier, under det kalla krigets tid förlitat oss på hjälp från väst. Det är det jag menar med just à la carte. Är det inte bättre att vi höjer vår röst och fullt ut går med som fullvärdiga medlemmar? Jag tror att det också skulle stärka svenskt självförtroende i de här frågorna. Det kan annars diskuteras och bli lite naggat i kanten på grund av att vi inte tar klar ställning.

Anf. 30 URBAN AHLIN (s) replik:

Fru talman! Jag läste i Folkpartiets reservation meningen om att man tycker att det vore lämpligt om Sverige och Finland tillsammans med de tre baltiska staterna skulle ansöka om medlemskap. Så stod det något i stil med: Om finska folket så önskar förstås. Tydligt galler inte den formuleringen det svenska folket. Vi vet att det finns en väldigt stark uppslutning bland svenska folket bakom den militära alliansfriheten och att man inte vill att vi ska gå med i Nato. Jag är glad över att Folkpartiet åtminstone tar hänsyn till den finska opinionen i den frågan.

Nu är det på det sättet att vi samarbetar med Nato i fråga om alla dess möjliga strukturer utom just att ge en möjlighet till artikel fem. I alla andra strukturer är vi med. Vid alla andra beslut, vid alla andra bord, är vi med. Sanningen är ju, som Henrik Landerholm påpekade, att första gången artikel fem utlöstes var nu, efter terrorattacken. Under alla dessa år innan dess har aldrig artikel fem använts. Som jag ser det har alltså Sverige full tillgång till alla de delar i Natos strukturer som vi behöver ha tillgång till. Vi har inget säkerhetsunderskott i dag. Vi har en möjlighet att samarbeta med Nato på väldigt många områden.

Dessutom vågar jag påstå att den hållning som Folkpartiet har, att vi tillsammans med de tre baltiska länderna i dag skulle söka medlemskap i Nato, innebär en risk för att vår säkerhetspolitiska situation faktiskt skulle kunna försämrats.

Anf. 31 HENRIK LANDERHOLM (m) replik:

Fru talman! Jag noterar först av allt att varken försvarsministern eller utrikesministern ansett det mödan värt att försvara regeringens politik i denna debatt. Men jag nöjer mig väl med Urban Ahlin, som jag dessutom tar tillfället i akt att hälsa välkommen i utskottsordförandenas krets – om än något tidigt. Man kan kanske t.o.m. se fram emot en mer givande debatt med honom än med regeringens å tjänstens vägnar mer bokstavs-trogna talesmän.

Jag instämmer i mycket av det som Urban Ahlin har framfört, men jag har ett par frågor som jag vill ta upp. Jag vill inte föregripa partiledarsamtalen. Dem skulle jag från min utgångspunkt gärna se att Folkpartiet återvände till. Större än så torde inte motsättningarna vara. Eller om man uttrycker det så här: Bland de sex kvarvarande partierna torde väl motsättningarna vara minst lika stora som de skulle bli om även Folkpartiet

inkluderades i kretsen. Det skulle vara positivt för Sverige om vi kunde hitta en gemensam doktrin att gå vidare utifrån.

I samband med detta vill jag ställa en fråga till Urban Ahlin avseende den militära alliansfriheten. Från min utgångspunkt är det som det sammansatta utskottet har fastslagit i detta betänkande vad gäller begränsningarna för svenskt säkerhetspolitiskt samarbete oerhört väsentligt. Då undrar jag om det inte är Urban Ahlins uppfattning att den diskussion som förs kring den säkerhetspolitiska doktrinen i väl stor utsträckning utgår från negationen, dvs. från det självklara förhållandet att så länge vi inte är med i Nato omfattas vi inte av artikel 5. Borde det inte i stället vara rimligt att fokusera på och utgå från vad svensk säkerhetspolitik, inte minst i praktisk handling, i all den praktiska handling som jag tidigare här har redovisat i talarstolen, i verkligheten innebär? Det handlar om våra nationella säkerhetsintressen, vilka de är, vad vi gör och varför. Vore inte det bättre än att klä alliansfrihetens julgran med kulor som den varken är värd eller förtjänar?

Anf. 32 URBAN AHLIN (s) replik:

Fru talman! Jag ber att få tacka för Henrik Landerholms gratulationer även om de är för tidiga. Riksdagen har ännu inte fattat några beslut vad gäller ordförandeskapet i utrikesutskottet. Jag tror att man ska vänta med sådana gratulationer tills besluten är fattade. Det har jag lärt mig under några år i politiken.

Vad gäller den militära alliansfriheten och den nya doktrinen är det ju på det sättet att det här utskottsbetänkandet säger att vi har partiledaröverläggningar. Vi ska väl, precis som Marianne Andersson sade tidigare, kanske överlämna de diskussionerna åt partiledarna, överlämna åt dem att försöka hitta de nya formuleringar som på ett bättre sätt beskriver den säkerhetspolitiska situation som vi faktiskt befinner oss i.

Jag håller med Henrik om att vår politik i dag är inriktad på ett samarbete, på en integration, på att vara med i ett solidariskt arbete tillsammans med andra nationer för att bygga upp en alleuropeisk säkerhetsordning. Det ska naturligtvis också synas i den säkerhetspolitiska doktrin som ska komma ut ur det här samarbetet. Självklart är det på det sättet.

Men jag kan inte riktigt förstå varför Henrik Landerholm så enormt benhårt håller sig fast vid att han är rädd för ordet ”möjlighet”, alltså att det finns en möjlighet att vara neutral. Det är ju på det sättet. Är vi militärt alliansfria har vi möjligheten att ställa oss neutrala. Varför är det så farligt för Moderaterna att över huvud taget ha en liten hänvisning till att vi ska kunna vara det?

Anf. 33 HENRIK LANDERHOLM (m) replik:

Fru talman! I detta hänseende är signalspråket av oerhört stor betydelse. Både orden neutralitet och alliansfrihet för problem med sig i det dagliga säkerhetspolitiska umgänge som vi har med grannar och vänner med vilka vi samverkar och samarbetar. Jag tycker att det vore orimligt om neutraliteten fanns med i den svenska säkerhetspolitiska doktrinen helt enkelt därför att det är den mest osannolika av optioner som Sverige skulle kunna ställas inför. I folkrättslig bemärkelse har jag ingen anledning att inte ge Urban Ahlin rätt. Men denna möjlighet tillkommer fak-

Prot. 2001/02:44
10 december

*Sveriges
säkerhetspolitik*

tiskt även ett Natoland som väljer att stå utanför det stöd till andra Natoländer som artikel 5 faktiskt innebär.

För mig är det alltså bättre att beskriva säkerhetspolitiken som den faktiskt är i stället för att försöka klä den alliansfria julgranen med sådant som den inte förtjänar respektive att använda sådana ord som faktiskt ger en i grunden missvisande beskrivning och balansering av svensk säkerhetspolitik.

Jag har ytterligare en kort fråga till Urban Ahlin, och den gäller frågan om baltiskt Natomedlemskap. Min fråga bygger på det krumbuktande och de omskrivningar som finns i utskottsbetänkandet, där utskottets majoritet beskriver detta som positivt, dvs. att vi inte ska sätta punkt för kalla krigets uppdelning förrän dessa länder också har förverkligat sina säkerhetspolitiska mål, och det stöder Urban Ahlin. Men det är ju just utifrån förutsättningen att detta är deras säkerhetspolitiska mål – Natomedlemskap. Om det var union med Vitryssland, medlemskap i terrorisnätverket al-Qaida eller medlemskap i OSS som vore de baltiska ländernas egna säkerhetspolitiska mål, skulle Urban Ahlin då vara lika positivt inställd till de baltiska ländernas egna säkerhetspolitiska val och anse att detta skulle gagna också stabiliteten i vårt närområde och svensk säkerhet?

Anf. 34 URBAN AHLIN (s) replik:

Fru talman! Först vill jag säga något om ordet neutralitet. Det är väl ändå på det sättet att man inte byter säkerhetspolitik som man byter skjorta, utan man försöker väl ändå att hålla något slags linje i den politik som har funnits?

Jag tycker att det borde ha varit ett ganska litet offer från Henrik Landerholms sida att gå med på att man faktiskt kan stå för folkrätten, att ett militärt alliansfritt land faktiskt har rätten att förklara sig neutralt. Jag har inte gjort någon matematisk beräkning av det, men jag skulle tro att Sverige i dag faktiskt är neutralt i ett flertal av de konflikter som finns över världen. Jag tror inte att vi står upp för någon sida t.ex. i konflikten mellan Etiopien och Eritrea osv. Henrik Landerholm har ett väldigt snävt synsätt, att det hela tiden handlar om vårt gränsområde. Vår säkerhetspolitik syftar ju till att vi ska främja global säkerhet över hela världen. Det är klart att jag inte tycker att det är så konstigt om vi har haft en doktrin på det sätt som vi har i dag, och när vi går över till något nyare ändå har en sådan koppling, om man är militärt alliansfri, till den möjligheten. Men, som Marianne Andersson sade, låt våra partiledare få jobba med denna fråga och se om de kan komma fram till någonting som vi kan vara överens om.

När det gäller det baltiska medlemskapet har vi ju haft den här diskussionen ganska många gånger i denna kammare. Nu är det så att Sverige inte är Natomedlem. Sverige är medlem i Europeiska unionen, och där har vi på alla möjliga sätt försökt att föra fram balternas möjlighet till ett medlemskap så fort som möjligt, ibland med stöd från moderaterna och ibland inte med stöd från moderaterna. Jag minns när Carl Bildt snabbt sprang EU-kommissionens ärenden och inte ville ha med alla baltiska länder i t.ex. Fregattan. Jag vet inte riktigt vad Henrik Landerholm är ute efter. Vi har gett dem ett starkt suveränitetsstöd, och vi hjälper till att bygga upp en stark totalförsvarsförmåga i dessa länder för att

de ska ha en reell möjlighet att välja säkerhetspolitisk väg. Vilken väg de väljer är upp till parlamenten i de baltiska länderna.

Prot. 2001/02:44
10 december

Anf. 35 STEN TOLGFORS (m):

Fru talman! Attackerna mot Washington och New York var det värsta anfallet mot demokratin i västvärlden sedan andra världskriget. USA har aldrig tidigare utsatts för anfall på egen mark av det slag som nu har ägt rum. Attacken mot Pearl Harbour, som i Sverige beskrivs som en parallell till attacken i New York, riktades mot militära installationer. I New York riktades terroristernas våld i stor medvetenhet om den panik som detta skapar i samhället och ekonomin enbart och uteslutande mot civila män, kvinnor och barn. I den meningen var attacken inte urskillningslös, som Urban Ahlin tidigare sade. Vi ser tvärtom en ny terror både i detta mål och i skala.

Det är en annan värld efter den 11 september. Det har visats med tragisk tydlighet att det finns organisationer och möjligen också stater som kan och vill skada världens demokratier. Dagens hot mot internationell fred och säkerhet klarar inget land att hantera på egen hand. Det är en viktig insikt för Sverige. Terrorn är ett gemensamt problem.

En lång skala av åtgärder behövs. Utbyte av information från personella källor, signalspaning och satellitspaning mellan underrättelsetjänster, utbyte av polisinformation och konkreta insatser vid enskilda fall av gränsöverskridande terrorism, samarbete för att bryta terrorns finansiella styrka, ekonomiska sanktioner mot länder som på olika sätt stöder terrorgrupper, samarbete kring internationell flygsäkerhet och gemensamt agerande och stöd vid insatser i enlighet med FN-stadgans principer är alla exempel på nödvändig internationell samverkan.

Attackerna mot USA var krigshandlingar. Säkerhetsrådet har konstaterat att terrordåden var att se som hot mot internationell fred och säkerhet och att USA äger rätten till självförsvar, på egen hand eller kollektivt.

I den allians mot terrorism som USA initierat ingår en rad muslimska länder, inte minst eftersom extremismen strävar efter makt i muslimska länder. Det är en aspekt som är bortglömd i den svenska debatten. De fundamentalister som använder våld i västvärlden är ett hot främst mot människor i sina egna länder.

USA har i Kosovo, Kuwait och Bosnien försvarat muslimer mot övergrepp, etnisk rensning och folkmord.

Det finns anledning att frukta att vi inte har sett slutet på terrorn. Händelserna den 11 september var inte isolerade utan hade föregåtts av en rad attacker mot amerikanska mål i t.ex. Afrika och USA under tidigare år. Dåden i USA planerades flera år i förväg, och kan därmed inte heller, vilket sagts i den svenska debatten, ha varit riktade mot George Bushs utrikespolitik, eftersom han inte ens var presidentkandidat när dåden planerades.

Även om baserna fallit i Afghanistan och terrornätverket därmed försvagats finns aktiva celler i och utanför landet. Terrorn kan drabba också här. USA var en symbol, men vi kan också drabbas.

Aktionerna som nu sker måste inriktas på att se till att terroristerna inte kan slå till igen. Det är naivt att som Vänsterpartiet tro att terrorn upphör av sig själv.

*Sveriges
säkerhetspolitik*

Fru talman! Det är också en viktig poäng att det inte går att förklara terroristers agerande med västerländska politiska ögon, eftersom de per definition inte resonerar på det sätt som demokrater gör.

Enskilda terrorister kan komma från många olika länder, men det är bara ett fåtal länder som aktivt stöder terrorister och därmed är medansvariga för dåden. Dessa länder ger terroristerna möjlighet att träna, ha baser, finansiera sin verksamhet och planera terror utifrån sina territorier. De länder som samarbetar med och understöder terrorismen är alla icke-demokratiska länder med stort internt förtryck och skriande sociala orättvisor.

Terrordåden den 11 september utfördes inte av en organisation vars mål eller drivkraft det är att utrota fattigdom eller förtryck i världen. Tvärtom har civilbefolkningen i Afghanistan drabbats mycket hårt av denna organisations och dess medlöparens förtryck.

Utveckling i ekonomisk eller annan mening är omöjlig att förena med hårt förtryck av civilbefolkningen, grova kränkningar av mänskliga fri- och rättigheter, nedtryckning av kvinnor och krig.

Terrorn kan inte hindras av biståndsinsatser, eftersom målet för terrorn inte är fattigdomsbekämpning. Däremot, men det är delvis en annan sak, är biståndsinsatser nödvändiga för att bygga upp drabbade länder och undanröja den fattigdom som utgör grund för folkligt stöd, för uppgivenhet och för extrema organisationer.

Fru talman! Även om det bedöms som mindre sannolikt att terrorister i dag har tillgång till kärnvapen, trots vad de själva säger, så är risken att olika grupper får tillgång till kemiska och biologiska stridsmedel. Massförstörelsevapen är ett allvarligt hot i terroristers händer.

Låt mig säga att det oroar mig att Sverige är på väg att ha ett försvar som varken fullt ut klarar den gamla tidens hot eller förmår att möta de nya med socialdemokratisk försvarspolitik.

Vi ser att utöver de etablerade kärnvapenmakterna finns det ett antal länder som beräknas ha kapacitet att framställa kärnvapen.

Risken för fortsatt spridning av kunnande och teknik också till terrornätverk eller skurkstater är reellt existerande. Det är befogat att USA och andra demokratier försöker skydda sig. Ett exempel på ett sådant skydd är skapandet av ett gemensamt försvar mot missiler med massförstörelsevapen.

Efter den 11 september framstår behovet av ett försvar mot missilattacker från terrorister eller skurkstater ännu tydligare. Ett av argumenten mot ett sådant försvar har ju varit att ingen skulle vara dum nog att rikta massförstörelseattacker mot civila i västvärlden. Men detta har, tragiskt nog, visat sig vara i grunden fel. Kriget kan komma till hemmaplan, i Nordamerika eller i Europa, på ett sätt som för bara en kort tid sedan var otänkbart.

Hittills har diskussionen om ett gemensamt missilförsvar fokuserats på hoten från missiler med just kärnvapen, men även kemiska och biologiska vapen kan hota civilbefolkningen. Det minns vi från Gulfkriget.

En av regeringen förbisedd aspekt är att hot med massförstörelsevapen skulle kunna användas för att hindra och stoppa krishanteringsinsatser.

Ett gemensamt missilförsvar handlar därför inte bara om att skydda våra länders civilbefolkning mot terrorangrepp. Lika viktigt är att hindra

att FN, världssamfundet, och EU försätts i en utpressningssituation som omöjliggör krishanteringsinsatser och upprätthållande av internationell fred och säkerhet.

Skurkstater eller terrorister får inte tillåtas diktera villkoren för EU:s eller FN:s fredsinsatser, för då riskerar mandaten från FN:s säkerhetsråd att förbli ouppfyllda. Av denna anledning är diskussionen om ett gemensamt missilförsvar också i Sveriges intresse. Sverige har, som Urban Ahlin tidigare redogjort för, varit ett av de mer aktiva länderna vid internationell krishantering.

I samarbete med Europa och Ryssland kan grunden för ett gemensamt missilförsvar finnas. President Bush har inbjudit ”vänner och allierade”, inklusive Ryssland, till en diskussion om ett gemensamt framtida hel-täckande missilförsvar. Detta är det viktiga. Det är ju hur ett missilförsvar byggs och vilka som omfattas som avgör vilka effekterna politiskt blir av ett sådant missilförsvar.

Regeringen måste vakna upp och se en ny värld där USA, Ryssland och världens demokratier också faktiskt har gemensamma säkerhetsintressen. Presidenterna Bushs och Putins deklarationer nyligen om en drastisk kärnvapenedrustning visar just detta. Det är paradoxalt att den svenska regeringens inställning till missilförsvar har varit betydligt mer avvisande och kategorisk än den ryska regeringens.

Sverige ska inte söka bevara det kalla krigets terrorbalans och avvisa defensiva åtgärder för att försvara länder och befolkningar mot attacker med massförstörelsevapen. Missilförsvaret är, tvärtom vad majoriteten skriver, ett svar på upprustning med massförstörelsevapen och missiler i omvärlden – inte en orsak till upprustning.

Verkligheten har sprungit förbi ABM-avtalet i dess nuvarande form. USA och Ryssland har båda intresse av att revidera det. Det är också de som avgör avtalets framtid, inte Sverige.

Det är ganska lätt att se det politiska intresse som Ryssland skulle kunna ha både av att se över avtalet och av att eventuellt bygga ett försvar tillsammans med Europa och USA. Det är orimligt att, som den svenska regeringen gör, a priori fördöma byggandet av ett missilförsvar.

Fru talman! Behovet av en ny neutralitetskommission kvarstår. Våra farhågor inför problemen med regeringens alternativ till en ny kommission riskerar dessvärre att besannas. Majoriteten försöker bortse från att man i betänkande 2000/01:UU4 skriver följande angående neutralitetsutredaren Ekéus uppdrag: ”För att tillgodose behovet av parlamentarisk insyn menar utskottet att det är viktigt att riksdagens partier ges möjlighet att följa utredningsarbetet t.ex. genom att en parlamentarisk referensgrupp knyts till utredningen i denna del.” I direktiven står samma sak, att riksdagens partier ska ges möjlighet att följa utredningens arbete.

På den borgerliga sidan konstaterar vi gemensamt att så har inte skett, trots vad majoriteten skriver. Utifrån detta kan följande konstateras: Antingen har utredningens arbete, trots att direktiven kom för mer än ett år sedan, inte kommit i gång ännu – då finns risken att det blir ett hastverk – eller också har utredningsarbetet fortgått men utan att partierna getts möjlighet att följa arbetet. Då är det ett brott mot direktivet. Något annat alternativ givets icke.

Prot. 2001/02:44
10 december

*Sveriges
säkerhetspolitik*

Förutsättningarna för granskning av tiden mellan år 1969 och år 1989 måste vara lika goda som för den första neutralitetskommissionen. Det skulle innebära följande:

- Utredningen bör vara en huvuduppgift för den som utreder. Så har nu inte varit fallet.
- Utredningen måste ha ett starkt och tydligt mandat med ett brett stöd i riksdagen. Så har inte varit fallet.
- Den tid som utredningen har till sitt förfogande måste vara tillräcklig. Så har inte varit fallet.
- Också i övrigt måste de resurser som utredningen har till sitt förfogande vara rimliga.

Regeringens alternativ till en ny neutralitetskommission motsvarar inte dessa krav. Också de orimligheter i hanteringen av frågan som socialdemokraterna demonstrerat riskerar att drabba utredningens trovärdighet. Vi sökte partiledaröverläggningar för att nå en bred enighet om formerna för en ny kommission – på det sätt som föregick den första neutralitetskommissionen, då direktiv och förutsättningar diskuterades mellan dåvarande statsministern Bildt och Ingvar Carlsson. Men socialdemokraterna avvisade detta. Därtill körde de över de borgerliga partierna i riksdagen i både form- och sakfrågan.

Trots att frågan inte ens var med på dagordningen för utrikesutskottets möte våren 2000 valde socialdemokraterna att under votering driva igenom att beslut skulle fattas. Där skulle man avvisa en ny kommission.

Tidigare på våren 2000 bordlade utrikesutskottet frågan på socialdemokratiskt initiativ därför att man ville studera Rolf Ekéus direktiv innan frågan avgjordes i utskottet. Men eftersom Ekéus ännu inte hade fått några direktiv och regeringen närmast dagligen framträdde i medierna med nya besked om hur direktiven skulle se ut kunde socialdemokraternas studier av direktiven knappast ha varit slutförda när man ändå bestämde sig för att driva igenom beslutet. Riksdagen hölls i okunnighet. Varken utrikesutskottet eller riksdagen som helhet informerades om hur regeringen hade tänkt sig Ekéus utredning. Detta är inte acceptabelt. Det rimliga hade varit att utrikesutskottet hade fått veta hur uppdraget såg ut och fått veta förutsättningarna för utredningen innan ställning togs.

Socialdemokraternas framdrivna beslut i utskottet framstår som ännu konstigare i ljuset av att yrkandet om neutralitetskommissionen ingick i ett större betänkande som bara preliminärjusterades och deljusterades våren 2000. Slutjustering skedde först i mars 2001.

När det gäller hela denna soppa har det sedan låtit som att riksdagens majoritet valde att i stället för en ny neutralitetskommission förorda att ubåtsutredaren Rolf Ekéus skulle få ett vidgat uppdrag. I stället radiostyrdes majoriteten av regeringen.

Ekéus utredning skulle ha varit färdig om några veckor, men utan att regeringen beviljat förlängning har det nu sagts att den ska komma i slutet av första halvåret 2002. Från den borgerliga oppositionens sida kommer vi att noga följa såväl dess former som dess innehåll.

Anf. 36 URBAN AHLIN (s) replik:

Fru talman! Jag tänkte redovisa lite grann om ABM-avtalet och diskussionerna om ett missilförsvar.

När Sten Tolgfors säger att den svenska regeringen varit hårdare i tonen mot USA än vad t.o.m. Ryssland har varit tycker jag att han tar till överord. Ryssland har faktiskt ibland hotat med att gå ur olika avtal. Man har försökt träffa överenskommelser med andra länder, allt för att sätta press gentemot USA och säga: Ni får inte bryta detta unilateralt.

Så har Sverige inte gjort, utan vi har påtalat farhågorna kring ett unilateralt brytande av ABM-avtalet. Vad vi då främst syftat till är egentligen inte relationen Ryssland–USA och terrorbalansen där, utan det handlar om att ett brytande av ABM-avtalet också ger argument för Kina och andra att fortsätta med sin upprustning av sina kärnvapenarsenaler för att på det sättet kunna möta ett missilförsvar.

Jag tycker att detta är en viktig fråga och menar att det är oerhört bra att Putin under den senaste tiden haft en lite annan inställning. Det är också bra att George W. Bush sagt att han är beredd att ha en dialog och en diskussion om hur ett missilförsvar kan se ut i framtiden. Dock oroas jag. Jag delar alltså inte Sten Tolgfors fantastiska hyllning om att allting går så oerhört smärtfritt här.

Vi har haft en mängd toppmöten mellan Putin och Bush där det innan sagts: Nu har man snart en lösning på detta. Nu kommer man att komma överens om ABM-avtalet. Nu har man snart kommit överens om än det ena, än det andra.

Vi ser dock inget resultat av detta. Det finns ganska många oroande tecken på att det kanske inte är så enkelt att lösa de här frågorna.

Ryssland kanske kräver en hel del för att kunna gå med på att man ska skrota ABM-avtalet. Visst är det i olika avseenden ganska obsolet. Ryssland och USA står inte mot varandra, som de gjorde en gång i tiden under terrorbalansen – det har Sten Tolgfors rätt i. Men en viss försiktighet tycker jag man ändå kan kräva.

Anf. 37 STEN TOLGFORS (m) replik:

Fru talman! Om det ändå hade varit så väl att Urban Ahlin hade varit korrekt i det han nu redovisade. Det står i majoritetens skrivning att utskottet ser därför positivt på att regeringen riktat en uppmaning till USA att ompröva projektet. Det är inte alls så att man från socialdemokraternas sida är försiktig. Man har försökt göra politik inte minst på hemmaplan av detta och vänt sig entydigt mot USA, och man har försökt diskontera den ryska reaktionen, som dessutom har gjorts på ett felaktigt sätt. Samtidigt noterar man i utskottets text att utvecklingen går ungefär den väg som jag redogör för, men man drar ändå slutsatsen att hela missilförsvarsdiskussionen ska avbrytas. Det är för mig fullständigt obegripligt.

Man redogör för att president Putin har visat en försiktig förhandlingsvilja. Man redogör för att man har kopplat neddragningar i de strategiska kärnvapenarsenalerna till utvecklandet av ett missilförsvar. Man skriver att bägge parter har accepterat möjligheten att kombinera en revision av avtalet med neddragningar i de strategiska kärnvapenarsenalerna.

Prot. 2001/02:44
10 december

*Sveriges
säkerhetspolitik*

Detta är precis vad vi moderater har försökt säga, att missilförsvaret när det gäller Ryssland och USA och särskilt ensidiga deklarationer för USA är förutsättning för nedrustning. Är man skyddad mot anfall behöver man ha mindre av andra slags förmåga. Socialdemokraterna har förnekat detta. Vi säger att missilförsvaret inte driver upprustning utan det är ett svar på upprustning som skett i en rad olika länder, jag behöver inte gå in på dem här och nu. Det är dessutom efter den 11 september högaktuellt därför att risken för anfall av massförstörelsevapen från terrororganisationer eller ”skurkstater” dessvärre verkar mer reell nu än tidigare.

Anf. 38 URBAN AHLIN (s) replik:

Fru talman! När man blandar in strategiska kärnvapen – visserligen gör man det i en del uttalanden om resolutioner – vill jag säga: Lägg märke till att Bush långt innan han startade dialogerna med ryssarna sagt att han unilateralt är beredd att skära ned sitt kärnvapenprogram. Varför gör han det? Jo, han vill satsa pengarna på något annat. Putin är också i desperat behov av att dra ned antalet strategiska kärnvapen, för han vill också ha pengar till annat. Jag är inte alls säker på att missilförsvaret har med saken att göra.

Det är en risk i att unilateralt bryta ABM-avtalet. Det är inte bara mellan Ryssland och USA det står. Det handlar också om global säkerhet. Det kan få effekter för Asien så att länder där känner sig tvingade att öka på sitt kärnvapeninnehav för att kunna klara ett hot mot ett missilförsvar som amerikanerna startat upp.

Jag välkomnar den här dialogen och diskussionen. Jag hoppas att det också kommer väldigt bra utav den. Jag tycker intet att det finns anledning att redan nu utgå från att det kommer att bli så fantastiskt lyckat som Sten Tolgfors tror.

Anf. 39 STEN TOLGFORS (m) replik:

Fru talman! Det finns framför allt ingen anledning att utgå från att det kommer att bli så misslyckat som socialdemokraterna tror. Ni har ju fått fel på varje punkt som ni hittills har kritiserat. Om Urban Ahlin inte är säker på att nedrustningen har med missilförsvaret att göra, varför skriver majoriteten precis det jag har redovisat, att det finns en koppling mellan missilförsvaret och neddragning av de strategiska kärnvapnen och samtal mellan Bush och Putin? Detta går att läsa i betänkandet. Då tycker Urban Ahlin inte så som han har varit med och skrivit i betänkandet.

Urban Ahlin säger att Bushs neddragningar inte har med detta att göra. Han har själv talat i de termerna. Det har ni också redogjort för i betänkandet.

Jag tycker att det är väldigt viktigt att invända mot Urban Ahlins formuleringar om hotet från ett missilförsvar i Asien – hot från ett försvar! Ett land som Folkrepubliken Kina har genomfört en ganska betydande kärnvapenupprustning de senaste åren med stor tysthet från den svenska regeringen, som annars är väldigt pigg på att kritisera just kärnvapen. Man har drivit ett avancerat missilprogram. Man kan i framtiden nå även den amerikanska kontinenten och Europa med sina missiler. Man har skaffat sig en MIRV-kapacitet, och man har upprustat också vad gäller medeldistansrobotarna. Man har tidvis bedrivit en betydande missilupprustning i t.ex. Taiwansundet. Så talar Urban Ahlin i stället om hotet från

kärnvapen, från Nordkorea eller Folkrepubliken Kina, om hotet från ett försvarssystem som är tänkt att skydda demokratier mot massförstörelsevapen. Det är verkligen uppochnedvända världen

Men jag välkomnar det Urban Ahlin gör här i dag. Vad han försöker göra är att flytta positionen för socialdemokraterna från ett ensidigt och, tycker jag, ganska antiintellektuellt nej-sägeri som försvar av egentligen bara terrorbalansen från kalla kriget till att se mera av gemensamma möjligheter, se att det här handlar om nedrustning av strategiska kärnvapen, om försvar mot ”skurkstater” och försvar mot terroristorganisationer och massförstörelsevapen.

Låt oss bygga dialogen på detta i framtiden, Urban Ahlin.

Anf. 40 MURAD ARTIN (v):

Fru talman! Det är ett känt faktum att svenska neutralitetspolitiken och alliansfriheten spelat en viktig roll. När vi ser tillbaka på historien kan vi konstatera att Sverige har kunnat fungera som länk mellan stridande parter i olika internationella konflikter som kontakt- och fredsmäklare, alltifrån andra världskriget och kriget mellan Finland och Sovjet till konflikten mellan Palestina och Israel – om man så vill säga: från Kollontaj till Arafat. Det som gjort att Sverige kunnat spela denna roll är vårt internationella anseende. Dess källsprång är alliansfrihet och neutralitet.

Sverige har i årtionden aktivt deltagit i FN:s krishantering, både den civila och den militära. De svenska insatserna i Kongo, på Cypern och i Mellanöstern är väl kända.

I dessa sammanhang har Sverige åtnjutit stort förtroende just på grund av neutraliteten och alliansfriheten. Sverige har inte kunnat mistänkas för att gå någon annan makts eller någon stormakts ärende. Sverige har varit trovärdigt, Sverige har kunnat tjäna freden.

Före detta nationerna tillkom dock i en värld som hade två mycket tydliga särdrag. Det ena var inledningen till det kalla kriget. Det andra var att världen 1945 inte var avkoloniserad. Dessa två särdrag satte stark prägel på FN:s utformning som organisation. Den tidens stormakter fick en dominerande roll i FN. De fattiga kolonierna eller före detta kolonierna fick en underordnad ställning.

I dag är detta en försvunnen värld. Det kalla kriget är slut. Det finns bara en koloni kvar, Västsahara som lever under Marockos dominans. Men FN:s organisatoriska struktur är i huvudsak densamma. Stormakterna dominerar och dominerar det viktigaste organet, säkerhetsrådet. Världens fattiga länder spelar fortfarande en underordnad roll.

Fru talman! Världsbanken och IMF har i dag övergivit sin tidigare politik med s.k. strukturanpassningsprogram som innebar nedskärningar i ländernas statsapparater som inte sällan fick svåra sociala följder. Detta bidrog till att öka de ekonomiska klyftorna både mellan olika länder och inom olika länder. Följden av denna utveckling blev naturligtvis starka sociala motsättningar och en fördjupad social oro. Ur fattigdom och okunnighet växer de fenomen fram som vi de senaste månaderna fått vederfaras på ett mycket kännbart sätt – terrorism och krig.

Sedan en tid har Världsbanken, IMF och FN satt fattigdomsbekämpningen högst på dagordningen. Man har insett vad som är det verkliga problemet för världens folk. För att komma till rätta med det krävs inte bara ett officiellt erkännande av rådande förhållanden utan en lång rad

Prot. 2001/02:44
10 december

*Sveriges
säkerhetspolitik*

åtgärder. Det handlar om jämlika handelsvillkor, skuldavskrivningar, tillträde till marknaden för de fattiga länderna, samordning av globala finansiella institutioner, bistånd m.m.

Vad stormakterna gör spelar naturligtvis stor roll. Men det är knappast rimligt att stormakterna ska bestämma vad som ska göras. Då blir det beslut över fattiga länders och fattiga människors huvuden.

De fattiga måste vara med när viktiga och avgörande beslut fattas. Det torde inte räcka med att några av dem då och då gästspelar under en tvåårsperiod i säkerhetsrådet. Världens fattiga måste ha ett ökat politiskt inflytande över världsutvecklingen. Detta har framhållits i den s.k. Carls-son-Ramphal-rapporten.

Fru talman! Den senaste tidens utveckling har visat att nödvändigheten av omfördelning av världens resurser under ledning av ett reformerat FN är större än vi kanske anade bara för några månader sedan. Inför ett sådant arbete bör Sverige inte sitta i knät på någon militär allians utan behålla sin neutralitet och trovärdighet.

Mot bakgrund av detta blev jag naturligtvis något oroad av den socialdemokratiska partiledningens hållning vid den socialdemokratiska partikongressen. Man ville helt enkelt slopa neutraliteten. Kongressen gick inte med på det. Neutraliteten blev kvar, något som vi givetvis välkomnar.

Fru talman! En annan sida av den svenska neutralitetspolitiken är vårt förhållande till våra grannländer. De bittra åren som sovjetrepubliker har gjort att de baltiska staterna har sökt medlemskap i Nato. Sovjet existerar i dag inte längre. Man kan ha synpunkter på lämpligheten av de baltiska staternas säkerhetspolitiska orientering. På den punkten vill Vänsterpartiet i enlighet med neutralitetsprincipen och av respekt för de baltiska ländernas självbestämmanderätt helt lämna beslutet i de baltiska staternas händer. Det är deras sak.

Anf. 41 URBAN AHLIN (s) replik:

Fru talman! Jag har en fråga till Murad Artin. Han redogjorde mycket väl för fattigdomen i världen. Men han sade också något konstigt om att vi hade sett resultatet av denna fattigdom under den senaste tiden med anledning av händelserna i Afghanistan.

Murad Artin påpekade mycket riktigt att FN, Världsbanken och andra organisationer sätter utrotandet av världsfattigdomen främst på sin dagordning. Anser Murad Artin att Usama bin Ladin har samma prioritering?

Anf. 42 MURAD ARTIN (v) replik:

Fru talman! Nej, det anser jag inte.

Anf. 43 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Fru talman! Jag vill bara ta upp en sak som Murad Artin nämnde om Sveriges roll i världen. Han sade att vi har kunnat spela en större roll därför att vi har varit neutrala. Visst har Sverige spelat en viktig roll i olika sammanhang. Men jag är inte så säker på att det har varit under förutsättning att vi har varit neutrala.

Murad Artin nämnde själv Mellanöstern som exempel. Vad är det som har hindrat Norge som medlem i Nato att vara ett aktivt stöd i Mel-

lanösternpolitiken? Jag har en känsla av att Norge har varit väl så aktivt och haft ett stort inflytande genom Osloprocessen och på annat sätt, trots att man är medlem i en allians. Så vad skulle hindra Sverige från att spela en aktiv roll, även om vi var med i militäralliansen Nato?

Prot. 2001/02:44
10 december

*Sveriges
säkerhetspolitik*

Anf. 44 MURAD ARTIN (v) replik:

Fru talman! Den svenska neutralitetspolitiken har haft som utgångspunkt vikten av självständighet och trovärdighet för ett litet land att kunna stå upp för olika länders och folks intressen.

Jag hävdar, och det är Vänsterpartiets uppfattning, att denna princip är viktig. Alliansfriheten är viktig för oss.

Jag tog upp flera exempel, bl.a. Mellanöstern, där Sverige har varit aktivt. I och för sig har också Norge varit aktivt i denna fråga. Men Sverige uppfattas som ett alliansfritt land, som att vi står för just de små folkens intressen och som att vi inte bara går någon annans ärenden.

Anf. 45 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Fru talman! Jag tycker att Murad Artins resonemang haltar betänkligt. Att det skulle vara en förutsättning för ett land att spela en aktiv roll i världen på grund av alliansfriheten diskriminerar på något sätt alla andra länder som är med i olika allianser att föra en sådan aktiv politik. I verkligheten stämmer inte det resonemanget.

Vi har en självbild av att vi är väldigt aktiva på det internationella planet, och det är vi. Men lite blygsamhet vore nog klädsamt. Vi är inte ensamma aktörer, och det är inte på grund av alliansfriheten utan det är många andra orsaker som gör att vi är aktiva. Att säga att det beror på alliansfriheten förminskar på något sätt andra länders aktivitet och möjlighet att påverka.

Jag tror inte, som sagt, att Sverige skulle få en mindre röst på grund av att vi med i en allians. Det visar inte minst mitt exempel om Norge och Mellanöstern.

Anf. 46 MURAD ARTIN (v) replik:

Fru talman! Det är en stor fördel att Sverige är alliansfritt när det gäller t.ex. andra länders deltagande i FN. Jag tror att Sverige kommer att spela den roll som vi har gjort och gör därför att vi är alliansfria och för en neutralitetspolitik som innebär alliansfrihet i fred och neutralitet i krig.

Anf. 47 CARINA HÄGG (s):

Fru talman! Fred och säkerhet för vårt eget land är ett övergripande mål för den svenska säkerhets- och försvarspolitiken. Därtill kommer även som ett grundläggande mål att solidariskt bidra till en fredligare utveckling i omvärlden.

Urban Ahlin har i dag på ett bra sätt företrätt majoriteten. Jag ska inte ta upp kammarens tid med att upprepa väl framförda socialdemokratiska ståndpunkter, utan jag tänkte avgränsa mig till ett område, och då huvudsakligen till området vapenkontroll i Afrika.

Debatten i dag har inte givit vid handen att man på s. 53 har två rubriker som lyder *Freds- och säkerhetsordning för Afrika* och *Demobilisering, lätta vapen*. På s. 86 under rubriken *Demobilisering, lätta vapen*

kan man läsa mer om dessa frågor. Vidare har också utrikesutskottets tidigare betänkande om krigsmaterielexport med en del saker som har bäring på debatten här i dag.

Framöver kommer vi att kunna ta del av en rapport från sommarens konferens i New York om lätta vapen. Den konferensen har redan debatterats och kommenterats här i kammaren. Jag vill bara peka på utskottets beklagande av att USA:s representanter vid konferensen motsatte sig ett exportförbud till icke-statliga aktörer. Samtidigt välkomnar jag EU:s linje att verka för ett förbud av export av lätta vapen till icke-statliga aktörer.

Fru talman! En viktig faktor i den internationella utvecklingen under 1990-talet är det civila samhällets sammanbrott i en rad länder. Det berör flera världsdelar, och en stor del av dessa länder ligger i Afrika. Förändrade maktförhållanden efter det kalla kriget, svåra ekonomiska förhållanden och bristande ledarskap är faktorer som har varit framträdande. Zimbabwe är ett akut exempel på det senare.

Konflikter som har sin grund i etniska, sociala och ekonomiska motsättningar har ökat, och konflikternas karaktär har förändrats från huvudsakligen motsättningar mellan stater till motsättningar inom stater.

Till skillnad från mellanstatliga krig och konflikter som vanligtvis utkämpas med större, tunga konventionella vapen som t.ex. stridsvagnar, attackflyg och krigsfartyg är lätta vapen och handeldvapen karakteristiska för inbördeskrig och inomstatliga konflikter.

Av de s.k. större konflikter som brutit ut sedan 1990 användes endast lätta vapen i 46 av dem, medan tunga vapen dominerade endast i en konflikt, i Gulfkriget. Dessa konflikter har resulterat i mer än 4 miljoner döda och över 40 miljoner flyktingar.

Att det är enkelt att få tillgång till lätta vapen är en bidragande orsak till att många konflikter löses på slagfältet i stället för vid förhandlingsbordet. Större delen av dessa konflikter äger rum i världens fattigaste länder, varav de flesta finns i Afrika.

Världssamfundet har i dag förhållandevis god kontroll över den internationella handeln och spridningen av tunga konventionella vapen genom övervakningen. Det förs register bl.a. genom SIPRI. FN för register över konventionella vapen.

Sedan det kalla krigets avslutande har denna handel också minskat kraftigt.

Kontrollen av handeln med och spridningen av lätta vapen och handeldvapen är dock mycket liten. Endast ett fåtal stater publicerade statistik över försäljning och handel. Ca 25 % av denna handel beräknas ske på den illegala marknaden. Enligt relativt pålitliga källor beräknas den internationella handeln med lätta vapen uppgå till mellan 5 och 7 miljarder dollar per år.

Fru talman! Medan tunga vapen och vapensystem i dag produceras av ett dussintal länder i den rika världen produceras lätta vapen och ammunition i ett femtiotal länder, varav många tillhör tredje världen. Det är t.ex. Brasilien, Chile, Egypten, Indien, Indonesien, Iran, Irak, Israel, Mexiko, Nord- och Sydkorea, Pakistan, Saudiarabien, Sydafrika och Turkiet.

Spridningen av små och lätta vapen sker både genom legal handel och via en grå och en helt svart marknad. På den legala marknaden finns

i dag mer än 300 företag i 50 länder. Det är en ökning med 25 % under det senaste årtiondet. Man producerar och säljer lätta vapen.

Under de senaste årtiondena har det producerats ett stort antal automatkarbiner. Belgiska FAL produceras i 15 länder. Sovjetiska eller ryska automatkarbiner produceras i ryska fabriker och på licens. Tyska Heckler & Kochs G 3 produceras i 18 länder. Amerikanska M 16 produceras i sju länder. I Kina produceras 6 miljoner automatkarbiner.

Den s.k. grå vapensektorn består av mer eller mindre hemliga vapenleveranser, med stöd av regeringar, till motståndsgupper eller gerillastyrkor i olika länder. USA stödde t.ex. motståndsrörelsen Mujahedin under den sovjetiska ockupationen av Afghanistan. Sovjetunionen stödde grupper i Centralamerika och Afrika. Zaires f.d. ledare Mobuto sålde stora vapenkvantiteter till Unitagerillan i Angola.

Efter det kalla krigets slut har militärer och vapenproducenter i det forna Sovjetunionen deltagit i stora internationella vapenförsäljningar. Något annat som är värt att notera är de mutskandaler som förekommit i Frankrike.

Den illegala vapenmarknaden har vuxit snabbt under 1990-talet på grund av ökad efterfrågan från icke-statliga aktörer i interna och etniska konflikter. Även FN:s ökade användning av vapenembargo mot områden i konflikt har befordrat denna utveckling. Den illegala vapenförsäljningen till t.ex. Bosnien beräknas 1993 ha uppgått till mer än 2 miljarder dollar. Den illegala marknaden har till stor del försörjts av de väldiga vapenlager som efterlämnades i stater som tillhörde Sovjetblocket.

Det finns ett starkt samband mellan den internationella narkotikahandeln och den illegala handeln med lätta vapen, där kriminella nätverk utvecklat sofistikerade metoder för både anskaffande, transport och leverans – ofta i samarbete med korrupta regeringar och statstjänstemän i de berörda länderna.

Fru talman! Afrika är den världsdel som drabbats värst av vapenhandels utveckling under 1990-talet. Lokala, regionala och även nationella konflikter har avlöst varandra. Informationen om vapenhandeln i Afrika är mycket begränsad, men det finns uppgifter om Sydafrika.

Man vet att det i Sydafrika pågår en debatt kring lagförslaget Firearms Control Bill. Det kommer kritik framför allt från vapenlobbyn, som är väldigt stark i Sydafrika.

Man beräknar att det finns mellan en halv och en miljon illegala vapen i cirkulation i Sydafrika i dag. 80 legala vapen rapporteras stulna varje dag.

Vid FN:s säkerhetsråds särskilda ministermöte om små och lätta vapen framhöll Namibias representant Martin Andjaba att Namibia, trots ansträngningar att reducera antalet små vapen, fortfarande utsätts för illegal vapenhandel och genomtransporter. Tillgången till små vapen uppmuntrar utbrott av fientligheter och fortsatt våld. Grunden till denna situation är att vapenhandlare ostraffat kan fortsätta sin verksamhet med att sälja vapen till regimer som bryter mot mänskliga rättigheter, rebellgrupper och antinationella element.

Vapenhandeln har förödande konsekvenser för den sociala, politiska och ekonomiska utvecklingen i hela den subsahariska delen av Afrika, sade Andjaba. Regeringarna i såväl de vapenexporterande länderna som de mottagande har ett ansvar för denna situation.

Prot. 2001/02:44
10 december

*Sveriges
säkerhetspolitik*

Fru talman! På senare år har det växande problemet med lätta vapen också uppmärksammats alltmer. Inte minst har vi talat om det här i kammaren. En rad åtgärder har också vidtagits såväl internationellt som regionalt och nationellt.

Lätta vapen och handeldvapen ingår för närvarande inte i FN:s register över konventionella vapen.

Internationellt har handeln med lätta vapen och handeldvapen lett till följande åtgärder.

Två FN-rapporter har skrivits av en expertpanel med representanter för 16 olika länder. I den första rapporten föreslås en rad åtgärder för att minska ansamlingen och överföringen av små och lätta vapen till vissa speciella regioner, som redan är hårt drabbade. Dessutom analyseras vilka typer av vapen som är aktuella i olika konflikter. Den andra rapporten innehåller olika medlemsländers synpunkter på de föreslagna åtgärderna.

En studie har gjorts av en FN-kommission om medlemsländernas lagstiftning kring små och lätta vapen.

Den 24 september 1999 höll FN:s säkerhetsråd ett möte på minister-nivå, där man för första gången lyfte fram frågan om små och lätta vapen. Rådet krävde bl.a. en effektivare tillämpning av vapenembargon och stöd från medlemsländerna för att klara detta. Vidare krävdes åtgärder för att minska vapenflödet till konfliktregioner, och medlemsländerna uppmanades att skapa frivilliga moratorier för att hjälpa dessa regioner till fred och försoning. Rådet betonade även vikten av effektiva nationella regler och kontroll av små vapen.

FN:s generalförsamling beslutade i december 1998 att hålla en särskild konferens på temat illegal handel med små och lätta vapen under år 2001. Det har jag tidigare kort kommenterat.

Kofi Annan har skapat en särskild aktionsgrupp med uppgift att driva frågan systematiskt inom FN-systemet.

Världsbanken har avdelat resurser för bl.a. demobilisering av soldater och stridande och deras återintegration i det civila samhället.

OECD har genom sin aktionsgrupp Conflict, Peace and Development Cooperation initierat åtgärder för att begränsa vapenflödet i potentiella konfliktområden.

Man har också vidtagit regionala åtgärder i Afrika. I Västafrika har 16 stater inom Ecowas beslutat införa ett moratorium avseende import, export och tillverkning av lätta vapen. Moratoriet har fått stor uppmärksamhet.

Internationellt följdes det i september 1999 upp med en workshop i FN:s och Ecowas regi i Accra i Ghana.

Vid denna workshop diskuterades bl.a. frågan om att upprätta en afrikansk regional konvention om lätta vapen. Konventionen skulle, till skillnad från moratoriet, vara lagligt bindande. Huvudfrågan vid workshopen var skapandet av ett vapenregister och en databas för praktisk hantering av registret. Enligt arrangörerna skulle ett vapenregister skapa förtroende och lägga grunden till ett särskilt samarbete mellan staterna i regionen.

OAS har också vidtagit åtgärder.

EU beslutade 1997, 1998 och 1999 om program och gemensamma aktionsplaner för små och lätta vapen. Vi vet att diskussionen fortgår.

Det är viktigt att väga samman de åtgärder som görs med det som görs för att undersöka hur handeln med lätta vapen finansieras. Den s.k. diamantrapporten är ett väldigt bra exempel. Man visar hur den smutsiga handeln med diamanter ofta finansierar också vapenaffärer.

Jag vill också peka på regeringens rapport *Kampen mot internationell korruption*, och särskilt kapitel 13 om handeln med krigsmateriel. Det är också en viktig fråga att koppla ihop med frågan om de lätta vapnen. Jag välkomnar att regeringen har tagit detta till sig.

Jag tycker att denna debatt har varit oerhört viktig som komplement till den debatt vi oftast för, dvs. den om de lätta vapnens konsekvenser. Det är naturligtvis en debatt som vi måste fortsätta med. Vi måste vid tillfällen som detta utveckla vad som görs på området, för att visa på vad som har gjorts och vad som är möjligt att bygga vidare på.

Ibland kan man nästan känna sig paralyserad när man ser konsekvenserna – barnsoldater och stympade människor. Men det är bra att ändå veta vad som görs och vad vi kan bygga vidare på. Sedan krävs det ändå ett mycket större ansvarstagande om vi ska komma framåt och inte se de här hemiska verklighetsbilderna av de här vapnens konsekvenser i framtiden.

Jag stannar där.

Anf. 48 KARIN ENSTRÖM (m):

Fru talman! Dagens debatt handlar om mycket viktiga och avgörande frågor för Sveriges framtida säkerhet. Jag skulle vilja ta upp en del i detta, nämligen försvarsmateriel och nordiskt samarbete. Innan jag går in på detaljerna i betänkandet skulle jag vilja säga någonting om krigs- och försvarsmateriel.

Produktion och export av krigsmateriel eller försvarsmateriel – det är samma sak – är inte någon enkel fråga. Det är ett moraliskt dilemma som vi, trots att det kan vara obehagligt, måste ta ställning till. Jag skulle vilja fråga Vänsterpartiet, som tog upp det i ett av sina anföranden, hur Sverige ska kunna vara, som man önskar, militärt alliansfritt och neutralt samtidigt som vi i Sverige är beroende av att importera krigsmateriel, förmodligen från andra militära allianser, om vi inte har en egen försvarsindustri.

Vi moderater tycker att det är bra att Sverige har en egen försvarsindustri. Vi tycker också att det är bra att vi på det här området samarbetar med andra länder. Vi ska ha tydliga och ansvarsfulla regler för export av försvarsmateriel därför att vi inte klarar av att vara självförsörjande och inte exportera någonting för att ha en konkurrenskraftig försvarsindustri. Vi tycker också att vi i fortsättningen ska arbeta för EU-gemensamma regler för export av krigsmateriel till tredje land.

Vi kan då gå in på betänkandet. Som bekant pågår det en omstrukturering av europeisk försvarsindustri. De senaste åren har ett flertal sammanslagningar genomförts, och olika samarbetsprojekt har inletts. Den här omstruktureringen är nödvändig för att Sverige och Europa ska kunna bibehålla en livskraftig försvarsindustri.

I våras godkände vi här i riksdagen ett ramavtal mellan Frankrike, Italien, Spanien, Storbritannien, Tyskland och Sverige om åtgärder för att underlätta omstrukturering och drift av den europeiska försvarsindustrin. Vi moderater sade då att vi såg ramavtalet som en viktig del i byggandet

av en framtida gemensam säkerhetsordning och som ett sätt att ha kvar försvarsindustri i Sverige. På samma sätt välkomnar vi förslaget till avtal mellan de nordiska länderna som avser stöd för industrisamarbete på försvarsmaterielområdet. Det pågår redan, sedan flera år, ett gemensamt samarbete och ett bilateralt samarbete mellan de nordiska länderna. Det finns ett ramavtal från 1994 som nu har arbetats om.

Utskottet skriver i betänkandet att det bör noteras att det genom det nordiska samarbetet skapas en struktur som är nödvändig för att underlätta industriell verksamhet i syfte att främja konkurrenskraftigare och starkare nordiska försvarsindustrier. Utskottet skriver vidare att avtalet främjar vitala svenska säkerhets- och försvarspolitiska intressen. Det kan jag inte annat än hålla med om.

Anf. 49 BERIT JÓHANNESSON (v) replik:

Fru talman! Jag har fått en fråga som jag gärna vill svara på. Den är i och för sig lite komplicerad, eftersom det egentligen handlar om två frågor. En är att vår s.k. svenska försvarsindustri i dag till 90 % inte är svenskägd. Det är alltså utländskt ägande. Det är väl i princip bara Saab kvar som är svenskägt.

Det som vi kritiserar är naturligtvis att ett sådant här samarbete innebär att våra regler, som egentligen är ett förbud mot export, måste anpassas till andra. Då det blir så. Man får ett tryck på sig att man måste ändra reglerna, så att det blir mer generöst när det gäller att exportera. Men jag blir väldigt glad när Karin säger att det är ett moraliskt dilemma. Vi försöker nämligen lyfta upp just att det faktiskt är ett moraliskt dilemma när vi säger en sak om fred, nedrustning och solidaritet och att vi sedan går med på försvarsindustrins krav på att man måste vara med och konkurrera. Vi säger vidare att man måste kunna omstrukturera den försvarsindustri som finns i dag till en civil produktion. Det är vår syn på detta.

Anf. 50 KARIN ENSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Jag känner mig inte nöjd med det svaret. Jag är ute efter att få veta om Berit Jóhannesson anser att man över huvud taget ska få exportera försvarsmateriel eller inte.

Anf. 51 BERIT JÓHANNESSON (v) replik:

Fru talman! Som jag sade finns det regler. Egentligen är det förbjudet att exportera, enligt de reglerna, men vi har olika möjligheter att exportera i alla fall. Det har vi om försvaret behöver den här produkten eller om man anser att det är säkerhetspolitiskt viktigt att exportera.

Vi menar att samarbetet med de här länderna i Europa och det avtal som vi nu håller på att fatta beslut om – jag antar att vår reservation inte går igenom – innebär att våra regler blir mer och mer vidlyftiga när det gäller att exportera.

Anf. 52 KARIN ENSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Jag tycker fortfarande inte riktigt att jag har fått ett svar på frågan om man ska få exportera eller inte. Vi moderater är tydliga på den punkten. Vi vet också att det är ett förbud men att vi från det har undantag. Det motiverar vi med att vi tycker att det ska finnas en för-

svarsindustri i Sverige för att tillgodose det svenska försvarets intressen. För att man ska kunna ha en sådan måste man också kunna exportera.

Men det är ett moraliskt dilemma som man måste ta ställning till. Jag tycker fortfarande inte att jag har fått ett riktigt klart svar på frågan om Sverige över huvud taget ska få exportera enligt Vänsterpartiet.

Prot. 2001/02:44
10 december

*Sveriges
säkerhetspolitik*

Anf. 53 LARS ÅNGSTRÖM (mp):

Fru talman! Ärade ledamöter i kammaren! Protokollsläsarna! Att forma svensk säkerhetspolitik inför 2000-talet handlar inte längre om att forma ett militärt försvar mot invasionshot utan i stället om att kunna förbereda sig för, hantera och möta de icke-militära hoten, som IT-sabotage, terrorism, miljöförstöring, växthuseffekten och annat. Det mest effektiva sättet att förhålla sig till olika typer av hot mot samhället är naturligtvis att identifiera dem och i möjligaste mån försöka förebygga dem. Samma syn måste vi också ha när det gäller konflikter som vi fortfarande ser runtom i världen. Det bästa sättet att hantera konflikter och att skapa en kris- och konflikthanteringspolitik är att fokusera på den förebyggande politiken.

Tänk om vi under 80-talet hade haft en förmåga att i Europa hantera det sönderfall som vi såg i det forna Jugoslavien, om vi med olika ekonomiska insatser hade försökt stärka den jugoslaviska ekonomin, försökt minska arbetslösheten och försökt stödja krafter som verkade för demokrati. Då hade vi kanske sluppit det blodbad som vi såg under 90-talet som kostade oerhört mycket i mänskligt lidande men som också, fru talman, kostade oerhört mycket ekonomiskt.

Att hantera krigen i det forna Jugoslavien med FN-insatser, med katastrofinsatser, med biståndsinsatser, med flyktingmottagning och med återuppbyggnaden efteråt kostade mångdubbelt mer än om vi hade lyckats förebygga den här utvecklingen. Därför är det så viktigt att EU:s kris- och konflikthanteringspolitik fokuserar på den förebyggande verksamheten. Det är på den punkten, fru talman, som vi från Miljöpartiet har allvarlig kritik mot utskottets förslag i betänkandet och mot den politik som formas i EU, där fokus helt ligger på det militära. Vi har militära institutioner, militär ledning, militära analyser och militära resurser att sätta in. Risken är då att vi i nästa situation återigen kommer att förhålla oss passiva till dess att en konflikt har utvecklats till väpnad konflikt och krig. Då först har vi resurser och vet vad vi ska göra.

Det är flera talare, bl.a. Marianne Andersson från Centerpartiet, som har anført just vikten av att kunna förebygga och föregripa väpnade konflikter. Men det är en omöjlighet om man samtidigt, som Centerpartiet gör, avslår förslag om att stödja och fokusera på konfliktförebyggande politik. Om man avslår Miljöpartiets förslag om att stödja EU-parlamentets beslut om en civil europeisk fredskår är det väl självklart att vi inte kommer att ha några instrument att använda oss av i ett förebyggande syfte.

Samma sak gäller förslagen om att instifta en institution för konflikt- och terrorförebyggande verksamhet i kris- och konfliktområden. Så länge vi inte har några sådana institutioner kommer vi heller aldrig att få se en konkret och förebyggande politik genomföras.

Slutligen, fru talman, är det viktigt att långsiktigt förebygga terrorism. Det har flera talare varit inne på här tidigare. Men parallellt med detta är

det också viktigt att terrorister ställs inför rätta i internationell rätt. Av olika skäl går inte detta i den internationella brottmålsdomstolen, och därför har Miljöpartiet föreslagit att Sverige ska ta initiativ till en *ad hoc*-tribunal för terrordåd – just för att kunna hantera de terrorister som vi i dag uppmärksammar i medierna. Men även där har utskottet föreslagit avslag utan några egentliga argument, trots att det här förslaget så sent som i går fick stöd från Sveriges professor i folkrätt Ove Bring.

Jag vill yrka bifall till reservation 11 under punkt 19 och reservation 4 under punkt 8. För tids vinnande vill jag inte yrka något ytterligare bifall, men självklart stöder vi samtliga våra reservationer.

Anf. 54 MARIANNE ANDERSSON (c):

Fru talman! Eftersom jag blev direkt apostroferad kanske jag ska säga någonting.

Det är ju inte så, bara därför att vi inte är för de förslag som Miljöpartiet lägger fram, att vi inte är för konfliktförebyggande arbete. Det finns ju lite olika sätt att arbeta konfliktförebyggande på. Jag är inte så säker på att byggande av nya institutioner är det mest effektiva, utan jag tror snarare på att arbeta i de institutioner och organisationer som finns när det gäller den här delen också.

Anf. 55 LARS ÅNGSTRÖM (mp):

Fru talman! Problemet är ju att det inte finns några fungerande institutioner som hanterar de tidiga varningar i olika konfliktområden som vi får. Det finns *early warning systems*, men det finns ingen naturlig institution som tar den här informationen och med automatik utvecklar konkret konfliktförebyggande politik. Jag tror att det är på grund av avsaknaden av sådana institutioner som vi heller aldrig ser utvecklandet av konkret konfliktförebyggande politik.

Samma sak gäller när diplomatiska ansträngningar har misslyckats. Då finns det ingenting att sätta in före bombplanen, före de militära angreppen. Det är väl det som är det stora bekymret. Hade vi haft t.ex. det som EU-parlamentet beslutade att genomföra en genomförbarhetsstudie om, dvs. en europeisk civil fredskår, ja, då funnes det också ett instrument att använda sig av efter det att diplomatin har misslyckats men före det att vi använder oss av de militära medlen. Om man konsekvent avslår alla de här förslagen och inte är beredd att stödja EU-parlamentets beslut på den här punkten är jag rädd att vi får se ett upprepande av det vi har sett tidigare, nämligen passivitet fram till dess att kriget är ett faktum. För *då* har vi resurser, *då* vet vi hur det ska fungera och *då* kan vi agera. Men då är det för sent för väldigt många människor. Detta är en stor brist i utvecklingen av EU:s kris- och konflikthanteringspolitik.

Anf. 56 MARIANNE ANDERSSON (c):

Fru talman! Att det inte mobiliseras resurser när det gäller förebyggande håller jag helt med om. Det är precis där som viljan saknas. Om medlemsländerna i t.ex. EU, FN och OSSE vore helt övertygade om att vi nu ska göra det här tror jag att man skulle göra det inom de institutioner som faktiskt finns. Det gäller att utveckla dem. Det här är någonting som är ganska nytt och som är på gång nu: att man ska ta en helt annan och aktiv del i att förebygga konflikter än vad man har gjort tidigare. Då

är det naturligtvis viktigt att se över hur man ska kunna göra det. Men jag är inte alldeles säker på att nya institutioner i sig är den bästa lösningen.

Prot. 2001/02:44
10 december

Anf. 57 LARS ÅNGSTRÖM (mp):

Fru talman! Det är helt riktigt: Utvecklingen av EU:s kris- och konflikthanteringspolitik bottnar naturligtvis i den politiska viljan. Finns det inte en politisk vilja i EU:s medlemsländer att fokusera på konfliktförebyggande politik och insatser får vi naturligtvis också se den politik som utvecklas i dag, nämligen en kris- och konflikthanteringspolitik som nästan uteslutande fokuserar på den militära styrkan, de militära strukturerna och de militära institutionerna.

Det är bara att se på förslagen i vårt eget parlament om att stödja EU-parlamentets beslut om en genomförbarhetsstudie av en civil fredsstyrka. Om den svenska riksdagen avslår det här förslaget – nej, Sverige ska inte stödja EU-parlamentets beslut på den här punkten – ja, då speglar det bristen på politisk vilja i vårt land. Det är också en brist på politisk vilja som finns i väldigt många andra länder. Det är väl här vi måste börja.

Det är här jag inte riktigt får ihop Marianne Anderssons tal för Centerpartiets räkning om vikten av konfliktförebyggande politik med att Centerpartiet samtidigt avslår de konkreta förslag som läggs fram här i Sveriges riksdag om att utveckla sådan politik.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 11 december.)

*Sveriges
säkerhetspolitik*

7 § Allmän miljö- och naturvård

*Allmän miljö- och
naturvård*

Föredrogs
miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2001/02: MJU1
Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård (prop. 2001/02:1 delvis).

Anf. 58 GÖTE JONSSON (m):

Fru talman! Jag ber inledningsvis att få yrka bifall till reservation 2 som är fogad till betänkandet.

Vårt budgetförslag finns angivet och redovisat i det särskilda yttrandet. Innehållet i detta budgetförslag bygger på minskade statliga utgifter, sänkta skatter och avregleringar. Orsaken till detta är att vi vill uppnå en ekonomisk, social och kulturell tillväxt, en tillväxt som också innebär större möjligheter att uppnå en miljömässig hållbarhet. Om vi för en ekonomisk politik i sin helhet som innebär att vi kan stärka företagen får det också till effekt att starka företag kan göra miljöinsatser, satsningar som är bra för både den yttre och den inre miljön. Samma sak gäller starka familjer. Om familjerna får bättre ekonomiska förutsättningar har de större möjligheter att göra riktiga miljöval när det gäller investeringar i hushållsmaskiner, möjligheten att byta till en miljövänligare bil osv.

Alltså: Om man för en bättre ekonomisk politik helhetsmässigt kan det också få positiva miljöeffekter i stort i samhället utan att man direkt redovisar detta på det ena eller andra miljökontot.

Jag återgår sedan till utgiftsområde 20. I reservation 2, som jag yrkat bifall till, tar vi upp frågan om storskalig havsbaserad vindkraftsutbyggnad. Vad vi säger i reservationen är att vi anser att man måste göra mycket noggranna undersökningar och utredningar när det gäller effekten av denna form av storskalig vindkraftsutbyggnad innan man satsar på den. Det gäller effekter för den biologiska mångfalden, effekter för fisket osv. Vi måste se till att vi får ett hållbarhetsrekvisit när det gäller denna form av investeringar, så att vi inte gör ohållbara framtida energiinvesteringar. Det är detta som är meningen i reservation 2.

I reservation 4, som vi har lagt fram tillsammans med kd, tar vi upp frågan om kommunernas möjligheter när det gäller självbestämmande beträffande parkering av miljöbilar. Vi tycker inte att vi ska ha centrala regler som omöjliggör för kommunerna att fatta miljömässigt bra beslut. Det är det som ligger i reservation 4. Jag avstår från att yrka bifall till den, inte därför att jag anser den mindre viktig utan beroende på den tid vi har att ta hänsyn till i kammaren.

Jag vill sedan lite grann kommentera våra avvikande anslagsposter inom ramen för utgiftsområde 20.

När det gäller sanering av förorenade områden föreslår vi en något lägre ökningstakt än vad regeringen har föreslagit i budgetpropositionen. Orsaken till detta är att vi tycker att regeringens kraftiga ökning är väldigt dåligt underbyggd. Vi tycker att riksdagen inte bara ska vara ett anslagsorgan. Vi måste också kunna påverka innehållet. Vi måste veta vad som döljer sig bakom regeringens önskan när det gäller anslag.

Från vår sida kräver vi ingående information till riksdagen i den här frågan. Vi vet i och för sig att behovet är stort när det gäller att återställa förorenade områden. Samtidigt anser vi att riksdagen måste få en bättre och mer konkret information i den här frågan, gärna i form av en särskild proposition eller på annat sätt.

Tydligen är regeringen också oklar när det gäller frågans vidd och innehåll, för man har gett SGU i uppdrag att utreda den här frågan i vissa sammanhang. Det tyder på att inte heller regeringen är särskilt säker på vidden av frågan som sådan. Innan man begär ett stort särskilt anslag tycker vi att man också bättre ska kunna konkretisera och precisera innehållet i kravet. Det är till nytta inte bara för regering och riksdag utan också när det gäller informationen till svenska folket och andra som är berörda.

När det gäller åtgärder för den biologiska mångfalden har vi ett anorlunda förslag. Vi anser att man ska införa en fond för bevarande av biologisk mångfald. Då kanske vän av ordning ställer sig frågan: Varför vill moderaterna ha en ganska stor fond för bevarande av biologisk mångfald? Vi föreslår att vi ska satsa 1 miljard kronor i ett ingångsskede för bildande av denna fond.

Orsakerna är framför allt två. Först och främst har det visat sig att budgetmedel till bevarande av biologisk mångfald ofta har varit en budgetregleringspost. Det är inte särskilt bra om vi ska se bevarandet långsiktigt. Om vi i stället kan få en fond innebär det att vi kan få en bättre långsiktighet i bevarandearbetet.

Den andra viktiga faktorn är att den här fonden skulle vara öppen också för donationer. Det skulle innebära att vi skulle kunna få in ytterligare medel till denna fond och därmed också i olika sammanhang stärka

intresset för och bredden i bevarandefrågan. Det är därför som vi faktiskt föreslår en ganska kraftig ökning i förhållande till budgetförslaget när det gäller bevarande av biologisk mångfald. Vi har en annan struktur som vi tror skulle vara gynnsam när det gäller långsiktigheten i frågan.

Vi vill också peka på att vi i stället för att lösa in mark i större utsträckning ska teckna avtal med markägare för bevarande. Det kan gälla arrendeavtal eller på annat sätt för att på så vis kunna utnyttja medlen på ett bättre sätt och även kunna få till stånd ett underhåll av viktiga områden på ett smidigare och effektivare sätt. Om markägarna själva genom avtal med staten via länsstyrelserna skulle kunna vara med och arbeta i de här områdena skulle man vinna dubbla effekter. Man skulle slippa lösa in mark samtidigt som markägarna skulle få ett positivt uppdrag att uppfylla när det gäller att vidmakthålla värdefulla områden på detta vis.

I två frågor, dels information i klimatfrågan, dels klimatinvesteringar, är vi negativa. När det gäller den klimatinformation som regeringen föreslår i propositionen menar vi att det faktiskt är en informationsfråga som ska ligga på sektorsmyndigheterna utan att man betalar sektorsmyndigheterna för särskild klimatinformation. Om sektorsmyndigheterna ska ha betalt för att man informerar om klimat är det klart att de olika sektorsansvariga kommer och säger: Vi ska givetvis också ha betalt för att vi informerar om biologisk mångfald, för att vi informerar om farliga kemikalier eller liknande. Vi menar att informationen ska ligga på sektorsansvaret.

Det här är också någonting som regeringen själv pekar på i skrivelsen till riksdagen, *Hållbara Sverige*. Där tar man upp den här frågan på s. 15 och pekar på de olika sektorernas ansvar när det gäller miljöinformation och annat. Då säger vi att man inte ska ha ett särskilt anslag för klimatinformation.

När det gäller klimatinvesteringar är vi också kritiska, därför att vi menar att även på den punkten ska det ligga inom sektorsmyndigheternas ansvar att se till att man gör vettiga klimatinvesteringar. I annat fall kan det här faktiskt få en motsatt effekt. Det innebär att man ligger lågt och väntar på att få statliga pengar i stället för att se till att göra positiva investeringar. Vi menar att det inte finns någon anledning att införa ett nytt statligt anslag för klimatinvesteringar.

Däremot har vi sagt att vi är beredda att avsätta en del av de pengarna för att stimulera framtagandet av miljövänlig teknik, därför att vi vet att en miljövänlig teknik är positiv sett till bredden över hela vårt samhälle. Det gäller såväl klimatinvesteringar som andra miljöinvesteringar.

Fru talman! I och med detta ber jag än en gång att få yrka bifall till reservation nr 2.

Anf. 59 ESTER LINDSTEDT-STAAF (kd):

Fru talman! Jag ber direkt att få yrka bifall till reservation 7, så att jag inte glömmer det.

Vi ska nu debattera utgiftsområde 20. Kristdemokraterna har där lite besparingar. Samtidigt har regeringen ökat ganska mycket på en del poster. Vi ökar också våra medel, men med betydligt mindre än regeringen.

Vi har lagt ut en generell anslagsbesparing på alla myndigheter för att vi inser och anser att t.ex. kommunerna och landstingen behöver betyd-

ligt mer pengar, och inom samma ram som regeringen försöker vi få ihop en budget som även tillgodoser det behovet. Därför har vi lagt ut denna besparing.

När det gäller det här området är det inte fråga om någon exakt tematisk vetenskap, utan saker och ting kan göras både billigare och effektivare, och ändå kan man få samma effekt och nytta av det. Därför har vi lagt fram förslaget att man ska handlägga naturreservat och skyddsområden som naturvårdsförrättning. Det ger ett enklare och snabbare förfarande till lägre kostnad. Det är ett sätt att få lägre kostnad för miljöövervakning och åtgärder för biologisk mångfald.

Sedan konstaterar regeringen själv att kommunerna inte ligger tillräckligt långt framme när det gäller att uppnå miljömålet för förorenad mark och sanering av sådan. Den kostnad som man nu anser att vidtagandet av de här åtgärderna betingar blir antagligen lägre under de två kommande åren. Vi menar att vi har en väl avvägd budget i förhållande till de krav som vi har på utfallet av budgeten.

När man läser budgeten ställer man sig lite frågor. Vi har en reservation, nr 1, som handlar om grushushållningsplaner. Utskottet är väl i stort positivt och delar själva tankegångarna. Men man hänvisar till frivilliga överenskommelser med branschen när det gäller att skydda vatten- och grusåsar. Man hänvisar till att skatten på grus har hjälpt till att bevara resursen naturgrus. Men vi menar att vattenresursen är så oerhört grundläggande för det mänskliga livet att det inte räcker. Det går för långsamt. Det måste gå fortare.

Vi menar att det behövs bindande överenskommelser mellan stat och vederbörande organ. Vi menar att det behövs planer för hur man gör detta, både nationellt och regionalt. Det har talats om detta länge, åtminstone i 10 år.

Jag var i Hangö i somras. Den staden intogs av ryska trupper under andra världskriget. Man ville ha den som fästning för att ha sina trupper där. För att få bort lokalbefolkningen bombade man vattentornet. När de inte hade någon vattenförsörjning kunde de inte vara kvar i staden. Ett effektivt sätt är att förstöra vattenförsörjningen. Det är oerhört grundläggande att försörjningen av dricksvatten fungerar.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag i fråga om viltskada. Regeringen framför i budgetpropositionen att andelen medel till det förebyggande arbetet beträffande viltskador ska öka. Nu avsätts 33 miljoner kronor för att ersätta viltskador. Då tas som exempel att använda laxfällor för att slippa behöva ersätta skador av säl. Men om mer medel ska avsättas för förebyggande ändamål och inte lika mycket medel för att ersätta viltskador, innebär det att det under en period kommer att bli en dubbel kostnad. Det går inte att vänta på att den ena kostnaden ska minska innan den andra kostnaden uppstår. Under en period blir det en större kostnad. Det är självklart att vi ska arbeta förebyggande. Kristdemokraterna har många gånger motionerat om selektiva fångstmedel och att det ska finnas laxfällor som gör att sälen inte kommer åt att göra skador. På så sätt slipper vi skadeersättningarna.

Som nämndes här har vi en reservation om miljöanpassade bilar tillsammans med moderaterna. Utskottet säger – som påpekades här – att det hör till den kommunala självständigheten att fatta beslut om att inte ta ut parkeringsavgift för miljövänliga fordon. Men som vi förstår gäller

detta endast så länge det rör sig om handikappade, näringsidkare och boende inom området. För dem kan kommunen bestämma att inte ta ut parkeringsavgifter. Där gäller den kommunala självstyrelsen, men den gäller inte i fråga om avgiftsbefrielse för dem som kör miljövänliga bilar. Där behövs nya förordningar som kommer uppifrån.

Vi har också ett särskilt yttrande som gäller miljöforskning. Vi kritiserar handläggningen av anslag till den långsiktiga forskningen. Vi har som utgångspunkt Kristinebergs forskningsstation utanför Lysekil. Där bedrivs sådan forskning som Naturvårdsverkets forskningsmedel ska gå till. De ska gå till effektiva insatser för miljön, till forskning om miljötoxikologi och miljömedicin, till forskning kring främmande organismer som sker vid Tjärnölaboratoriet – som hör till Göteborgs universitet – liksom till Kristinebergs forskningsstation samt till styrmedel och klimatåtgärder.

Kristineberg är ett exempel på den miljötoxikologiska forskningen och bedrivandet av arbetet med miljömålen. Nu tillhör det inte miljö- och jordbruksutskottets område att diskutera hur forskningen är upplagd, men den nu upplagda forskningspolitiken bygger på att ansöka om projekt-pengar för forskning. Vi menar att det är helt fel i fråga om långsiktig forskning. Den ska ingå i universitetets basanslag så att forskningen är tryggad.

Nu har klimatpropositionen lagts fram. Det har ju hänvisats till att den ska läggas fram. Det som är slående är hur mycket som skjuts på framtiden. När kommer den riktigt stora propositionen? Då får vi återkomma med våra motioner om miljöbilar. Det hänvisas här till samarbetet med branschen, men vi menar att det behövs mer bestämda besked.

Jag ber att få yrka bifall till reservation 7.

Anf. 60 ESKIL ERLANDSSON (c):

Fru talman! Låt mig i den här budgetdebatten först ta upp några övergripande saker för att därefter komma in på mitt särskilda yttrande och min reservation.

Fru talman! Det är av största vikt att Sverige på olika sätt engagerar sig i det internationella miljösamarbetet. Den framskjutna plats som Sverige har haft i miljösammanhang måste fortsättningsvis utvecklas. På många håll i världen är det inte längre andra länders militära medel som utgör en hotbild. Det är i stället olika sorters miljöförstöring och rovdrift på knappa resurser som kan skapa såväl mellanstatliga som inomstatliga konflikter.

De mest påtagliga globala miljöhoten är klimatförändringen och uttunnningen av ozonskiktet. Vattenbrist är ett annat hot som kan skapa grogrund för uppslitande konflikter. Skogsskövling och jordförstöring förstör levnadsrummet för människor, djur och växter.

Att ta tag i framtiden utan att arbeta för en lösning på dessa problem är, enligt min mening, förödande. Hållbar utveckling är en nödvändig förutsättning för att fred och säkerhet ska bli ett varaktigt tillstånd. Internationellt samarbete är av yttersta vikt för att komma till rätta med dessa problem. Sverige måste spela en aktiv roll i detta samarbete och aktivt arbeta med frågorna i internationella organ som t.ex. EU och FN. Det är, fru talman, min uppfattning att Sverige på det här området har halkat efter. Vi bör som land skärpa oss.

Prot. 2001/02:44
10 december

*Allmän miljö- och
naturvård*

Fru talman! De lokala investeringsprogrammen, de s.k. LIP:arna, har ådragit sig stark kritik – inte bara från oppositionen i kammaren utan också från t.ex. forskare och Riksrevisionsverket.

I årets budget föreslår regeringen till del det som Centerpartiet föreslog redan våren 2000. Centerpartiet föreslog då att de lokala investeringsprogrammen borde avslutas och i stället ersättas med s.k. klimatpolitiska program. Regeringen går nu på den linjen, med skillnaden att de lokala investeringsprogrammen inte helt avslutas utan finns kvar med starkt reducerade anslag år 2002 och 2003. Centerkravet om att använda en del av medlen för LIP till exportfrämjande åtgärder av svensk miljöteknik har dock regeringen ännu inte tagit sig till del.

Att regeringen har tagit intryck av Centerpartiets kritik mot de lokala investeringsprogrammen och deras inriktning är glädjande. Kritiken mot de lokala investeringsprogrammen kvarstår dock, trots de nu minskade anslagen. Tre av de bärande skälen till Centerpartiets kritiska hållning till LIP är att medlen som avsatts inte motsvarar den miljönytta som uppnås och att många av projekten ska genomföras utan även statlig finansiering till desamma. Kraven på att generera sysselsättning har gjort att de har blivit någon form av arbetsmarknadspolitiska program – därtill väldigt dyra sådana. Programmen bör avslutas helt. Ingångna avtal ska dock självklart uppfyllas i de delar staten har ett ansvar.

Regeringen föreslår i årets budget att de s.k. klimatpolitiska programmen ska inrättas fr.o.m. den 1 juli 2002. Centerpartiet förde fram detta förslag redan våren 2000, och vi välkomnar att regeringen nu har tagit till sig detta. Det lokala klimatarbetet bör dock stimuleras ytterligare jämfört med de medel regeringen avsätter för desamma. Anslagen till klimatprogrammet bör räknas upp, varför Centerpartiet i budgetsammanhang avsätter mer pengar till detta ändamål.

Vi förutsätter att regeringen i den klimatpolitiska propositionen närmare belyser hur det klimatpolitiska programmet ska utformas. Så skriver vi, fru talman, i vår budgetmotion. Så blir inte fallet nu när vi har sett den klimatpolitiska propositionen, varför vi efterlyser en sådan beskrivning.

Det är nödvändigt med en ändrad syn gentemot den syn regering hade när det gäller de lokala investeringsprogrammen, de s.k. LIP:arna.

Fru talman! Jag går över till en av mina s.k. käpphastar.

Ska Sverige fortsätta att vara en drivande och pådrivande kraft och ett föregångsland när det gäller hållbar utveckling är det nödvändigt att vi tar till vara alla goda krafter som finns verksamma i vårt land. Många av de här krafterna finns, fru talman, verksamma i de ideella organisationerna. Det är dyrt för Sverige att låta bli att använda de här organisationerna. Ersättningen till de ideella krafterna är blygsam jämfört med vad tjänstemän och konsulter kostar – arbetskraft som eljest får anlitas om vi inte ianspråktar de ideella krafter som finns i vårt land på ett bättre sätt.

Anslagen till de ideella organisationer som är verksamma inom det område vi debatterar i dag bör alltså enligt vår mening räknas upp med betydande belopp.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag säga något med anledning av min reservation. Att skydda våra hav från negativ miljöpåverkan är av yttersta vikt för att både nu levande och kommande generationer ska ha det bra, få och uppnå välfärd. Haven ger upphov till arbetstillfällen för många

yrkesgrupper samtidigt som de är en omistlig resurs för de flesta bland oss ur rekreationssynvinkel.

Att skydda haven är till gagn inte bara för oss människor utan också för alla växter, djur och organismer.

Ett tungt ansvar vilar på oss som lever nu, och det är att ge haven ett fullgott skydd mot negativ miljöpåverkan. Miljöproblemen i våra hav är, som så många andra miljöproblem, dessutom gränsöverskridande.

Det arbete som nu pågår, fru talman, från Naturvårdsverkets och länsstyrelsernas sida med att inrätta s.k. marina reservat längs våra kuster skapar emellertid en oro som inte är liten utan är betydande, speciellt självfallet för de människor som direkt berörs. De blockerar därtill många framtidsdiskussioner för fiskenäringen och den industri som följer med fiskenäringen. Det är en diskussion som därtill förs i väldigt många av våra skärgårds- och kustkommuner.

Det som behövs, fru talman, är att den planering som måste ske runt de här förslagen görs på ett sådant sätt att den väcker en allmän respekt hos människor som berörs. Enligt vår mening är det inte fallet för närvarande. Reservatsdiskussioner och eventuella nationalparksförslag får inte genomföras utan en mycket tydlig dialog och överenskommelse med den näring som mest berörs – detta för att vi ju alla vill att våra havsresurser ska nyttjas på ett bra sätt, som tillgodoser alla behov, även fiskets. Så är inte fallet i dag.

Jag vill med anledning av det anförda, fru talman, yrka bifall till min reservation nr 3.

Anf. 61 HARALD NORDLUND (fp):

Fru talman! Det finns en hel del positiva inslag i den här budgetpropositionen. Jag tänker på att vi nu har miljömålen som utgångspunkt även när vi diskuterar budgeten och när vi diskuterar pengar i miljöpolitiken och vi kommer att ha miljömålen som utgångspunkt framöver i de flesta av våra miljödiskussioner. Det är positivt att vi från svensk sida är beredda att gå före när det gäller kampen mot ett försämrat klimat. Det finns andra positiva delar.

Det jag känner bekymmer för, fru talman, är att trots satsningarna och de många vackra orden försämras miljön i många avseenden, och i andra avseenden blir den inte bättre.

Jag känner oro för signaler, inte minst i den här kammaren från olika partiers sida, när det gäller strandskyddet och försämringen av detta.

Jag känner oro för den utveckling vi har när det gäller hanteringen av våra sopor. Vi har nu en kraftig ökning av sopförbränningen – en hantering av sopor som skapar mer av giftet dioxin. Vi vet vilka konsekvenser det giftet får på folkhälsan och för vissa näringar, inte minst fiskerinäringen.

Jag känner vidare oro för den syn på kalkningsverksamheten som vi har i dag. Nu finns färiska rapporter som visar att vi med sättet att kalka våra marker också hotar visst liv i våra skogsmarker. En annan, mer nyanserad syn på denna hantering är nödvändig.

Jag känner också oro för den utveckling som vi har på EU-nivå i diskussionerna beträffande upphandling och hänsyn till miljöfrågor i samband med upphandling. Här finns oroande tecken på att man skulle tona ned miljöhänsynen och låta de ekonomiska spela en allt större roll.

Prot. 2001/02:44
10 december

*Allmän miljö- och
naturvård*

Jag känner också oro för skogsavsättningsverksamheten. Den fungerar inte bra i dag, och vi måste hitta smidigare och nyare former för att vi ska komma snabbare fram med de här avsättningarna.

Oro känner jag också för utvecklingen när det gäller det lokala Agenda 21-arbetet, där vi alltför mycket har synen att lokalt Agenda 21 handlar om kommunala miljöplaner, medan det i själva verket är någonting helt annat. Det ska växa upp underifrån. Vi ska involvera de många människorna i det här arbetet.

Genom att växla skatt på arbete mot skatt på miljöförstöring förenar vi miljömålen med de ekonomiska målen. När vi inför eller höjer miljöskatter är det viktigt att tydliga motsvarande sänkningar av skatten görs på andra områden. Det var inte fallet när vi höjde dieselskatten. Kilometerskatt för lastbilar och alternativa bränslen för jordbruket behövs för att skatteväxlingen inte ska bli en ren, oförfalskad skattehöjning.

Höjningen av bränsleskatter blir ett slag i den redan förorenade luften och minskar inte trafik och utsläpp annat än mycket marginellt. Det slår hårt mot glesbygden, där biltrafiken inte alls ger lika stor miljöbelastning.

Det är viktigt att Sverige, samtidigt som vi driver en effektiv miljöpolitik, också deltar i det internationella miljöarbetet, att vi inte försämrar den inhemska konkurrenskraften i det sammanhanget och att vi inte exporterar verksamheter till företag i länder med svagare miljöpolitik.

På energins område finns det uppenbara risker att den gröna skatteväxlingen ska bli en svartväxling. Stängningen av Barsebäck – ja visst, men det blir just en sådan svartväxling om inte alternativ tas fram.

Import från kolkraftverk ökar koldioxidutsläpp och andra utsläpp också i svenska luftrum. Det har gett anledning till förnyad oro för våra kvarvarande älvar. Det legala skyddet för orörda älvar och vattendrag är fortfarande för svagt. Risken finns att de offras i något som kallas miljöanpassad vattenkraftsutbyggnad. Det är inget bra uttryck. Det är ett orimligt uttryck. All utbyggnad av vattendrag skadar naturvärden. Att betala grönt med grönt är knappast någon växling alls.

Att man inte omgående tar till sig mitt förslag om att sätta koldioxidskatt på torv som bränsle ter sig obegripligt. Torv är till större delen fossil. Den är inte förnybar annat än på mycket längre sikt än vad en socialdemokratisk energipolitik sträcker sig. Förbränning av torv avger koldioxid.

Jag tror på de ekonomiska styrmedlen. Den som har eller erbjuds valfrihet tenderar ju att välja det ekonomiskt mest fördelaktiga – alltså måste det miljövänliga bli det ekonomiskt fördelaktiga och därmed ett naturligt och attraktivt val. Miljömedvetenhet är i sig ett ekonomiskt alternativ. Varje besök i en livsmedelsbutik med en uppsjö av produkter med seriösa miljömärkningar ger ju syn för sägen. Men det visar också att det är utbudet som ger valfriheten. Alternativrörelserna gav oss en ökad miljömedvetenhet just därför att de visade på alternativ. Alternativ som saknas i dag gör en växling svår eller rentav omöjlig om de inte först skapas. För det här arbetet behöver vi en bred samling i Sveriges riksdag.

Låt mig säga några ord om skogsindustrin. Den har till stor del skapat Sveriges välstånd, och den genererar årligen stora netto- och exportintäkter. Utvecklingen på börsen har under de senaste veckorna klart visat att tillväxten i skogen är säkrare och starkare än inom IT-branschen och den

s.k. nya ekonomin. Skogsindustrins stora ekonomiska betydelse har in-
neburit att den till stora delar har styrt utformningen av skogspolitiken. I
dag vet vi genom ökad kunskap om skogsekosystemet att skogsbruket i
sig självt kan utgöra ett hot mot miljön och i förlängningen mot det fram-
tida skogsbruket. Vi ser också att det finns andra värden i skogen än det
rena produktionsvärdet.

Sedan kan jag inte låta bli att notera att Eskil Erlandsson från talarsto-
len talade om de marina reservaten. Vi har också under ganska lång tid
föreslagit att man ska inrätta sådana. Eskil Erlandsson vill lägga in en
brasklapp där. Som vanligt när miljöintressena kommer i konflikt med
andra intressen blir det de andra intressena som ska segra. Det är inte
miljöintresset som går i första hand. För mig är det viktigt att vi kommer
i gång med arbetet med att skapa marina reservat.

Anf. 62 SINIKKA BOHLIN (s):

Fru talman! Varför inte så här på Nobeldagen instifta ett Nobelpris i
miljö? Dessa frågor är ju så grundläggande och viktiga för vårt liv på
denna jord. Eskil Erlandsson kritiserade det internationella miljöarbetet
här. Man skulle kanske kunna be vår talman att försöka instifta ett No-
belpris för det internationella och nationella miljöarbetet.

Fru talman! Miljöpolitik för mig handlar om så mycket mer än den
ganska måttliga summa som vi hanterar som budgetmedel. Man kan bara
titta på den bredd som finns i vårt utskott för att hantera frågor från de
areella näringarna, som också är miljöinriktade, till den minsta frågan om
viltskador. Det är en väldigt liten del av den totala budgeten som går till
miljöarbetet. Men det är kanske inte det som är det viktiga. Det är bara
ett litet medel.

Det handlar väldigt mycket om global samverkan, klimatfrågor, livs-
medelssäkerhet och vattenresurser. Det går också från det stora globala
långt borta från mitt kök till dig som sorterar förpackningar i ditt hushåll
och försöker göra en liten miljötjänst. Det handlar väldigt mycket om
närhet till miljöfrågan. Det handlar väldigt mycket om att vilja bidra. Den
största betydelsen har kanske kunskapen om varför jag ska göra detta.

Fru talman! Därför tycker jag att det nya anslaget för information om
klimatfrågor är ett viktigt steg framåt i miljöarbetet. Syftet med informat-
ionen är att öka kunskaperna och medvetandegöra vikten av klimatfrågan
hos allmänheten. Det handlar om behovet av att ställa om samhället i
hållbar riktning. Dessutom gäller det att visa den enskilde i vardagen hur
man kan delta i processen.

Det finns redan i dag möjligheter för kommuner att arbeta med in-
formationsinsatser genom medlen till lokala investeringsprogram. Detta
kan ske i form av studier och folkbildning för att förstärka det lokala
arbetet med den ekologiska omställningen. Detta kommer också att gälla
för det nya föreslagna klimatinvesteringsprogrammet. Vidare, Göte Jons-
son, bör andra aktörer i samhället beredas möjlighet att arbeta med in-
formation – inte centrala myndigheter utan andra aktörer i närheten av
samhällsmedborgaren.

Fru talman! Jag vill påstå att Agenda 21-arbetet går vidare.

Kommunal information, liksom annan information, som ges väldigt
nära mottagaren har den fördelen att den på ett konkret sätt kan lyfta

Prot. 2001/02:44
10 december

*Allmän miljö- och
naturvård*

fram sambanden mellan beteende och miljöpåverkan samt konkret beskriva olika åtgärder som människor kan göra i sin egen vardag.

Samtidigt med den här informationssatsningen ökar vi satsningen på det lokala klimatinvesteringsprogrammet med 200 miljoner, eller som Eskil Erlandsson sade: Vi går lite grann från LIP:en till Klimpen.

Fru talman! Tidigare erfarenheter från lokala investeringsprogram har visat att just det lokala angreppssättet och kravet på samlade program har varit mycket framgångsrika för att uppnå goda miljöeffekter men också för att stärka miljöarbetet i kommunerna. Programmen har också stimulerat skapandet av en helhetssyn och samverkan.

Herr talman! Vi kan göra en ganska klar uppdelning i de nya budgetsatsningarna. Dels gäller det att i framtiden satsa på att inte göra nya misstag, dels gäller det att satsa nya pengar till att avbetala gamla miljöskulder, t.ex. att öka resurserna till sanering av förorenade områden. För nästa år, 2002, är summan närmare 420 miljoner kronor. Det behövs för att kartlägga och sanera förorenade områden, industritomter och gamla soptippar. Målet är renare områden, minskade giftmängder och bättre miljö och hälsa för människor.

Till det här området kan vi nog även räkna det höjda anslaget för att värna skogen och den biologiska mångfalden. Det totala anslaget blir 960 miljoner kronor för år 2002.

Kalkningen, som vi har diskuterat ett antal gånger här i kammaren, får 15 miljoner färsk kronor för nästa år.

Alla dessa åtgärder gör vi för att betala miljöskulden och samtidigt skapa en bättre framtid när det gäller miljön för kommande generationer.

Miljöforskningen och miljöövervakningen syftar till att vi inte ska behöva göra så många misstag i framtiden. Det visar vi också genom att det nya forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande får ett ökat anslag som uppgår till ca 256 miljoner kronor för nästa år. Detta är en forskning som är nödvändig som stöd för miljömålen, miljöbalken och det internationella miljöarbetet.

Det finns ett stort behov av att stärka miljöövervakningen. Verksamheten är viktig i en rad sammanhang, bl.a. för beräkning av kritiska belastningsgränser och som underlag för aktionsprogram, åtgärdsförslag och internationella överenskommelser om belastningsminskningar.

Herr talman! Med dessa budgetförstärkningar tillsammans med de miljömål som vi redan har beslutat om och med klimatpropositionen som vi kommer att besluta om under våren vill jag påstå att vi återigen tar några rejäla kliv framåt i miljöpolitiken. Det är naturligtvis inte nog. Mycket återstår. En del problem kan vi inte lösa ensamma nationellt, utan mycket arbete återstår både inom EU och i globala sammanhang.

Herr talman! Jag har under de senaste åren besökt ca 50 kommuner, och jag vill påstå att det pågår många aktiviteter i vårt land inom ramen för statsbudgeten för miljön trots att den, som jag sade, omfattar en ganska begränsad summa. Det pågår aktiviteter inom den offentliga sektorn, men också väldigt mycket ute i näringslivet. Miljömålen har haft stor framgång i miljöarbetet, och de är faktiskt en ordinarie del av verksamheten, inte längre något vid sidan om.

Jag skulle vilja ge ett exempel från mitt hemlän, Gävleborg, vad gäller miljömålen. Man formulerade där tidigt regionala mål för de miljö-kvalitetsmål som riksdagen har beslutat om. Redan nu i december 2001

finns det ett förslag om etappmålen för regionen som länsstyrelsen ska ta ställning till i januari. Detta visar hur man regionalt är väldigt medveten om vad som händer nationellt och internationellt och sätter in åtgärder nästan samtidigt som riksdagen beslutar om målen.

Låt oss hoppas att allt det arbete som pågår runtom i landet inte blir en pappersprodukt, så att miljömålen efter hårt arbete och mångas engagemang inte enbart blir en norm för all verksamhet utan så att vi också kommer att få se konkreta åtgärder. Dessa åtgärder skapas av näringarna, av kommunerna och andra aktörer och kommer att utgöra morgondagens miljöarbete.

Herr talman! Det kommer naturligtvis att ställa stora krav på regeringen och riksdagen att följa upp de mål som vi har beslutat om. Så här inför valåret hade jag naturligtvis velat se något av en borgerlig enighet i miljöfrågorna. Ni ska i varje fall enligt massmedierna försöka bilda en borgerlig regering. Men fastän jag så här inför julen har använt både ljus och lykta för att hitta denna enighet har jag totalt misslyckats. Det är bara att konstatera, herr talman, att socialdemokratin är stark i miljöfrågor. Jag vill också så här inför juletiden tacka samarbetspartierna för draghjälp.

Med dessa ord yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets förslag och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 63 HARALD NORDLUND (fp) replik:

Herr talman! Sinikka Bohlin tar exempel från sin hemkommun Gävle. Jag ska ge ett färskt exempel från min hemkommun Uppsala. Jag läser i dagens tidning om att man nu vid Uppsala Energi, som numera ägs bl.a. av Vattenfall, utökar sopförbränningen. Jag vill fråga Sinikka Bohlin: Vad i den här budgeten kan göra att vi får en förändring av utvecklingen mot att alltfler kommuner satsar på sopförbränning, en hantering som skapar ännu mer av miljögiftet dioxin? Hur ska det här stoppas?

Anf. 64 SINIKKA BOHLIN (s) replik:

Herr talman! Budgeten är ju ett instrument för att fördela pengar till olika ändamål. I sakfrågan har regeringen tillsatt en ensamutredare, som antingen denna månad eller strax efter årsskiftet ska redovisa eventuellt behov av skatt på sopförbränning. Jag hoppas att regeringen så småningom återkommer med en heltäckande proposition på avfallsområdet vad gäller energiutvinning, deponier m.m.

Anf. 65 HARALD NORDLUND (fp) replik:

Herr talman! Skatter och avgifter är budgetfrågor, och den här utvecklingen går väldigt snabbt. Vi har nu i snart ett års tid sett en utveckling mot utökad sopförbränning, och nu är det bråttom. När man väl har kommit i gång med stora investeringar är det inte lätt att backa.

Vi vet hur dioxinproblemet ser ut i dag, och jag menar att vi inte har tid att vänta. Jag hade någonstans i budgetförslaget velat finna åtgärder i form av skatter eller avgifter som skulle hejda denna utveckling.

Anf. 66 SINIKKA BOHLIN (s) replik:

Herr talman! Regeringen har tillsatt en utredning som ska belysa denna fråga lite djupare. Frågan är vad som ska beskattas, dioxinerna eller koldioxiden. Ska man alltså beskatta det som går in eller det som kommer ut i form av deponier? Låt oss vänta lite, Harald Nordlund, och diskutera helheten. Jag vet att många kommuner står i kö för att bygga förbränningsanläggningar, och jag tycker att den frågan bör ses mot bakgrund av den totala avfallshanteringen i Sverige lokalt, regionalt och nationellt.

Anf. 67 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Jag delar Sinikka Bohlins uppfattning att miljöpolitik är betydligt mera än de pengar som vi hanterar i vårt utskott. Det skulle vara ganska futtigt om det bara var fråga om detta. Det gäller inte minst alla människors vilja att medverka i de här sammanhangen. Men då är det också väldigt angeläget att man får förtroende för den miljöpolitik som förs inte minst från regeringen, i riksdagen och i andra sammanhang. Jag tror att det är väldigt angeläget med ett förtroendefullt samarbete i miljöfrågorna.

Sinikka Bohlin säger i fråga om informationspengarna att också andra aktörer ska ha del av de pengarna. Jag är i och för sig medveten om detta, men vi menar från moderat håll att ingen ska ha betalt för att informera om viktiga miljöfrågor, t.ex. om klimatfrågan. Då sitter man bara och väntar på pengar innan man gör någonting. Det kan gälla såväl enskilda aktörer som myndigheter i dessa sammanhang.

Kan Sinikka Bohlin berätta för mig varför man ska få särskilt betalt när man informerar om klimatfrågan men inte när man informerar om biologisk mångfald, för att ta det som exempel? Jag är rädd för att det som ett brev på posten kommer en begäran om pengar för att informera också om biologisk mångfald, om kemikaliefrågan eller om någonting annat. Vi ska akta oss för att gräva ned oss i den formen av bidragspolitik, för det gynnar inte miljön som sådan.

Samma sak gäller i frågan om vi ska ha LIP eller något liknande när det gäller anslag för miljöarbete. Jag tror inte att det i särskilt hög grad gynnar miljöarbetet att nu lägga om de lokala investeringsprogrammen, LIP, till LINP. Blir det Klimp nästa gång, eller någonting annat?

Vi måste se till att anslaget ligger där det ska vara ute i de olika verksamheterna, och jag tror att det är särskilt angeläget i miljöfrågan.

Anf. 68 SINIKKA BOHLIN (s) replik:

Herr talman! Vad gäller förtroende för miljöinformation sade jag i mitt anförande att för att ett sådant förtroende ska uppkomma behövs det väldigt mycket av nära information och nära samarbete. För att börja på de lokala investeringsprogrammets nivå har kommunerna och näringslivet tillsammans gått ihop om att bilda sammanhållna program för miljön inom ett lokalt eller ett regionalt område och även själva investerat en del. Det är en stimulans för att få i gång det som Göte Jonsson och jag egentligen tycker väldigt lika om.

Det är på precis samma sätt med informationen. För att samorganisera informationen så att den kommer så nära både mig och Göte Jansson som konsumenter handlar det väldigt mycket om hur vi kan ändra vårt beteende för att på lång sikt skapa en bättre miljö.

Prot. 2001/02:44
10 december

*Allmän miljö- och
naturvård*

Anf. 69 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Vi är överens när det gäller tillvägagångssättet. Vad som skiljer oss åt är frågan om betalningsansvar. Vi menar från moderat sida att det inte finns någon anledning att betala ut statsbidrag för att man på lokal nivå gör det som man ska göra. Det här ska man ta initiativ till utan att bli lockad med en morot. Det ligger inom det lokala ansvaret att se till att miljöarbetet fungerar enligt både de olika miljömål som vi har antagit i miljöbalken och andra miljöbeslut. Det behövs inga särskilda anslag för att man ska ta den typen av initiativ.

Anf. 70 SINIKKA BOHLIN (s) replik:

Herr talman! Den miljöskuld som ligger lokalt och regionalt är också en nationell skuld. Vi har nationellt ute i landet en del miljöskulder. Därför har samhället som helhet också ett visst ansvar för att informera och för att få i gång de här arbetena i kommunerna som är nödvändiga, men det behövs bidrag för både kommuner, landsting och näringsliv.

Anf. 71 ESKIL ERLANDSSON (c) replik:

Herr talman! Det kan ju aldrig vara trevligt, vare sig för en regering eller för en utskottsmajoritet, att ådra sig kritik. Hur kommer det sig, Sinikka Bohlin, att ni inte har tagit till er av den kritik som har riktats mot de här LIP-programmen och att ni inte använde de pengar som ni ändå budgeterade, även om det är lite mindre än det var tidigare, till någonting annat, som vi är mera överens om, t.ex. att åtgärda fler förorenade områden eller att bygga ut det klimatpolitiska programmet så att det blir något rejält av det?

Anf. 72 SINIKKA BOHLIN (s) replik:

Herr talman! Om Eskil Erlandsson hade följt upp alla dessa s.k. LIP-program i kommunerna tror jag att han säkert där hade funnit väldigt mycket av de åtgärder som är förbättrande för klimatet. En stor del av de lokala investeringsprogrammen riktades just mot energisparprogram. Nu gör man det här som Eskil Erlandsson var ute efter, att man skulle kunna gå från lokala investeringsprogram med lite större bredd till enbart klimatåtgärder. Så jag tycker att i den frågan ska Eskil Erlandsson och jag vara ganska överens. Vi var överens i den utredning som föregick klimatpropositionen: Man skulle just satsa på att gå från breda lokala investeringsprogram och smalna in dem mot klimatåtgärder.

Anf. 73 ESKIL ERLANDSSON (c) replik:

Herr talman! Det är ju så att det anslås nya pengar till nya projekt inom ramen för lokala investeringsprogram i 2002 och 2003 års budgetförslag. Frågan kvarstår ju efter den kritik som har riktats mot de lokala investeringsprogrammen, därför att de har använts till saker som inte

alltid har gynnat det de var tänkta att gynna, nämligen miljön. De har i stället varit en del av er – regeringens – arbetsmarknadspolitik.

Varför gör ni ingenting i den här delen, så att vi kan bli överens, mer överens, om den här mycket viktiga budgeten?

Anf. 74 SINIKKA BOHLIN (s) replik:

Herr talman! Om man tittar på de lokala investeringsprogram till vilka fortfarande ansökningar går in som löper eller är på väg in i systemet så är väldigt mycket av dem som finns utöver energisparprogrammen inriktade mot t.ex. biologisk mångfald och mycket för vattenbruk för att klara den marina ekologin i våra älvar och våra sjöar. Så det finns kanske också, Eskil Erlandsson, behov av andra åtgärder i de här paketen än enbart klimatåtgärder.

Anf. 75 KJELL-ERIK KARLSSON (v):

Herr talman! Nu ska vi ta ställning till hur våra gemensamma skattepengar ska fördelas på anslaget inom utgiftsområde 20. Det förslag som vi har här baserar sig på den av regeringspartiet, Vänsterpartiet och Miljöpartiet gemensamt framförhandlade budgeten, och det rör sig då om politikområdet miljöpolitik.

Liksom tidigare gemensamma budgetar på området har det skett en välbehövlig förstärkning. Om vi jämför utfallet för 2000 med förslaget för 2002 är det en mycket kraftig ökning på detta politikområde. Det är en ökning som behövs om vi ska klara politikens inriktning på att Sverige ska fortsätta vara ett föregångsland för en ekologiskt hållbar utveckling. Vi har nyss här i kammaren tagit beslut om svenska miljömål, delmål och åtgärdsstrategier. Nu gäller det att fullfölja och föra ut besluten på olika nivåer så att det blir ett genomförande av besluten och en vidare utveckling av miljöpolitiken regionalt och lokalt.

Vad vi vill med budgetsatsningarna är att slå vakt om människors hälsa, ta till vara kulturmiljöer, värna den biologiska mångfalden, trygga en god hushållning med våra naturresurser och givetvis även bevara vårt ekosystems långsiktiga produktionsförmåga.

Det krävs stora förändringar av samhället för att vi ska uppnå våra miljömål. Trots stora insatser kommer det att ta lång tid för naturen att komma igen efter den negativa påverkan som vi har utsatt den för. Som ett exempel kan man ta försurningen av marken som inte upphör fast utsläppen av försurande ämnen har minskat kraftigt.

När det gäller kemikalier har vi även stora mängder miljögifter kvar i mark som tidigare har varit industritomter, i byggnader och i olika slag av produkter. Vi hittar fortfarande rester av sedan länge förbjudna bekämpningsmedel i våra vattendrag, men även höga halter av de ämnen vi nu använder. I bäckar har man hittat rester av bekämpningsmedel från jordbruket som ligger över internationella gränsvärden. T.ex. hittade man i somras i ett vattensystem en bäck som hade rester från elva olika bekämpningsmedel, bl.a. höga halter av ogräsmedlet MPCA. I Sverige finns det tydligen inga gränsvärden för bekämpningsmedel i vattenmiljöer, vilket jag tycker är anmärkningsvärt.

Till detta kommer att av de 92 aktiva substanser i bekämpningsmedel som vi i Sverige har förbjudit är det bara 14 som är förbjudna inom EU. Inom gemenskapen har nu amitrol, 2,4-D och triasulfuron godkänts; tre substanser som Sverige tidigare förbjudit.

Här är det viktigt att vi både här hemma och i EU driver på i kemikaliefrågan och om så behövs driver den till sin spets genom att ej acceptera användning av de bekämpningsmedel som vi redan fasat ut på grund av deras farlighet. På den punkten får Sverige absolut inte backa.

Herr talman! Det krävs flera åtgärder för att målet Hav i balans samt levande kust och skärgård ska nås. Övergödningen måste minska liksom utsläppen av gifter. Vi har hört om dioxingifterna här tidigare i kammaren. Det är viktigt att det internationella arbetet blir framgångsrikt framöver och att fiskekvoterna framför allt anpassas till de verkliga bestånden.

Hotet mot den biologiska mångfalden i den marina miljön kräver särskilda åtgärder. Särskilt värdefulla områden måste skyddas mot ingrepp och andra störningar genom att marina skyddsområden eller reservat inrättas. I betänkandet framgår det att detta bör ske skyndsamt, och det är bra.

Nästan alla bestånd av torsk, strömming och skarpsill i Östersjön är överfiskade. Tyvärr har fångstkvoterna för torsk, strömming och skarpsill i Östersjön regelmässigt förhandlats upp till en högre nivå än den som fiskebiologerna har rekommenderat. För sent tycks syndaren vakna. Det heter ju att ingen saknar kon förrän bålet är tomt, men här handlar det om liv eller död i havet.

I Naturvårdsverkets *de Facto 2001* framgår det att strömmingen i Bottenhavet och centrala Östersjön samt torskbestånden väster respektive öster om Bornholm är ordentligt överfiskade. Jag vill kalla det en katastrof, för två av bestånden är reducerade under sina tröskelnivåer, nämligen det östra torskbeståndet och strömmingen i centrala Östersjön. För de två torskbestånden i Östersjön, det östra och det västra beståndet, har det inrättats en gemensam kvot för år 2002 på 76 000 ton. Den rekommenderade kvoten är 0 ton för det östra beståndet och 36 000 ton för det västra. Men då man nu har en gemensam kvot för bestånden kan man alltså ta t.ex. 40 000 ton i det östra beståndet, där man borde ha tagit 0 ton eftersom beståndet redan nu är under sitt tröskelvärde, vilket innebär att lekbeståndet inte ökar, och fiskbeståndet kollapsar.

Herr talman! Jag skulle nu vilja gå in på miljömålet Säker strålmiljö, som även behandlas i betänkandet. I budgeten kan man läsa att kärnkraftsbolagen de senaste åren haft en sämre lönsamhet vilket lett till mindre investeringsbenägenhet och att detta kan ha effekt på säkerhet och strålskydd vid anläggningarna. Jag kommer då in på frågan om reaktorsäkerhetsutredningen.

Den senaste, men förhoppningsvis inte den sista, reaktorsäkerhetsutredningen gjordes 1979. Mycket har hänt sedan dess. Jag tänker då på Tjernobylihaveriets resultat för folkhälsan, den ökande risken för terroranfall samt det som hände den 11 september i USA.

Nu undrar jag vart den sedan 8 juni 2000 utlovade reaktorsäkerhetsutredningen, som ministern då beskrev som långt framme i förberedelserna, har blivit av. Olika tidpunkter har lämnats vid förfrågningar. Det har sagts att den skulle komma årsskiftet 2000/01. Sedan skulle den komma

Prot. 2001/02:44
10 december

*Allmän miljö- och
naturvård*

före sommaren 2001. Nu är vi inne på vintern 2001. Det är över 20 år sedan den senaste utredningen gjordes.

När avser regeringen tillsätta den nämnda utredningen? Kan vi lita på det som står i betänkandet, dvs. att regeringen har för avsikt att inom kort besluta om en utredning som ska se över reaktorsäkerheten och strålskyddet vid våra kärnkraftverk? Om utredningen nu blir en enmansutredning, vilket det har flaggats för, är det viktigt att den personen står fri från bindningar till kärnkraftsindustrin och att utredningen snabbt kommer i gång.

Jag vill sluta med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet, framföra ett tack till Socialdemokraterna och Miljöpartiet för det goda budgetsamarbetet och önska en god jul och ett gott nytt år.

Anf. 76 CARL-ERIK SKÅRMAN (m):

Herr talman! Bilen är en av 1900-talets allra största gåvor till mänskligheten. Få hjälpmedel har i så hög grad bidragit till den enskilda människans rörlighet och därmed den individuella friheten. Men vi måste komma till rätta med den moderna bilens betydande nackdel, avgaserna. Därför är det också angeläget att vi utvecklar bilen så att vi kan skydda miljön och bli kvitt dessa avgaser. Då kan vi försvara och bevara bilen som det goda och effektiva instrumentet för vardaglig frihet.

Stockholm, Göteborg och andra europeiska storstäder gör nu stora ansträngningar för att på detta sätt kunna försvara bilen och förbättra miljön. Man har projekt i gång som även har belönats av Europeiska unionen med stöd för att förbättra miljön. Därför är det också viktigt att vi fullföljer det även på det individuella planet. Där har det uppstått problem därför att den rådande lagstiftningen har satt hinder i vägen för att på kommunal nivå kunna belöna människor som vill ta på sig att nyttja de ännu inte fullt utvecklade miljöbilarna. De bör belönas på olika sätt av kommunerna, bl.a. genom friare parkering.

Eftersom det är angeläget att på detta sätt förbättra miljön och försvara bilen borde utskottsmajoriteten ha ställt sig bakom de uppfattningar som Moderaterna och Kristdemokraterna redovisar i sin reservation på den här punkten.

Anf. 77 MARIA WETTERSTRAND (mp):

Herr talman! Det satsas 3,1 miljarder kronor på miljöområdet i årets budget i det utgiftsområde som vi nu diskuterar. Som jämförelse var satsningarna 1,2 miljarder år 1998, och i ramarna för år 2004 är anslaget uppe i 4,1 miljarder. Det är bara siffror, och de säger inte så mycket om man inte tittar närmare på dem. Miljöpolitik är naturligtvis mycket mer än det. Men det är ändå intressant att titta på siffrorna.

Det är tydligt att satsningarna har ökat radikalt de senaste åren. Närmare bestämt har de tredubblats från år 1998 till ramarna för år 2004. En väsentlig förändring som skedde efter valet 1998 var att Miljöpartiet de gröna kom in i regeringssamarbetet. Att lösa miljöproblemen och skapa en hållbar utveckling är inte gratis. Den som vill finna ekonomiskt utrymme för skattesänkningar kan säkert vara frestad att skära i miljösatser och i stället hänvisa till individens ansvar. Men är det så enkelt? Är det kostnader som kan undvikas?

Faktum är att dagens miljöförstöring och exploatering inte heller är gratis. I Miljömålskommittén, där jag satt med som ledamot, försökte vi låta beräkna kostnaderna av dagens miljöproblem. Vi kom fram till att kostnaderna ligger på långt över 20 miljarder om året.

Då har man inte räknat in miljögifternas påverkan på hälsan och på markens och vattnets långsiktiga produktionsförmåga. Man har heller inte räknat in kostnader för ozonuttunnningen eller växthuseffekten, och man har inte räknat in kostnader på den biologiska mångfalden eller välfärdsförluster på grund av en förstörd natur. Kommande generationers åsikter om värdet av en levande natur, rent vatten och frisk luft är inte heller inräknade av naturliga skäl.

20 miljarder är alltså en miniminivå på kostnaderna för dagens miljöförstöring. Troligen handlar det snarare om minst det femdubbla enbart i direkta kostnader. Det är knappast så att de kostnaderna minskar om vi ignorerar problemen. Det är snarare tvärtom. Det ska jämföras med satsningar på 3,1 miljarder på detta budgetområde.

Vad går då de ökade satsningarna till? En del har nämnts här tidigare. Skydd av värdefulla naturområden är en viktig del. Satsningarna syftar till att säkerställa ett långsiktigt skydd av exempelvis ur- och naturskogar, fågeltäta våtmarksområden, marina miljöer som uppväxtplatser för fisk och strandområden kring sjöar och vattendrag.

När det gäller marina miljöer är vi särskilt angelägna om att fler områden får skydd snabbt. Reservat med planer för lokal förvaltning tycker vi är mycket bra. Men även reservat med totalt fiskeförbud kan behövas för att fisket ska kunna återhämta sig tillräckligt.

Sanering av förorenade områden är en annan viktig budgetpost som har förstärkts rejält från 0 kr i budgeten 1998 till drygt 400 miljoner i budgeten för nästa år. Det är gamla industrimarker med mängder av giftiga ämnen som behöver saneras. Det är nödvändigt att det kommer i gång snabbt. Den summan är vad som kan hanteras i nuläget. Satsningarna behöver öka framöver.

När det gäller miljöforskning och miljöövervakning har anslagen också ökat rejält. Det är vi väldigt nöjda med. Visst kan vi kanske undvika kostnader i miljöbudgeten. Men vi får i så fall betala på annat håll. Till stora delar betalar vi redan nu på annat håll för dessa problem. Den sammanlagda kostnaden blir betydligt högre om vi väntar med åtgärder.

Vi i Miljöpartiet de gröna är stolta över att ha åstadkommit de nödvändiga budgetförstärkningarna, men vi är inte nöjda. För att nå miljömålen behöver miljöstatsningarna fortsätta att öka. Vi har för avsikt att arbeta vidare med den förändringen. Jag vill därmed yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 11 december.)

Föredrogs
miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2001/02:MJU2
Utgiftsområde 23 Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar
(prop. 2001/02:1 delvis).

Anf. 78 ULF BJÖRKLUND (kd):
Herr talman!

Våran prost är rund som en ost
och lärd som själva den onde,
men gemen likväl
och en vänlig själ
och skäms ej, att far hans var bonde

Och tacka för det! Detta var en av våra kända Värmlandsskalder, Gustaf Fröding, som har skrivit många marknära och humoristiska berättelser och dikter som tangerar just den gamla bondekulturen. Bonderötterna var inte alltid någonting som man lyfte fram som någonting att vara stolt över. I stället höll man ofta tyst om det när man kom till lite högre positioner i samhället. Men naturligtvis är det ingenting att skämmas över. Periodvis i historien har man dock skämts över sina bonderötter. Det finns ingen anledning i dag att på något sätt behöva skämmas för sina rötter i bondeleden! Jag vill hellre tro att det är precis tvärtom.

Ett litet observandum finns dock. Man märker ändå en pessimism inför framtiden i dag hos bönder i vissa bygder. Jag kan känna en viss förståelse för det. Omställning och avreglering har framtvingat en mer storskalig produktion som för många har varit hård och tung. Det ena familjejordbruket efter det andra läggs fortfarande ned.

Man säger att minst tre mjölkbönder lägger ned sin verksamhet dagligen samtidigt som flykten från landsbygden fortsätter. Prognosen – en dyster sådan, kanske – pekar på att av dagens ca 80 000 jordbrukare återstår blott 10 000 om 10–15 år. Beslut om nedläggning av verksamhet och gårdar som i generationer har varit ett släktvärv upplevs av naturliga skäl som en katastrof. Besluten blir många gånger tvingande och utan återvändo.

Men glädjande nog finns även positiva signaler om nya investeringar och om nya etableringar. Jag vill kanske främst nämna Norrbotten som ett gott och positivt exempel. Unga jordbrukare satsar och investerar. Man undrar: Hur skulle det då inte se ut om man hade varit av med den orättvisa dieselskatten och om man hade varit av med alla andra handikapp som Norrlandsbonden ändå har?

Det tycks ha gått så långt så att vi t.o.m. talar om ”bondens nya uppdrag”. Jordbruksminister Margareta Winberg lär ju ha visioner i den riktningen. Vad är det egentligen för nytt det handlar om? Har inte våra bönder alltid och i alla tider varit både skapare och vårdare av vårt kulturlandskap och bidragit till biologisk mångfald?

Bonden var och är fortfarande medskapare också till vår välfärd. Industrialismen står minsann inte ensam för välfärdsutvecklingen. Den eventuella miljöbelastning som ett tusenårigt jordbruk har förorsakat är ingenting emot vad industrialismens tvåhundraåriga både fysiska och psykosociala miljö ställt till med. Bondens uppdrag handlar först och främst om att med god djurvård som grund producera livsmedel av hög kvalitet. Det är livsmedel som borde värderas högre, till ett pris som garanterar skälig levnadsstandard och då helst utan bidrag eller konstlade ersättningar.

Herr talman! När det gäller bondens sociala skyddsnät och möjligheter till ledighet är ett fungerande avbytarsystem nödvändigt – inte minst för mjölkgårdar. Vanliga löntagare har rätt till fem veckors semester, och det är inte mer än rimligt att också jordbrukaren får en semesterrätt. Jag har inte mött en enda bonde under hösten som har ansett sig haft råd att ta ut mer än två veckor av semestern.

Det bästa sättet att möta detta självklara behov är att staten stöttar utbyggnaden av en avbytartjänst som kan komma alla lantbrukare till del. Till detta anvisar vi kristdemokrater 20 miljoner kronor i budgeten inför 2002. Något gehör för det har vi inte fått.

Ett annat område där statsmakten på ett bättre sätt bör stödja jordbruksnäringen är ett fungerande skördeskadeskydd. En lantbruksföretagare är som ingen annan företagare utsatt för vädrets nycker. De klimatförändringar som vi befarar kan vara orsakade av människans påverkan kan slå oerhört hårt för den enskilde. Översvämningar har under senare år slagit ut hela årsinkomster för enskilda företagare. Inte minst potatisodlare har drabbats hårt. Här måste staten ta sitt ansvar så att den enskilde inte drabbas på ett orimligt sätt.

Som jag har påpekat tidigare så måste den tolkning som i dag görs när det gäller begreppet katastrof ges ett individuellt innehåll och inte bedömas utifrån näringens produktionsresultat totalt sett. För att möjliggöra detta är vi beredda att satsa 15 miljoner kronor för kommande budgetår. Vi måste se till den enskilda jordbrukaren – till företaget och till individen. Se människan!

Vi anser att arealersättningarna ska betalas ut samma år som de avser. Den principen har regeringen frångått genom att de rena EU-pengar som det handlar om för ändamålet används som en budgetregulator för att klara utgiftstaket. Detta har resulterat i att bönderna har fått vänta i cirka två månader över årsskiftet innan de har fått del av pengarna. Detta är naturligtvis ohållbart. Det medför ekonomiska förluster för jordbruket och för bönderna. Dessutom har man fått bekymmer med likviditeten i vissa fall. Detta påpekade vi senast i samband med vårbudgeten. Inför 2002 års budgetarbete tvingas dock regeringen att återföra dessa pengar till 2001 för att klara utgiftstaket 2002. Detta välkomnar vi naturligtvis, men vi vill påpeka att bollandet med böndernas ersättningar på det här sättet är helt otillfredsställande. Detta har vi utvecklat och påpekat i en särskild reservation.

Stark kritik har riktats mot regeringens hantering av programmet för miljö- och landsbygdsstöd. På grund av regeringens försumlighet när det gäller att ta till vara de möjligheter som EU-medlemskapet ger har detta stöd dragits ned, vilket har drabbat svensk landsbygd på ett speciellt sätt. Målsättningen måste naturligtvis vara att utnyttja hela möjligheten till

stöd från EU. Behovet av stöd till mindre gynnade områden, stöd till unga jordbrukare och till nyetablering är fortfarande stort och angeläget. Vi kristdemokrater föreslår en höjning av anslaget 44:1, Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur för år 2002, med 300 miljoner kronor av nationella medel.

Norrlandsjordbruket har extra kostnader som övriga landet inte belastas med. Under lång tid har man därför erhållit en regionalpolitisk ersättning för att täcka dessa merkostnader. Genom att man förädlar norra Sveriges viktigaste och nästan enda gröda, vullen, till kött och mjölk har norra Sveriges konsumenter tillgång till högklassiga närproducerade livsmedel. I dag minskar produktionen i norra Sverige, vilket tyder på att lönsamheten är sämre än i landet för övrigt. Detta gäller inte minst fjälljordbruket.

Införandet av kadaverinsamlingen i norra Sverige har dessutom medfört att jordbruket i norr har drabbats av högre kostnader än jordbruket längre söderut. Vi anser att ytterligare 7 miljoner kronor behöver anslås som ett extra Norrlandsstöd.

Herr talman! Det är nödvändigt att miljöaspekter vägs in vid utformandet av jordbrukspolitiken. En övergång till mer miljöanpassade och ekologiska brukningsmetoder ska främjas, men det är viktigt att för den skull inte missgynna det konventionella jordbruket. Det konventionella jordbruket har en mycket god kvalitet både beträffande produkter och produktionsmetoder.

Om man vill höja miljömedvetandet inom hela jordbruksnäringen, som regeringen påstår sig vilja, är det anmärkningsvärt att det s.k. REKO-stödet avvecklades. Att avveckla det stöd som givit god effekt vad gäller miljöanpassade brukningsmetoder ger fel signal till de konventionella jordbrukare som önskar en mer ekologisk inriktning av sin produktion. Vi ser hellre att det finns en långsiktig satsning både för konventionellt jordbruk med REKO-stöd och rent ekologisk produktion så att konkurrensen mellan dessa inte snedvrids i onödan.

Trädgårdsnäringen bär liksom jordbruket på en extra ryggsäck i form av skatter och avgifter. På samma sätt som jordbrukets produktionsskatter utgör energibeskattningen för växthusodlingen en tung kostnad att bära. Skatten står inte alls i rimlig produktion till den skatt som belastar växthusodlingen i våra konkurrensländer. Det står klart när man jämför med Danmark och Holland, som är Sveriges största konkurrenter.

För att vi fortsättningsvis ska kunna säkra konsumenten en inhemsk produktion av t.ex. tomater och andra grönsaker är det viktigt att stärka näringens konkurrenskraft. Därför har vi kristdemokrater i vårt budgetförslag krävt att växthusodlingens skatt på bränsle återförs till näringen med ett belopp som motsvarar 20 miljoner kronor. Sättet för återföringen bör utredas i anslutning till frågan om jordbrukets produktionsskatter.

Regeringen har i årets budgetproposition föreslagit att återföra jordbrukets gödselmedels- och bekämpningsmedelsskatter till näringen, liksom utsett utredare att se över möjligheterna att undanta jordbrukets arbetsmaskiner från dieselbeskattnings. Dessa krav har Kristdemokraterna med kraft drivit, men också förväntat sig att löftet om avlyft av diesel-skattebördan skulle hållas. Så är tyvärr inte fallet. Regeringens signaler till landets bönder är således att detta sannolikt inte kommer att ske före nästa års val.

Regeringen har däremot redan i innevarande års budget visat lyhördhet för ett kristdemokratiskt förslag med begäran om en forsknings- och utvecklingsfond för trädgårdsnäringsen. Men vi konstaterar samtidigt att potatisodlingen ställs utanför motsvarande möjlighet att finansiera sina forsknings- och utvecklingsinsatser. Potatisodlingen är liksom trädgårdsodlingen en strukturellt småskalig företagarbransch med en begränsad produktionsandel som kanaliseras via egna utbudsorganisationer. Därför möter branschen samma svårigheter som trädgårdsodlingen när det gäller att på frivillig bas organisera resurser för forsknings- och utvecklingsverksamhet. Vi har anslagit 5 miljoner i budgeten just för detta ändamål.

När det gäller anslaget 44:4, Stöd till jordbrukets rationalisering, har riksdagen i två tillkännagivanden uppmärksammat regeringen på att omarronderingsverksamheten måste garanteras möjlighet att bedrivas på minst oförändrad nivå och med möjlighet till tillkommande projekt. Åtgärden att då minska anslaget från 5 till 3 miljoner redan i vårbudgeten och nu fortfarande, är ju inte på något sätt ägnad att tillgodose riksdagens tidigare beslut i frågan. Förutom uppenbara svårigheter att fullfölja redan gjorda åtaganden, innebär det att möjligheter till nya angelägna åtaganden förhindras.

Det är anmärkningsvärt att regeringen, trots två tillkännagivanden, inte det minsta beaktar de positiva effekter både för enskilda och för samhället som en rationalisering av fastighetsindelningar innebär för jord- och skogsbruket. Det här kräver en tydlig och klar förklaring från jordbruksministrarnas sida.

Likaså föreslår regeringen att den statliga kreditgarantin för åtgärder mot översvämningar i Emån nere i Kalmar län ska upphöra den 1 januari 2002. Pågående utredningsarbete som kräver 1 miljon kronor under 2002 kan därmed inte slutföras. Detta är otillfredsställande. Tillsammans utgör behovet till Emån och pågående omarronderingsverksamhet i Dalarna ytterligare 3 miljoner kronor sammanlagt. Det kan inte finnas absoluta och godtagbara besparingskrav i en totalbudget som omfattar drygt 14 miljarder. Man har inte lyckats att skrapa ihop ens miljonen som behövs för den fortsatta utredningen om Emån. En förklaring är på sin plats.

För övrigt, herr talman, finns det ett särskilt yttrande fogat till betänkandet där Kristdemokraternas budgetalternativ inom utgiftsområde 23 presenteras. Sammanlagt satsar Kristdemokraterna 255 miljoner kronor utöver regeringens satsning inom utgiftsområdet inför 2002. Därtill kommer avlastningen av skatteryggsäcken, då främst dieselskatten, på ytterligare 1 100 miljoner kronor som redovisas under skatteutskottets utgiftsområde.

För att trygga livsmedelsproduktionen för framtiden i Sverige och övriga EU-länder måste det slås fast att den odlade jorden är en oersättlig och livsviktig resurs för människors välbefinnande och överlevnad. Ur ett globalt perspektiv är det också långsiktigt nödvändigt att åkermarken i Sverige och övriga Europa finns tillgänglig för livsmedelsproduktion.

Från Kristdemokraternas sida har vi formulerat tio punkter för utveckling av jordbruket i vårt land. Dessa tio punkter ska jag inte räkna upp här. Jag har redan berört några av dem.

Däremot skulle jag till sist vilja säga så här: Att vara bonde och odlare av den svenska modernäringsen är verkligen ingenting man behöver

skämmas för, utan det är någonting som man ska kunna vara stolt över också i framtiden.

Med detta, herr talman, vill jag här yrka bifall till reservation nr 3.

Anf. 79 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik:

Herr talman! Jag blev lite konfunderad över ett par saker som Ulf Björklund sade. Därför skulle jag vilja ställa tre frågor.

Ulf Björklund sade att produktionen helst ska ske utan bidrag. Samtidigt föreslår ni extra bidrag för skördeskador, extra bidrag på området småskaliga livsmedel, extra bidrag för transport i Norrland, ett extra potatisstöd, extra stöd till avbytjänster och 300 nya miljoner till miljö- och landsbygd utöver de stöd som vi redan har. Min första fråga är: Ska produktionen ske med eller utan bidrag?

Ulf Björklund jämförde bönderna med vanliga löntagare som har semester. I nästa mening talar han om lantbruksföretagare. Är bönderna löntagare eller företagare? är min andra fråga.

Den tredje frågan är: Hur ska ni spara 54 miljoner, utöver regeringens förslag, på Jordbruksverket?

Anf. 80 ULF BJÖRKLUND (kd) replik:

Herr talman! Först och främst frågan om med eller utan bidrag. Som situationen i dag är med det avtal vi har om den gemensamma jordbrukspolitiken i EU är det självklart att vi ska ta vara på möjligheterna till bidrag som vi har att plocka från EU. Det är ju så systemet fungerar i dag. Det vore väl märkligt om vi inte skulle ta vara på de möjligheter som vi har, när vi dessutom betalar en avgift på ett antal miljarder som är betydligt mer än det vi får tillbaka. Så fungerar ju systemet. Men det är ingen bonde, om man skulle fråga dem, som innerst inne vill leva på bidrag eller ersättningar, så målsättningen på lång sikt är naturligtvis även för Kristdemokraterna att bidrag ska undvikas så långt som möjligt. Men verkligheten talar ändå för att vi i dag ska ta vara på de pengar som vi ändå har rätt att få, och det har regeringen inte gjort.

Naturligtvis är jordbruksföretagaren en företagare men en speciell företagare med lite andra möjligheter och lite andra problem än en vanlig företagare. Det handlar t.ex. om att odla en mark som inte går att flytta utomlands. Av sådana skäl får vi betrakta jordbruksföretaget som lite speciellt och som något som vi måste ta ett särskilt ansvar för.

Anf. 81 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik:

Herr talman! Då ska jag uppfatta Ulf Björklunds svar så att vi egentligen ska ta vara på de möjligheter som EU-medlemskapet och regelverket där innebär. Det är en självklarhet också för mig.

Men, Ulf Björklund, vad ni föreslår är ju ett antal miljoner utöver det som skulle vara nationella stöd. Det var det som fick mig att bli lite förvånad, när ni samtidigt säger att det helst ska ske utan bidrag.

Sedan har jag också förstått att bönderna är företagare, fast lite speciella, och att de därför kan jämföras med löntagare.

Min sista fråga kvarstår: Hur ska ni spara 54 miljoner, utöver regeringens förslag, på Jordbruksverket?

Anf. 82 ULF BJÖRKLUND (kd) replik:

Herr talman! På områdena forskning, pengar till landsbygdens miljö och landsbygdsstödet har vi satsat ytterligare 300 miljoner av nationella medel. Den besparing vi gör på Jordbruksverket är ju trots allt mindre än det extra anslag som regeringen ger Jordbruksverket i budgeten. Men det kompenseras alltså på flera andra ställen i vårt budgetförslag. Man bör då kunna klara det på Jordbruksverket.

När det gäller de 300 miljonerna extra som vi vill satsa av nationella medel på landsbygds miljön var det faktiskt så att regeringen missade att förhandla till sig de pengar som EU hade möjlighet att ge oss. Detta är alltså bara en liten kompensation vi ger därför att det behövs pengar för nyföretagare, för unga som vill starta lantbruk, inte minst uppe i Norrland.

Det är som jag har sagt tidigare: Pengar som vi har möjlighet att dra till oss ska vi dra till oss. Vi vill visa att pengarna också verkligen behövs. Därför har vi satsat dessa pengar.

På sikt måste naturligtvis bidragssystemet, ersättningssystemet, reduceras med tanke på framtiden. Men det måste ske på ett sådant sätt att den vanlige bonden kan känna trygghet inför framtiden och därmed också känna sig stolt över att vara svensk bonde.

Anf. 83 CARL G NILSSON (m):

Herr talman! Ingvar Eriksson har tyvärr med kort varsel tvingats lämna återbud till den här debatten, men jag har tack vare talmannens välvilliga inställning fått tillstånd att använda hans plats på talarlistan i det vittomspännande ämne som skog, jord och fiske är. Jag ska därför bara försöka göra några nedslag och några reflexioner i de ämnen som betänkandet handlar om.

Om jag börjar med skogen har jag många gånger från denna talarstol sagt att man alltid måste påminna om att den svenska skogen och skogsnäringsen är vårt lands absolut viktigaste exportnäringsen. Den drar i exportinkomster netto till vårt land in tre fyra gånger så mycket som den samlade bilindustrin. Därför är det naturligtvis oerhört viktigt att skogen och skogsnäringsen får villkor som är jämförbara med deras som vi ska konkurrera mot.

Det finns några exempel på att konkurrensvillkoren inte är likartade med dem som vår omvärlds näringsar har. Det gäller t.ex. subventionerade investeringar i skogsindustrier i andra länder, där det i dag byggs fabriker i Europa med stora skattesubventioner av olika slag. Nu menar jag inte att vi ska möta detta med motsvarande subventioner här hemma i Sverige. Vi ska naturligtvis möta det genom att framför allt inom den europeiska unionen verka för att sådana subventioner inte får förekomma.

Det handlar här såväl som inom jordbruket om kostnader för driften av i första hand skogsbruk. Då tänker jag, som vanligt får jag väl tillägga, på den svenska dieselskatten, som i förhållande till motsvarande skatt i t.ex. Finland är mycket besvärande. Jag har inhämtat siffrorna för ett normalt finskt skogsskördarlag bestående av en skördare och en skotare. Ett svenskt lag betalar varje år i storleksordningen 130 000 kr i dieselskatt under det att ett motsvarande finskt lag betalar någonstans mellan 20 000 och 30 000 i motsvarande dieselskatt. Det är naturligtvis otillfredsställande, lindrigt uttryckt.

Det handlar om att vi måste se till att Sverige på de många och stora internationella skogskonferenser som förekommer världen över är representerade på hög nivå, på högsta nivå, dvs. att vår regering måste se till att vi verkligen har en hög representation där. Tyvärr finns det en erfarenhet av att så inte alltid är fallet.

Riksdagens skogsindustrigrupp, som består av ledamöter från alla riksdagens partier, träffade häromdagen företrädare för den organisation som företräder skogsindustrin. Den heter Skogsindustrierna. De pekade just på de saker som jag nu har nämnt. Men de pekade också på behovet att kompetensutveckling, där de befarar att vi i Sverige håller på att halka efter. De pekade på hur våra naturbruksskolor tyvärr inte lever upp till den höga kvalitet som de borde göra.

På jordbruksområdet kan man fundera på vilka frågor inom jordbrukspolitiken som det diskuteras, skrivs eller debatteras om just nu. Jag fastnade i dag när jag funderade över vad som skulle sägas för att det handlar om de stora internationella förhandlingar som pågår inom WTO och Europeiska unionen om hur den europeiska jordbrukspolitiken ska utformas framöver. Det handlar om den s.k. ekologiska livsmedelsproduktionen visavi den s.k. konventionella. Det handlar, fortfarande fyra fem år efter Björks utredning, om den s.k. ryggsäcken. Det handlar, tycker jag, väldigt mycket om djurskydd, om djurskyddsfrågor och vad som därtill hör.

Jag börjar med att något kommentera det första, nämligen de internationella förhandlingarna. Jag tror för min del att vad som kommer att ske inom WTO är att det blir en liberaliserad livsmedelshandel, en öppnare livsmedelshandel. Det blir åtgärder som skulle kunna åstadkomma mer, om jag får uttrycka mig så, riktiga världsmarknadpriser, alltså mer marknadsanpassad handel med livsmedel världen över. På samma sätt är det inom Europeiska unionen.

Det blir ju intressant att se vad som kommer att ske när vi nu inom kort ska utvärdera den europeiska jordbrukspolitiken. Jag menar, och vi från moderat håll menar, att den sammanblandning av jordbrukspolitik, miljöpolitik och regionalpolitik som nu sker för med sig en enorm byråkrati och ger dålig måluppfyllelse. Man kan hitta mycket talande exempel på denna byråkrati. Jag hittade ett stycke som jag tror att jag ska citera för att ge exempel på detta i den proposition som vi nu behandlar. Det står följande under anslaget 44:2:

”Under anslaget anvisas medel motsvarande EU:s finansiering av strukturstöden inom jordbruket, investeringsstöd till lantbrukare, startstöd till yngre jordbrukare, stöd till bearbetning och saluföring av jordbruksprodukter, regionala stöd, kompensationsbidrag till jordbruk i bergsområden och mindre gynnade områden, kompetensutveckling, miljöåtgärder i jord- och skogsbruket, åtgärder som främjar anpassning och utveckling av landsbygden m.m.”

Jag tycker att det är väldigt talande för att vi håller på att hamna i, eller redan är inne i, ett reglerings- och bidragssystem som vi på något vis måste försöka ta oss ur. Det visar sig t.ex. också i det svenska Statens jordbruksverks storlek och administration. Man pekar också på behovet av att försöka spara och få ned kostnaderna för Statens jordbruksverk. Tyvärr är det ju på det sättet, som föreslås i budgeten, att för att spara 40

miljoner behöver man 100 nya miljoner. Det är vad som står i propositionen, och då blir det ju inte så mycket av besparing vad jag kan förstå.

Jag sade att ekologisk produktion visavi konventionell produktion av livsmedel diskuteras mycket. Här debatteras huruvida 10 %, 20 % eller 30 % av livsmedelsproduktionen ska ske under s.k. ekologisk produktion. Vi har från vårt håll många gånger sagt att det inte är vi här i Sveriges riksdag som ska avgöra hur mycket som ska produceras på det ena eller andra sättet. Jag har stor respekt för de konsumenterna som efterfrågar ekologiskt framställda livsmedel. Jag har lika stor respekt för de bönder som bestämmer sig för att producera ekologiska livsmedel. Men det är de två parterna, konsumenterna å ena sidan och producenterna å den andra, som ska avgöra hur mycket som ska produceras av vad.

Framför allt ska vi från detta håll inte bibringa konsumenterna en delvis falsk uppfattning om att s.k. ekologisk produktion är miljövänlig. Med det sägs också att den konventionella produktionen inte är miljövänlig. Men det är ju inte på det sättet. Och vi börjar läsa fler och fler exempel på att det inte finns något självklart samband mellan god miljövard och ekologisk produktion av livsmedel. Däremot finns det exempel på motsatsen. Jag tycker därför att vi ska akta oss för att med olika typer av beslut, subventioner eller bidrag styra den produktionen på ett annat sätt än vad som efterfrågas av konsumenterna och vad som erbjuds från producenterna.

Många tycker att talet om ryggsäcken är uttjat. Men, herr talman, nog är det väl en skandal att vi fem år efter den s.k. björkska utredningen fortfarande inte kommer att ha vetskap om vad resultatet blir av Björks förslag.

När det gäller återföringen av handelsgödsel har vi för vår del sagt att det är ett mycket orationellt system att först ta in skatt och sedan betala ut pengar i form av bidrag. Vi har hela tiden sagt att man ska ta bort skatten.

Utskottet skriver på s. 58 hur denna återföring enligt regeringen ska ske.

”Återföringen år 2002 kommer att avse skatter erlagda år 2001. Huvuddelen av den återförda skatten bör användas till åtgärder för att minska växtnäringens förluster från jordbruket och minska miljöriskerna inom växtskyddsområdet.”

Jag skulle gärna vilja ställa en fråga. Det är väl Inge Carlsson eller jordbruksministern som ska svara på den frågan. Vad innebär detta? Vi trodde att dessa pengar åtminstone skulle återbetalas till näringen, dvs. till jordbrukarna, men så blir, såvitt jag förstår, inte fallet. Det är mycket hög tid att något sker om vi över huvud taget ska kunna konkurrera med svensk livsmedelsproduktion.

När jag tidigare sade att skogen är en viktig näring för Sverige menade jag att jordbruket inklusive den mycket omfattande och skickliga livsmedelsindustrin som vi har i vårt land också är en mycket stor och viktig näring tillsammans. De två är intimt sammanbundna med varandra, och den ena kan inte ersätta den andra.

Jag ska mycket kortfattat nämna djurskyddsfrågan, eftersom min talartid snart är slut. Visst är det oerhört viktigt att vi har en djuromsorg och en djurhälsovård som är av mycket hög klass. Vi tycker alla att det är vidrigt att se de exempel på vanvård av djur som vi tyvärr ibland ser exempel på. Vi tror emellertid inte att man löser dessa problem genom att

Prot. 2001/02:44
10 december

*Jord- och skogsbruk,
fiske med anslutande
näringsar*

skapa en ny myndighet och en ny byråkrati. Jag tror i stället att det blir så att skapandet av en ny byråkrati i sig kommer att ta resurser från det som i stället skulle kunna användas till en bättre tillsyn av våra djur. Det finns inga exempel på att utökad byråkrati och nya myndigheter löser problem.

Detta var några kort nedslag, och jag har ändå inte hunnit beröra fiskefrågorna som i sig är viktiga. Men jag tror att vi får anledning att återkomma till dem i en särskild debatt strax efter nyår.

Jag ber att få yrka bifall till reservation 1 som handlar om gremmeniellaangreppen på våra tallskogar. I den sakfrågan återkommer Per-Samuel Nisser.

Anf. 84 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja vrida ett annat varv på det som jag har kunnat utläsa ur den moderata reservationen och motionen och ställa en fråga till Carl G Nilsson.

För det första: Inget mål för ekologisk produktion.

För det andra: Ingen ytterligare GMO-kontroll.

För det tredje: Bort med skatten på handelsgödsel.

För det fjärde: Ingen särskild djurskyddsmyndighet.

Om man bryter ut dessa fyra frågor som jag har gjort så vill jag ställa följande fråga till Carl G Nilsson:

Ser Carl G Nilsson något mönster i Moderaternas politik utifrån dessa fyra exempel i er reservation?

Anf. 85 CARL G NILSSON (m) replik:

Herr talman! Jag ser det mönster som det nyss talades om i den förra replikväxlingen, nämligen att vi ser jordbruket som en näring som ska konkurrera på de villkor som finns i vår omvärld. Och jag tror att jag förklarade ganska väl vad jag menar med att vi inte ska ha något mål för ekologisk odling. Jag tycker att det är alldeles tokigt att ha den typen av planeekonomi som politiken för ekologisk produktion innebär med regeringens sätt att se på saken.

När det gäller frågan om genmodifierade produkter är jag väldigt kritisk till att ni för ett resonemang som innebär att genmodifierade produkter över huvud taget är någonting farligt, någonting otäckt och någonting som vi ska akta oss för, när det i stället är på det sättet att den nya teknik som finns härvidlag är ett villkor för och en förutsättning för att vi ska kunna försörja världen framöver. Jag tror också att jag motiverade för fru ministern att nya myndigheter inte löser problem som vi ska klara av på annat sätt. Nya myndigheter kostar pengar i form av overheadkostnader som vi inte får någon som helst produktion för.

Anf. 86 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik:

Herr talman! Tänk vad man kan uppfatta saker och ting på olika sätt. När jag läser er reservation och motion så utläser jag – då menar jag att politik och vi politiker finns till för att lyssna till våra väljare och förändra – att ni faktiskt är emot ekologisk produktion. Ni vill inte att den ska gå framåt. Ni är faktiskt emot kontrollen av GMO. Och om man lyssnar till människor så är de faktiskt oroliga för detta. Och ni är emot ekonomiska styrmedel för att minska, i detta fall, handelsgödsel. Jag uppfattar att ni också är emot ett ökat djurskydd, eftersom jag är överty-

gad om, och inte bara jag utan en stor opinion, att människor vill ha ett nytt sätt att tänka. Och då är en ny djurskyddsmyndighet ett sådant sätt. Er politik leder därmed till en slappare hållning i för människor väldigt viktiga frågor.

Anf. 87 CARL G NILSSON (m) replik:

Herr talman! Man kan läsa Bibeln som en viss potentat också om man vill göra det. Jag ska stanna vid något av exemplen. Jag tror inte att det länder särskilt mycket till att vi säger att vi nu har en märkning av livsmedel som innebär att människor inte kommer att komma i kontakt med några genmodifierade organismer eller någon genmodifiering över huvud taget. När ni driver frågan att vilja märka inte bara genmodifierade varor utan alla produkter som över huvud taget har haft kontakt med eller som innehåller genmodifierade varor då gör ni ingenting annat än att bedriva en falsk information till konsumenterna, eftersom ingen klarar att genomföra ett sådant märkningssystem. Då tycker vi att det är ärligare och bättre att säga hur det ligger till.

När det gäller skatten på handelsgödsel vill jag påminna om att Sverige är ensamt i Europa om att ha skatt på handelsgödsel. Bönderna vet hur mycket handelsgödsel som de behöver använda för att grödorna ska ta upp den mängd näring som tillförs. Hela utbildningen, hela systemet och bondens handlande går ut på att tillföra grödorna så mycket näring som de behöver för att växa. Och då behövs det inte någon skatt för att reglera detta.

Anf. 88 ESKIL ERLANDSSON (c):

Herr talman! Först yrkar jag bifall till min reservation, reservation nr 4.

Jordbruket är i stora stycken landsbygdens motor. Således krävs det för en levande landsbygd att vi har ett livskraftigt svenskt jordbruk. Sveriges livsmedelssektor tillhör i dag världens främsta – det gäller då allt, från kvalitet till omsorg om miljö, natur och djur.

Det svenska jordbrukets utveckling och fortlevnad är emellertid en fråga som berör betydligt fler än de svenska bönderna. Vi är alla, för att ta ett exempel, beroende av lantbrukets, jordbrukets, produkter för att få mat för dagen. För stora delar av jordens befolkning är detta inte en självklarhet. Historiskt har det faktiskt inte heller i vårt land varit en självklarhet.

Jordbruket ger inte bara livsmedel. Som alla känner till har det också kulturhistorisk betydelse och påverkan. I dag lever en stor del av befolkningen i vårt land, liksom i andra länder, i städer och tätorter. Gemensamt för de flesta av oss är de starka historiska förhållandena och banden till landsbygden.

Det öppna landskapet med hagmarker och ängar är inte något som skapar sig självt, inte något som vårdar sig självt, utan i de flesta fallen är det generationer av bönder som har skapat och vårdat det som har så stor betydelse för det öppna landskapet och för den biologiska mångfalden – något som självfallet är till glädje för oss som bor i Sverige men också till glädje och gagn för dem som kommer hit till oss, dvs. våra turister.

Jord- och skogsbruket har också en jätteroll, en nyckelroll, i byggandet av det ekologiskt hållbara samhället. De förnybara resurser som pro-

Prot. 2001/02:44
10 december

*Jord- och skogsbruk,
fiske med anslutande
näringar*

duceras är nödvändiga råvaror i omställningen till detta samhälle. Lantbruket producerar inte bara livsmedel och träråvara i traditionell mening, utan det som produceras har också en avsättning och är nödvändigt för att vi ska få förnybar energi och annan industriråvara. Bibehålls markens bördighet och den biologiska mångfalden i växtförädling, i avel och i landskapet samt minskas förlusterna av näringsämnen och tärandet på de ändliga resurserna, finns det förutsättningar för en ekonomiskt och miljömässigt hållbar utveckling vad gäller livsmedels- och energiproduktion.

Det kan, herr talman, med fog konstateras att lantbruket är drivkraften och motorn på den svenska landsbygden. Lantbruket är därtill många gånger grunden för annan verksamhet på landsbygden.

Politiska beslut rörande ekonomiska villkor, miljö och sociala aspekter är viktiga för att ge förutsättningar för livskraftiga lantbruksföretag. Det är, herr talman, nödvändigt att Sveriges lantbrukare ges förutsättningar att utvecklas som företagare.

Men hur är det då med den saken? Ja, herr talman, det här med att lyfta av ryggsäcken känns som en ytterst uttjatad fråga, men det måste ändå konstateras att de svenska lantbrukarna bär på bördor i form av högre skatter och avgifter än vad kollegerna i grannländerna har. Striden har stått mellan dem som vill ge den svenska lantbruksnäringen möjligheter att konkurrera med sina högkvalitativa råvaror och dem som vill straffa ut det svenska lantbruket. Centerpartiet vill ge svenskt lantbruk möjligheter att konkurrera på likvärdiga villkor.

Mot denna bakgrund var vi, herr talman, nöjda när Socialdemokraterna började svänga i synen på svenskt lantbruk och statsministern uttalade att svenskt lantbruk var en framtidsnäring. Senare har löften kommit om att den s.k. ryggsäck som Sveriges bönder bär ska lyftas av. Dieselskatten, som är en tung sten i ryggsäcken, skulle snabbutredas. Handelsgödselskatterna skulle återföras till näringen.

Sammantaget såg det antligen ut som att den politiska viljan fanns att ge svenskt lantbruk likvärdiga villkor, att det fanns en majoritet här i riksdagen för att ändra på saker och ting. Nu finns dock fog för en annan oro, nämligen för detta med att löften kunna svikas. Förslag saknas nämligen vad gäller dieselskatten i den budget som vi under denna månad diskuterar här i kammaren.

Lantbruksnäringen, som är en omistlig del i omställningen mot ett ekologiskt hållbart samhälle, kommer alltså inte att få de villkor som utlovats. Svenskt lantbruk ges inte förutsättningar att producera framtidens mat och energi på en marknad som numera utsätts för stor internationell konkurrens. Detta anser vi i Centerpartiet vara mycket olyckligt. I den utredning som har rubriken *En livsmedelsstrategi för Sverige* visas mycket konkret de konkurrensnackdelar som svenskt jordbruk har i förhållande till vad som gäller i Danmark och Finland.

De grundläggande motiv för att förstärka det svenska lantbrukets konkurrenskraft som låg till grund för utredningens förslag är i dag lika starka som tidigare. Det handlar om att stärka konkurrenskraften för att skapa utrymme för nödvändiga framtidsinvesteringar i produktionskapacitet, produktutveckling och marknadsföring. Dagens lönsamhet i det svenska lantbruket och jordbruket är helt otillfredsställande, sett utifrån

investeringsbehov liksom utifrån det förhållandet att vi måste se till att brukaren erhåller en rimlig ersättning för nedlagt arbete och eget kapital.

Herr talman! För att ge svenskt lantbruk likvärdiga konkurrensvillkor, framtidstro och möjligheter att delta i omställningen mot ett ekologiskt hållbart samhälle måste ryggsäcken lyftas av.

Den jordbrukspolitiska reformen, Agenda 2000, innebär att nya regler infördes för arealersättningen. Beslutet om Agenda 2000 ger möjlighet för enskilda medlemsländer att utbetala arealersättningar senare än som förut varit fallet. Regeringen valde att utnyttja denna möjlighet innevarande år. Det innebär för innevarande år att förskjutningar av utbetalningar motsvarande 3,7 miljarder kronor gjordes. Man hade för avsikt att göra sammalunda innevarande år. Emellertid framkom att budgettaket – tydligen är det så – håller på att sprängas för år 2002, varför man nu valt att lägga fram förslag om utbetalning av ifrågavarande ersättningar rätt år.

Centerpartiet är, och har varit, starkt kritiskt till detta agerande. På grund av den statliga budgetprocessens utformning har det emellertid varit, och är, svårt att ändra den av regeringen inslagna handlingsvägen. De försenade utbetalningarna betyder, vilket vi påpekat, ekonomiska förluster för jordbruket.

Från Centerpartiet har vi hela tiden varit inställda på att försöka avhjälpa den uppkomna situationen.

Detta ledde senare till att den räntekompensation för de senarelagda betalningarna vann riksdagens gillande och är nu införd. Centerpartiet föreslog då även att staten skulle gå in och garantera lösningar på eventuella likviditetsproblem, som kan uppkomma hos lantbruksföretagen. Särskilt viktigt anser vi att detta är att lösa vad gäller företag som bedrivs i aktiebolagsform. Riksdagen avslog emellertid detta förslag, varför vi har att återkomma i år.

Med detta, herr talman, yrkar jag än en gång bifall till min reservation nr 4.

Anf. 89 HARALD NORDLUND (fp):

Fru talman! Gossen Ruda inom EU har jordbruksstödet utvecklats till att bli. Systemen för struktur- och jordbruksformerna är krångliga. Det gör att de blir svåra att kontrollera. Sådana system skapar utrymme för fusk och bedrägerier. Bedömare har uppskattat att fuskets omfattar ca 5 % av budgeten, och det är oerhört mycket och väldigt allvarligt. Det här är ett slöseri som borde vara en signal till att jordbrukspolitiken omedelbart och radikalt läggs om. Det måste reformeras helt. Det bidragsstyrda jordbruket måste avregleras. Stort beroende av stöd och bidrag från EU leder i många fall till felaktiga uppgifter om arealer och djurbesättningar.

EU:s jordbrukspolitik försvårar unionens utvidgning. Den bromsas av de stater som i dag får det största stödet. Det gör det omöjligt för fattiga länder utanför unionen och främst i tredje världen att exportera sina produkter till Europa. Däremot kan de staterna importera billigare livsmedel som är starkt subventionerade genom EU:s stöd och som då underminerar deras egen produktion och stryper lönsamheten för det inhemska ofta lågproduktiva jordbruket.

Regeringen anser att en översyn bör göras när det gäller skatterna på bekämpningsmedel och handelsgödsel med siktet inställt på att förbättra

Prot. 2001/02:44
10 december

*Jord- och skogsbruk,
fiske med anslutande
näringar*

effektiviteten som miljöstyrmedel men också att kraven på kostnadseffektivitet efterlevs. Man har också aviserat att skatterna i lämplig form ska återföras till jordbruket och att förslag ska läggas fram under riksdagsåret.

Regeringen uttalade i vårpropositionen för 2001 att man tänker ta upp ytterligare diskussioner med näringen och EU-kommissionen om hur återföringen ska ske. Med ledning av storleken på uppburen skatt under perioden 1998–2001 har regeringen beräknat den sammanlagda skatten till 410 miljoner kronor. Huvuddelen av den återförda skatten bör enligt regeringen användas till åtgärder för att minska växtnäringens förluster för jordbruket och minska miljöriskerna inom växthusområdet. Regeringen vill alltså återföra skatten men vet inte hur, utan man väljer att vänta och också hänvisa till EU-kommissionen.

Jag menar att det är lite märkligt. Man får löften om återbetalning, men det dröjer att få besked om hur och när. Det är inte kostnadseffektivt heller. Det rakaste vore ju om regeringen deklarerade att återföringen av skattemedlen ska vara miljöstyrande. Det kan vara tveksamt hur långt skatter i sig är miljöstyrande, men till viss grad kan man använda skatteinstrumentet. Den gödsel, de bekämpningsmedel och den diesel som bonden anser sig behöva för bästa möjliga resultat kommer han att använda. Visa mig den lantbrukare som gör en extra sväng med traktorn, gödslar eller bekämpar bara för att skatten har sänkts. Skatter som inte är ett renodlat styrmedel är att likställa med fiskala avgifter, och sådana är inte jordbruket betjänt av. Med ekonomiska styrmedel, alltså inte enbart arealrelaterade går det däremot att stimulera den miljömedvetenhet som finns inom lantbruket.

Jag menar också att handelsgödselskatten är motiverad för att minska överdosering. För att inte skapa obalans på marknaden måste Sverige sträva efter att handelsgödsel och bekämpningsmedel beskattas genom ett system som är baserat på kväveeffektivitet alternativt kväveförluster och detta på EU-nivå.

Jordbruks- och livsmedelspolitiken måste baseras på principen om öppenhet, sårbarhet, redlighet och renlighet. De principerna är förutsättningar för en fungerande marknadsekonomi, där varje medborgare ges rätten till att bli väl informerad vid ett val och där de har fått ett ansvar för den mat de väljer att äta och den hälsa som de strävar efter.

En socialliberal miljöpolitik har sin utgångspunkt i det personliga engagemanget både hos producenter och hos konsumenter. Upplysta och medvetna konsumenter kan, genom att efterfråga miljövänliga produkter, styra producenterna i miljövänlig riktning. Konsumentmakt är en viktig del i miljöarbetet. Miljöförstöring och resursslöseri beror i stor utsträckning på att miljön har betraktats som en fri tillgång.

Får jag vidare, fru talman, kommentera ett par saker. I reservation 7 föreslår vi tillsammans med andra anslag till institutet för biodynamisk forskning. Vi anser liksom socialdemokraterna i utskottet att det kan vara tveksamt om man på den här detaljnivån från riksdagen ska anvisa medel. Vad jag tycker i det här fallet gör det motiverat, och inte bara motiverat utan angeläget, är att det här förslaget syftar till att betona betydelsen av forskning om det ekologiska lantbruket. Jag yrkar därför bifall till reservation 7.

Den andra fråga som jag vill kort kommentera handlar om fisket. Jag får en chans att rätta den felsägning som jag gjorde i torsdagens frågestund om exporten av fisk från Östersjön. Det undantag som Finland och Sverige har fått när det gäller dioxinförbudet innebär att vi inte kan ge den feta fisken till katterna, vi får inte exportera men vi får själva äta den. Visst har det skapat funderingar hos många människor om var vi står i miljöpolitiken. Vi säger att här hotas näringen, och det problemet måste vi självklart hantera, men frågan är om vi ska hantera det genom att medge konsumtion av starkt förgiftad föda.

Anf. 90 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik:

Fru talman! Harald Nordlund talar om återföringen av handelsgödsel-skatten. Han gör det rätt så enkelt för sig. Han bortser ifrån en liten men rätt så viktig detalj, nämligen att vi är med i EU. Då kan man inte på svensk basis återföra det här hur som helst, utan det måste godkännas i Bryssel. Vi har just lagt fram ett sådant förslag som är miljörelaterat förhoppningsvis för ett godkännande i Bryssel.

Sedan vill jag ställa en fråga. Folkpartiet, Harald Nordlund m.fl. talar alltid om konsumentmakten och om hur den kan styra. Jag delar uppfattningen att vi borde nyttja konsumentmakten mera. Men ni får det också där att låta så enkelt. Först ska man genomföra en avreglering och sedan låta konsumentmakten styra.

Då vill jag fråga: Lever vi för att konsumera? Ska vi som medborgare gå genom livet och köpa? Eller har vi möjligen ett ytterligare ansvar där politiken kommer in? Är det möjligen så att vi måste styra också politiskt? Eller räcker det med att vi köper oss fram i livet?

Den tredje frågan som jag har gäller det som Harald Nordlund sade om byråkrati och andra knepigheter. Jag delar uppfattningen att det finns väldigt mycket regler. Därför har vi ett ganska stort jordbruksverk som måste utöva kontroll och ha tillsynsansvar.

Ni vill spara 100 miljoner på administrationen inom Jordbruksverket. Hur ska gå det gå till? Och hur går det ihop med att ni kritiserar att det fuskas?

Anf. 91 HARALD NORDLUND (fp) replik:

Fru talman! Den första frågan handlade om skatten och miljörelateringen. Jag tycker att man i budgetpropositioner och i andra sammanhang har varit väldigt otydlig om på vilket sätt dessa skatter ska återbetalas. Det har talats om en direkt arealrelatering, men det vänder vi oss emot. Jag tycker att det är bra om regeringen fortsätter att på EU-nivå slåss för att det ska bli miljöstyrande.

Konsumentmakten kan inte fungera om det bara är en fråga om samspel mellan producenter och konsument. Självfallet måste vi styra i vissa avseenden, men vi ska inte styra onödigt mycket. Men inom jordbruket och miljöpolitiken är det viktigt att vi sätter upp tydliga politiska mål om vad vi vill åstadkomma och att vi följer upp och har sanktionssystem osv. Politiken är viktig inom jordbrukssektorn.

Det blir en tuff uppgift för Jordbruksverket att spara så mycket. Låt oss återkomma efter valet till hur det ska gå till.

Anf. 92 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik:

Fru talman! Svaret på min tredje fråga var ju inget svar. Ska man spara så mycket som 100 miljoner, samtidigt som man har åsikter om att det fuskas genom att byråkratin är så stor, måste man väl lite mer precisera vad man ska spara på. Är det på djurskyddet, på djuromsorgen, på kontrollverksamheten, på det veterinära området eller vad är det man ska spara på? 100 miljoner är väldigt mycket pengar.

Anf. 93 HARALD NORDLUND (fp) replik:

Fru talman! När det gäller tillsyn, djurskydd och den typen av frågor har vi från Folkpartiet slagits intensivt – och vi fortsätter att göra det – för att nivån på den verksamheten ska vara hög. Så den kan vi inte spara på.

Angående spara in på en byråkrati är det omöjligt att i opposition ange annat än inriktningen på detta sparande. Vi får återkomma till exakt hur det ska ske. Men att spara på djurskyddet och de frågor som jordbruksministern pekade på kan det inte bli tal om.

Anf. 94 CARL G NILSON (m) replik:

Fru talman! Jag måste fråga Harald Nordlund en sak som jag inte riktigt förstod logiken i. Harald Nordlund sade klokt att bonden inte kör ett extra varv med traktorn bara för att dieselskatten sänks, och det är förmodligen riktigt.

Men borde inte samma sak i så fall gälla skatten på handelsgödsel? Vi vet att grödorna tar upp en viss mängd handelsgödsel och en viss mängd näring. Vad är det som säger att det skulle användas mer handelsgödsel bara för att den skatten sänks?

Anf. 95 HARALD NORDLUND (fp) replik:

Fru talman! Samma princip måste gälla för alla miljöskatter. Beträffande skatten på handelsgödsel anser vi att det borde gå att hitta ett system där man relaterar skatten till överdosering. På det sättet kan man nedbringa användningen av handelsgödsel. Det är inte användningen totalt sett som vi vill komma åt, utan det är övergödningen. Då får man hitta ett system som är relaterat till denna. Dessutom ska återbetalningen vara miljöstyrande. Då används dessa medel i miljösyfte.

Anf. 96 INGE CARLSSON (s):

Fru talman! När vi för fyra år sedan debatterade budgeten för utgiftsområde 23 *Jord- och skogsbruk, fiske och anslutande näringsar* fick jag frågan om jag trodde att samarbetet mellan oss socialdemokrater, Vänsterpartiet och Miljöpartiet de gröna skulle hålla hela mandatperioden ut. Mitt svar var att vi hade alla förutsättningar att hålla ihop. Skälet var att vi hade liknande åsikter om djurskydd, miljö, livsmedelskvalitet, livsmedelssäkerhet, landsbygdsutveckling och konsumentperspektivet. Vi hade alltså samma uppfattning om den här näringen och trodde – och tror – på den.

Min motfråga till oppositionen var: Varför talar ni aldrig med varandra om hur ni vill forma den svenska jordbrukspolitiken? Jag fick inget svar. Ni såg bara förvånade på varandra.

Under de gångna åren har ni anslutit er mer och mer till regeringens politik, och det är klokt. Men fortfarande är ni väldigt splittrade inbördes. Det är på något sätt som man sjunger i en sång: Än slank han hit, än slank han dit och än slank han ned i diket. Skillnaden är att ni alla befinner er i diket. Jag ska därför informera lite kort om den verklighet som jag och andra möter.

Sveriges ekonomi är stark, och det har den varit under flera år. Det har inneburit att vi har haft låga räntor och låg inflation. När det går bra för Sverige, då går det också bra för lantbruket. Lönsamheten har förbättrats för alla lantbruksföretag år 2000, enligt den undersökning som LRF Konsult har gjort hos de närmare 10 000 lantbrukare som man har.

Variationen inom produktionsgrenarna är dock stora och störst är den bland mjölkföretagen. Den största skillnaden i lönsamhetsspridningen beror, enligt LRF Konsult, på hur duktiga och aktiva lantbrukare är som företagare, om de är skickliga på att utnyttja sina resurser, förhandla om priser och anställa rätt personer. Det kan sammanfattas med att det handlar om att göra rätt saker i rätt tid och på rätt sätt.

För mjölkföretagen har driftresultatet kraftigt förbättrats under 2000 jämfört med 1999. Driftöverskottet för hela jordbruksnäringen blev nära 4,5 miljarder kronor.

En iakttagelse som vi socialdemokrater har gjort är att de yngre lantbruksföretagarna har en helt annan framtidstro och optimism än vad många av de äldre brukarna har. De yngre brukarna går tillsammans. De bildar bolag. De har under de senaste 5–7 åren investerat i nya maskiner. Jag vill hävda att vi har en av världens modernaste maskinparker. De yngre bygger ut och bygger nytt i en takt som aldrig förr.

Allt fler tänker på sin gård ur ett miljöperspektiv som innebär att alltför många odlar ekologiskt. Det är naturligtvis med omtanke om konsumenternas efterfrågan. Nringen är på rätt väg. Men det finns mycket kvar att göra, inte minst när det gäller marknadsföring.

Konsumenternas förtroende för maten är en förutsättning för en framgångsrik livsmedelsindustri. Den oro för maten som svept fram över Europa i spåren av BSE-krisen – nu finns den även i Finland – har återigen påtagligt satt fokus på vår livsmedelssäkerhet. Det har också mycket klart belyst behovet av att alla som är involverade i livsmedelskedjan har sin del av ansvaret för att högsta standard upprätthålls. Det gäller såväl råvaruproducenter, tillverkare och distributörer som de myndigheter och kommuner som har ansvaret för tillsynsfrågorna.

Dagens problem med tillsynsfrågor hänger naturlig samman med dagens organisation av tillsynen med många olika självständiga myndigheter. Detta leder bl.a. till att vissa kommunala tillsynsmyndigheter inte avsätter tillräckligt med resurser för tillsynen eller inte har tillräcklig kompetens. Dessutom kan kommunikationen mellan olika myndigheter givetvis aldrig bli lika bra som inom en gemensam organisation. Det innebär att djurskyddstillsynen i dag inte är effektiv och likvärdig i hela landet och därmed inte helt trovärdig, och det är viktigt att ändra på detta.

Därför anför regeringen i propositionen att den har för avsikt att föreslå att en särskild djurskyddsmyndighet inrättas för att djurskyddet ska förstärkas. För att finansiera denna djurskyddsmyndighet föreslås ett nytt anslag, 42:7 Djurskyddsmyndigheten.

Med anledning av en socialdemokratisk motion föreslår utskottet att regeringen ser över statens ansvar för skördeskador i samband med naturkatastrofer. Övriga motioner avstyrks.

Fru talman! Den 1 januari 2002 sätter Svenska lantarbetareförbundet punkt för drygt 80 års verksamhet. Här i riksdagen talar vi inte ofta om det gamla anrika förbundet som under tidigt 1900-tal har satt många frågor under luppen. Dit hör statsystemet, bostadsfrågan, strejkrätten, vräkningar m.m. Men Lantarbetareförbundet har fostrat många aktiva, framsynta och socialt engagerade ledare som bidrog till den svenska samhällsomdaningen när Sverige förändrades från ett jordbrukssamhälle till en industrination. Vem minns inte Gunnar Emanuel Sträng eller Gösta Netzén? De blev så småningom statsråd i olika socialdemokratiska regeringar.

År 1932 var situationen bl.a. den att arbetsgivarna i sitt avtal med lantarbetarna krävde att lantarbetarna skulle godta en lönesänkning från 630 kr till 470 kr i årslön. Så var situationen. På den här tiden anställdes som ombudsman efter kongressvalet den unge trädgårdsarbetaren från Hässelby Gunnar Sträng. Han var landsvägsagitator. Överallt i landet, i vägskalet, på kyrkbackar, på lastbryggor till magasin eller vid stationer höll han möten, och avdelning efter avdelning bildades.

Lantarbetarna låg inte bara efter i fråga om löner, utan de hade också alltid ställts utanför den sociala lagstiftningen i det borgerligt styrda Sverige. Under förbundets verksamma tid har lantarbetet förändrats från att vara ett tungt kroppsarbete i fält och ladugård till att bli ett tekniskt avancerat arbete. Men trots den tekniska utvecklingen utgör lantarbetarnas arbetsinsatser 25 % av alla arbetade timmar i svenskt lantbruk. Detta framgår tyvärr inte i debatten eller medierna. Där är lantarbetaren osynlig.

Men lantarbetaren är i dag en kompetent nyckelperson och medarbetare i företag, och han har goda biologiska och tekniska kunskaper. Det är en medarbetare som vill ta ansvar och som är engagerad, noggrann och flexibel. Det är också viktigt att arbetslivet och arbetsgivarna blir mer lyhörda och höjer blicken om man ska kunna erhålla den kompetenta arbetskraft som man så ofta säger sig behöva. Löner, arbetsvillkor och övriga anställningsförmåner är viktiga i detta sammanhang. Det går inte att tro att jordbruk och trädgårdsnäring ska attrahera ung kvalificerad arbetskraft om man erbjuder säsongsanställningar eller låga löner. Det ger fel signaler om branschen. Det är däremot angeläget att jordbruksföretagaren utvecklar sitt företag och breddar sin verksamhet så att man står på flera ben och erbjuder ett intressant, omväxlande och tryggt arbete för företagaren och personalen.

Lantarbetareförbundet satte tidigt fokus på jordbrukets negativa miljöpåverkan. Redan 1976 skrevs de första debattinläggen som kom att förändra synen på användningen av bekämpningsmedel och handelsgödsel. Lantarbetarna har vid flera tillfällen lyft upp frågor i sina program. Det första enskilda miljöprogrammet tog upp frågor i ett vidare sammanhang och utifrån en helhet där man fokuserade på luften vi andas, vattnet vi dricker och jorden vi odlar. Bekämpningsmedelsfrågorna är i dag mer aktuella än någonsin i och med EU:s nya regler. De innebär att Sverige kan tvingas att godta användandet av bekämpningsmedel som har varit förbjudna i Sverige i mellan 20 och 30 år. Denna fråga är en konsument-

och livsmedelsfråga som naturligtvis berör långt fler människor än Lantarbetareförbundets medlemmar.

I samband med att förbundet går samman med Svenska Kommunalarbetareförbundet den 1 januari nästa år vill förbundet lyfta upp livsmedelsproduktionen ur ett folkhälsoperspektiv där konsument, miljö, livsmedelssäkerhet, djuretik och omsorg sätts i centrum. När de nu går samman med Kommunal tystnar norra Europas sista renodlade lantarbetarorganisation. Det är en epok som försvinner. Men frågorna som Lantarbetareförbundet har drivit kommer att fortsätta att drivas i den nya organisationen som blir Sveriges starkaste fackförbund i den gröna sektorn. Det ger tyngd och kraft i det fortsatta arbetet. Naturligtvis kommer vi socialdemokrater att fortsätta att ha bra relationer med lantarbetarna.

Fru talman! Jag vill kommentera några reservationer i det här betänkandet. I reservationen Åtgärder för skog som drabbas av svampangrepp kräver reservanterna forskning och ekonomiskt stöd till återplantering av skog. Forskning om svampen *Gremmeniella abietina* bedrivs på skogsvetenskapliga fakulteten vid SLU. Projektet syftar till ökade kunskaper om bl.a. samspel mellan miljö och sjukdomsutveckling, trädens försvarssystem mot svampangrepp, insekter m.m. samt val av plantmaterial.

När det gäller resurser till viss forskning vill jag erinra om att enligt förordning 1993:221 för Sveriges lantbruksuniversitet ankommer den interna fördelningen av forskningspengar, resurser m.m. på universitetets styrelse. Det är också en fråga för Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande att inom ramen för forskningsprogram fördela medel till olika forskningsprojekt.

När det gäller statsbidrag till skogsbruket vill jag erinra om att merparten av dessa, inklusive bidragen vid omfattande insektsskador på skog, avskaffades genom 1993 års skogspolitiska beslut, proposition 1992/93:226. Jag vill också påpeka att det var en borgerliga regering som fick igenom detta. Beslutet var ju ett led i den ökade friheten för företagandet som genomfördes genom minskade regleringar, sänkta skatter och slopade avgifter.

Jag förstår inte att Carl G Nilsson nu hävdar att han vill ha tillbaka subventionerna i skogsbruket. Det är för mig väldigt knepigt. Ni är ju med på den här reservationen.

Reservation nr 2 gäller konkurrensförhållandena inom veterinärväsendet. Detta är en fråga som tidigare har tagits upp av Kristdemokraterna. Nu är även Moderaterna med på reservationen. Under ett par års tid har man haft en arbetsgrupp som nyligen har lämnat över en rapport. Nu finns det flera grupper som jobbar för att försöka komma till rätta med de problem som finns mellan distriktsveterinärerna och de privatanställda. Jag tror att vi får avvakta detta innan vi kan ta ställning till den reservationen.

I reservation 3 om principerna för utbetalning av arealersättningar är de fyra borgerliga partierna överens. Det är den enda punkten där ni håller ihop, och samtidigt tycker jag att ni har fel. Det är nämligen så att med anledning av ett förslag i Agenda 2000 har EU beslutat om nya gränser för under vilken tid arealersättningar till jordbrukare måste betalas ut. Liksom övriga EU-länder följer naturligtvis Sverige detta beslut. Det är alltså enligt EU:s regelverk lika korrekt att betala ut stöden i janu-

Prot. 2001/02:44
10 december

*Jord- och skogsbruk,
fiske med anslutande
näringar*

ari som i december. Jag tycker att ni förlorar lite i trovärdighet när ni försöker att hålla fast vid att den här regeln inte finns.

Det är samma historia i reservation 4 om statlig lånegaranti. Där påstår Centerpartiet att likviditetsproblem och ekonomiska förluster uppstår beroende på utbetalningsveckan. I år beräknas arealersättningarna bli utbetalda den 27 december. Alternativet till detta hade varit en utbetalning någon av de första dagarna i januari. Att hävda att denna skillnad om en vecka skulle medföra sådana likviditetsproblem som Centern försöker göra gällande är inte trovärdigt.

I reservation 5 om djurskydd m.m. yrkar kristdemokraterna att resurserna för djurhälsoprogrammet ska säkerställas, vilket bör ske inom Jordbruksverkets anslag. Som vi nyss hörde från jordbruksministern tänker ni föreslå en minskning för Jordbruksverket med 54 miljoner kronor. Ni är i och för sig inte värst, för Harald Nordlund vill dra ned Jordbruksverkets anslag med 100 miljoner kronor. Man kan då undra om ni anser att Jordbruksverket inte ska följa de regler och förordningar som övriga medlemsländer måste följa och om ni vill uppmana till fusk och undermålig kontroll av EU-stöden.

Vad gäller bekämpningsprogrammet för djursjukdomar finns det inga fastlagda riktlinjer för hur hög subventionsnivån ska vara för näringens egna program. Det är emellertid ett primärt intresse för näringen själv att skapa ett förtroende hos konsumenterna och allmänheten för dennas egen produktion. Staten har emellertid insett programmets värde och har därför under lång tid bidragit med mycket stora belopp. Det statliga engagemanget inom den här sektorn kommer även fortsättningsvis att vara stort.

Reservation 7 från Kristdemokraterna, Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Folkpartiet gäller finansiering av ekologisk forskning och utbildning vid Stiftelsen Biodynamiska forskningsinstitutet. Jag vill om den bara säga följande. Det finns inget som hindrar att icke universitetsanknuten forskning också konkurrerar om den forskning som står till förfogande, bl.a. hos Formas, för t.ex. ekologisk forskning. Det finns alltså ingen anledning för regeringen eller riksdagen att styra dessa väsentligt ökade forskningsresurser i detalj. Denna prioritering måste göras på vetenskaplig grund, och den sakkunskapen besitter inte vi riksdagsledamöter.

Jag yrkar bifall till miljö- och jordbruksutskottets förslag till beslut och avslag på samtliga reservationer.

Fru talman! Jag vill önska er alla en god jul och ett gott nytt år.

Anf. 97 ULF BJÖRKLUND (kd) replik:

Fru talman! Inge Carlsson uttalar sig väldigt positivt om att unga jordbrukare satsar, investerar, etablerar sig och visar att de verkligen tror på det svenska jordbruket och på framtiden. Det är ju bra. Det finns många som gör detta, och jag nämnde själv ett antal exempel på att man även långt uppe i Norrbotten är beredd att satsa i vissa avseenden.

Jag undrar ändå över några frågor, Inge Carlsson. Vi har i Dalarna omarronderingsproblem. Som situationen ser ut på många ställen, kanske främst i Dalarna men t.ex. också i sydvästra Götaland, är en satsning på framtiden fullständigt omöjlig, om man inte får skapa rationella enheter som gör det möjligt att leva på jordbruket. Viljan finns, men här drar man in de pengar som har funnits under ett antal år. Nu när man på frivillig-

hetens väg verkligen vill satsa där är regeringen inte beredd att hjälpa till, trots att detta skulle skapa nya pengar och nya skatteintäkter, medel som hamnar i Jordfonden osv. Trots tillkännagivanden från riksdagen drar man ned. Vad tycker Inge Carlsson egentligen om det?

Likadant är det vid Emån. Bönderna vid Emån, som vill skapa rationella enheter för framtiden, har att dras med de jobbiga översvämningsfrågorna. Utredning pågår. Man behövde 1 miljon för 2002. Inge Carlsson talade vackert för detta i utskottet och menade att 1 miljon väl inte var mycket pengar. Detta måste vi kunna lösa. Men inte ens det lyssnar regeringen på. Den miljonen föreslås inte för 2002.

När det gäller utbetalningen av arealersättningarna vill jag erinra om att det handlade om november månad. Ersättningarna bör väl rimligen utbetalas det år då pengarna har lagts ut. Ju längre man väntar in på det nya året – och det handlade ändå om två månaders fördröjning – desto större blir naturligtvis likviditetsbekymren för de bönder som ska hantera detta. Det gäller inte bara de få dagarna från december till januari, utan det handlar om två månader.

Anf. 98 INGE CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Det var inte i utskottet som jag talade vackert om Emån, utan det var faktiskt på en tillställning på Bondtolvan. Jag var väldigt förvånad över att man i detta projekt, som startade 1978 eller 1979, ännu inte hade gjort så mycket. Under det här året och nästa år måste miljöprövningen komma till stånd. Det finns i dag ingen som kan tala om hur mycket det här kommer att kosta. Till själva miljöprövningen finns det pengar inom Jordbruksverket, länsstyrelsen osv., men därefter ska man tala om vilka som blir godkända och vad som ska göras. Först därefter kan vi se om det behövs medelsförstärkningar. Så uppfattar jag situationen.

Vad gäller trovärdigheten vill jag säga att ni vill ta bort 54 miljoner kronor från Jordbruksverket och dessutom 50 miljoner kronor från SLU:s forskning. Jag och Caroline Hagström, som sitter i SLU:s styrelse, skulle ha väldigt svårt att förklara detta, om era förslag hade gått igenom. Jag skulle inte i SLU:s styrelse kunna argumentera för en minskning med 50 miljoner, och jag förstår inte varför ni vill göra denna minskning. Jag skulle gärna vilja ha ett svar på den frågan.

Anf. 99 ULF BJÖRKLUND (kd) replik:

Fru talman! Vad först gäller pengarna till omarronderingsverksamheten vid Emån klarar majoriteten i utskottet inte av att plocka fram 3 miljoner kronor i en budget om 14 miljarder kronor, där man ändå är beredd att gå med på två tillkännagivanden. Trots att man erkänner svårigheterna för bönderna vid Emån kan man inte ta fram 3 miljoner kronor.

I SLU-frågan gäller det i vilken takt vi ska bygga ut antalet platser i utbildningen. Det är trots allt färre som examineras, och regeringen vill utöka antalet platser med kanske 1 200–1 300. Att minska takten i utvecklingen och inte ta in lika många elever tror vi inte skulle innebära någon katastrofal besparing. Även om det vore önskvärt att ha pengarna tycker vi ändå att det är realistiskt att tro att man kan klara detta. Man

Prot. 2001/02:44
10 december

*Jord- och skogsbruk,
fiske med anslutande
näringar*

kan inte utöver övriga högskolesatsningar skjuta till hur mycket som helst och räkna med att få elever till detta.

Anf. 100 INGE CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Det är självklart att vi i en budget som omsluter 14 miljarder kronor skulle kunna ta fram 3 miljoner kronor, men miljöprövningen måste göras, och den blir klar någon gång nästa år. Kommer man fram till att det ska vidtas ytterligare åtgärder vid Emån, vilket jag tror måste ske, ska den frågan prövas då. Så enkelt ser jag på detta.

En neddragning med 50 miljoner kronor är ganska mycket pengar för SLU. Ännu hårdare skulle neddragningen slå mot Jordbruksverket, som har en ännu mindre budget. Det är där inte fråga om allmänna medel utan om pengar till anställda. Jag tror att en neddragning med 54 miljoner kronor skulle innebära att man fick ta bort hundratalet tjänster. Som jag sade tidigare blir det då risk för att Sverige inte längre får högsta beröm från EU:s revisorer, som vi förut har fått. Det blir en risk för att man tappas kontrollen, och jag tycker att det vore olyckligt. Det förekommer så mycket fusk nere i Europa att administrationen i stället borde förstärkas på många håll. Det skulle alla vi konsumenter kunna tjäna på, och då skulle 3 miljoner kronor kunna hittas väldigt lätt.

Anf. 101 ESKIL ERLANDSSON (c) replik:

Fru talman! Först skulle jag gärna vilja instämma i den hyllning till Svenska lantarbetareförbundet som Inge Carlsson gav uttryck för här. Det förbundet har betytt mycket för småfolket på svensk landsbygd, svensk landsbygd över huvud taget och för demokratiseringen i Sverige, och det tycker jag vi ska uppskatta och känna aktning för.

Jag skulle också vilja kommentera några av de saker som Inge Carlsson sade i sitt anförande. Först vill jag ta upp det här med arealersättningarna.

Ersättningarna i form av olika former av EU-stöd är ju en stor del av inkomsten i ett lantbruksföretag. Rimligen påverkar ju denna stora del möjligheten att investera och att planera sin likviditet. Jag tycker att Inge Carlsson negligerar detta likviditetsproblem som uppstår eftersom det är en så stor andel av den samlade inkomsten i ett lantbruksföretag som utgörs av den här typen av ersättningar i dag. Jag undrar vad Inge Carlsson skulle säga som gammal fackföreningskämpe om lönen till Inge Carlssons f.d. medlemmar i hans fackförbund skulle komma ett par månader senare. Skulle inte Inge Carlsson som fackföreningskämpe då kämpa för att löntagaren fick lön vid rätt tid och inte ett par månader senare än vad som är avsikten från början?

Man kan konstatera, vilket jag vet att vi har diskuterat flera gånger tidigare, att många lantbruksföretag i dag bedrivs i aktiebolagsform som ska göra bokslut. Där har man att ta upp tillgångar och skulder i sitt bokslut. Har man inte fått något besked om hur stor arealersättningen är kan man ju rimligen inte ta upp det här som en tillgång i sitt bokslut, och då kan man ju bli likvidationspliktig i sitt bolag.

Jag vill också fråga Inge Carlsson: Har Inge Carlsson och socialdemokraterna något annat att säga till de bönder som nu drabbas av det beslut som ni är på väg att ta vad gäller Emån? Kommer ni med något annat besked till dem än det negativa som ni har i den här budgeten?

Anf. 102 INGE CARLSSON (s) replik:

Fru talman! När det gäller Emån har vi haft en diskussion här, och nu måste vi avvakta miljöprövningen. Det är väl helt uppenbart.

Man har alltså hållit på här sedan 1979, och är fortfarande inte färdig. Man tycker nog både från regeringen och från vårt håll att det är lite märkligt att man inte har kunnat påskynda det här projektet. Det har funnits pengar vartenda år, och man kan ju undra vart pengarna har tagit vägen eftersom projektet inte ens är halvvägs färdigt, vad jag förstår.

Men så kommer jag till det som ni i Centerpartiet anser är allvarligt, dvs. att EU i Agenda 2000 har beslutat om att man kan ha utbetalningar både i december och i januari. Att ha det tidigare än december tror jag är en omöjlighet faktiskt med tanke på hur budgetprocessen är upplagd i det här landet. Den måste ju ändå upp och godkännas i riksdagen här. Den lilla skillnad som det handlar om nu och som man kommer att bli van vid i det här landet, dvs. att få det här i slutet av december eller i början av januari, kan ju ändå inte ha någon stor inverkan. Möjligtvis får man då bokföringsmässigt sätta upp det här som skulder och tillgångar på något sätt, men det regleras ju nästa år och sedan blir det samma procedur igen. Så jag ser inga stora bekymmer med det här.

Anf. 103 ESKIL ERLANDSSON (c) replik:

Fru talman! När det gäller arealstödet är det ju bara att konstatera att jag inte tror att vi förstår varandra riktigt. Hade det varit fråga om löntagare, som är vana vid att få lön vid ett bestämt datum varje månad, så hade Inge Carlsson och hans parti reagerat på ett sätt som jag tror att den här kammaren inte har upplevt på mången lång dag.

Så till en helt annan sak. Vi har ju flera gånger, Inge Carlsson och jag, debatterat det här med dieselskatten och dess reducering. Inge Carlsson har vid de tillfällena sagt att det kommer någonting och det kommer någonting. Nu önskade Inge Carlsson oss alla en trevlig jul- och nyårshelg. Jag skulle önska att Inge Carlsson kunde meddela, som en liten julklass till Sveriges bönder, ett datum för en gångs skull: När kommer besked om hur det blir med dieselskatterna?

Anf. 104 INGE CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Vad gäller att betrakta mig som en fackföreningsledare och förhandla för mina medlemmar så har jag en viss vana vid det. Då skriver man ett avtal, och det avtalet brukar de flesta arbetsgivare hålla. Ska man ha ut lön den 25 så brukar man få det.

I det här avtalet med Agenda 2000, som EU har, finns det alltså inget beslut på precis exakt vilken tidpunkt man ska betala ut det här. Det kan vara lika rätt att betala ut det i januari nästa år. Men nu försöker vi betala ut det här så att alla bönder förhoppningsvis har fått den här arealersättningen till den 27 december. Då blir de nog glada, och de kommer att bli glada den dagen då de får dieselskatten med, men jag kan ju inte lova när! Jag kan bara än en gång önska alla god jul och hoppas att alla bönder blir uppvaktade av en liten tomte!

Anf. 105 CARL G NILSSON (m) replik:

Fru talman! Tyvärr är det ju inte av omsorg om Sveriges bönder som den här utbetalningen görs detta år, utan det här är ju en budgetmanipu-

lation som kommer att ställa till stora bekymmer även framöver om inte motsvarande utbetalning görs också 2002.

Låt mig först instämma i kritiken angående hur regeringen har skött frågan om Emån. Jag tycker att den kritiken är i allra högsta grad berättigad, och vi har ju också skrivit om detta i vårt särskilda yttrande.

Låt mig också instämma med Inge Carlsson själv om hans beskrivning och hans historieberättande om Lantarbetareförbundet och dess roll i utvecklingen av svenskt jordbruk. Jag hade förmånen att själv växa upp på en gård bland lantarbetarnas barn och sedermera också jobba ihop med duktiga lantarbetare, så jag vet vad jag talar om, och Inge Carlssons beskrivning är riktig, liksom att dagens jobbare på de moderna gårdarna är en garant för en bra livsmedelsproduktion. De gödslar inte med mer handelsgödsel än vad som behövs, och de kör inte mer med traktorn än vad som är nödvändigt och bidrar därmed till ett miljövänligt jordbruk.

Jag ställde en fråga i mitt anförande om handelsgödselskattens återbetalande, och jag skulle vilja att Inge Carlsson nu reder ut för oss när det står så här i propositionen: "Huvuddelen av den återförda skatten bör användas till åtgärder för att minska växtnäringens förluster från jordbruket och minska miljöriskerna inom växtskyddsområdet." Hur kommer det att praktiskt gå till när svenskt jordbruk får tillbaka gödelskatten?

Anf. 106 INGE CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Frågan om handelsgödseln är nere i EU nu. Det här bygger på en uppgörelse som vi har gjort tillsammans med LRF. Nu vet jag inte om LRF har fått igenom precis hur de vill ha det med det här, men jag utgår ifrån att med de bra relationer som vi har med LRF så har regeringen gjort en uppgörelse här. Sedan beror det alldeles på vad EU kommer att säga.

Men det är klart: När Carl G. Nilsson säger att man vet precis hur mycket handelsgödsel man använder i svenskt jordbruk så är ju inte det riktigt sant. Faktiskt är det så att vi håller på och förstör vårt grundvatten på många områden, och regeringen vidtar ju olika åtgärder med skyddszoner osv. för att bevara renare jord och vatten.

När det gäller Emån var det ju ytterligare en borgerlig regering som beslutade om det här. Frågan är: Vad ville borgarna med Emån 1979? Ni har ju haft ett regeringstillfälle även på 90-talet, och ändå har ni inte gjort någonting! Det är ganska märkligt att ni ska föra över hela frågan till oss, när det är ni själva som har startat upp det. Ni borde ändå komma med idéer om hur ni vill avsluta det här också.

Fru talman! Jag vill också rikta mig till Carl G Nilsson. Jag trodde att det var Ingvar Eriksson som jag skulle ta diskussionen med i dag. Det var därför jag talade så mycket om lantarbetarna. Jag försökte att föra fram den sociala situation de levde i. Herr Eriksson brukar ofta lyfta fram inte lantarbetarnas utan jordbrukarnas sociala situation.

Jag vill rikta ett stort tack till Carl G Nilsson för dessa år. Vi har bäge två sagt att vi inte ställer upp längre för östgötarna, utan de får välja andra yngre nya krafter. Ett hjärtligt tack för alla de tillfällen vi har varit tillsammans.

Anf. 107 CARL G NILSSON (m) replik:

Fru talman! Tack själv, Inge, för dessa vänliga ord. Vi ska väl vara här ett halvår till i varje fall. Jag hoppas att vi får några tillfällen till i debatten, men god jul själv!

Tyvär kan jag inte berömma Inge Carlsson för hans icke-svar på frågan om handelsgödseln eller om ryggsäcken över huvud taget. Den s.k. Björkska utredningen lades fram 1997. Den pekade på de mycket stora konkurrenssnedvridande skillnader som finns gentemot bönderna runtom i Sverige.

Tycker Inge Carlsson att det är rimligt att vi än i dag inte har något som helst resultat av det förslaget? Enligt det senaste svaret kommer vi tydligen inte heller att veta någonting år 2002.

Anf. 108 INGE CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag fick för mig att Nilsson inte hade någon mer replik. Jag tänkte att det var den sista budgetdebatten vi hade. Men vi kanske träffas fler gånger.

År 1997 hade vi haft makten ett par år. Men jag tror att varken herr Nilsson eller jag kommer att glömma hur ekonomin såg ut 1997. Det var inte bara att lyfta av den lilla ryggsäcken.

Vi har successivt år efter år försökt att förbättra för jordbrukarna. Nu gör de ett driftöverskott på 4 ½ miljarder. Under era år var driftöverskottet ungefär 2 miljarder. Vi har alltså fördubblat deras driftöverskott bara på ett litet antal år.

När ni jämför Sveriges situation med grannländerna och länderna nere i Europa, kom då ihåg det stora miljöstödet vi har på över 2 miljarder kronor. Jämför det med danskarna som har ett par hundra miljoner. Det är en skillnad i hur den svenska regeringen ser på jordbruket och miljöproblemen.

Vi ger de stora miljöstöden för att se till att vi har ett jordbruk som täcker stora delar av vårt land. Det är viktigt. Det är mycket viktigare än dieselskatten.

När det gäller dieselskatten visade jag nyss ett papper för Carl G Nilsson där det klart framgår att Danmark hade en högre dieselskatt än Sverige. Det papperet fick jag i dag, och det ligger i min bänk.

Ni får fortsätta att tvista om dieselskatten. Vi tänker fortsätta att ha regeringsmakten. Vi kommer naturligtvis att förstärka ekonomin ännu mer. Då får vi så småningom möjlighet att kanske rätta till det så att det blir en lite större rättvisa.

Anf. 109 HARALD NORDLUND (fp) replik:

Fru talman! Jag har en fråga som inte har med kronor i budgeten att göra men som ändå är en mycket väsentlig fråga.

Fisken i Östersjön är nu så förgiftad att vi inte får ge den till katterna och än mindre exportera den, men vi får äta den själva. Dock rekommenderas vi att inte äta viss fisk mer än en gång i månaden. Gravida kvinnor bör aldrig äta av fisken.

Det här har människor svårt att förstå. Vad säger Inge Carlsson till de människor som har svårt att förstå att vi har sökt och fått undantag från de regler som gäller på EU-nivå? Vi skulle alltså i Sverige få äta denna starkt förgiftade fisk.

Anf. 110 INGE CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag förstår att Harald Nordlund hellre talar om det som inte har med budgeten eller vårt betänkande att göra i stället för att förklara hur man kan dra ned 100 miljoner kronor på Jordbruksverket. Det lär vi aldrig få något svar på från Harald Nordlund.

Det är naturligtvis problem med fisken i Östersjön. Man har nu haft vissa mätmetoder. Vi vet inte hur pass säkra de är. Vi har i det här landet länge vetat om att det har funnits fisk med dioxiner.

Det är därför som man har gått ut med kostråden. Man har talat om för människor i Sverige att det inte är bra att äta fisken i vissa situationer. Kvinnor som är med barn ska inte äta för mycket av fisken. Det är därför vi har kostråden.

Vi undrar också, och det borde även Harald Nordlund göra, varför man inte har motsvarande mätmetoder och inte mäter fisken nere i Medelhavet och på andra ställen. I och för sig är Medelhavet mycket större än Östersjön. Men vi vet inte hur stora utsläpp de har där nere.

Regeringen var tidigt ute med Östersjömiljarden. Den var till för att vi skulle bringa ned utsläppen runt Östersjön. Vi visste att man inte kunde äta hur mycket som helst av fisken. Men det är ingen fara för Harald Nordlund som är en vuxen människa att äta lite Östersjöfisk ibland – långt därifrån.

Anf. 111 HARALD NORDLUND (fp) replik:

Fru talman! Vi har angivit en inriktning för Jordbruksverket. Mer i detalj går det inte vid det här tillfället att ange i opposition.

När det gäller den fråga som vi nu diskuterar är problemet att människor har mycket svårt att förstå inställningen. Att jag och många med mig kan hantera det är en annan sak. Men det är just inställningen att vi skulle ge ett medgivande att konsumera fisken. Dock skulle icke katter få göra det.

Visst ska man mäta i Medelhavet. De beslut som har fattats på EU-nivå innebär att många länder som hittills inte har utfört några mätningar alls blir nu tvungna att göra det. Först ska de skaffa sig mätmetoder och sedan genomföra mätningarna.

Anf. 112 INGE CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vet inte riktigt hur jag ska bemöta Harald Nordlund. Det biter inte med att vi under lång tid har haft dessa kostråd. Vi uppmuntrar inte människor att äta för mycket av fisken. Djur äter bara den här typen av djurfoder. Det är klart att det då blir en högre koncentration. Det är därför man förbjuder det.

Ät inte bara lutfisk, utan ät lite sill till jul. Det smakar alldeles utmärkt.

Anf. 113 PER-SAMUEL NISSER (m):

Fru talman! Det har varit diskussion om fiske och jordbruk. Jag tänkte ta upp en liten del av betänkandet som gäller skogen och de skador som vi sett runtom i landet.

Över två miljoner hektar bedöms nu vara smittade med den fruktade greminiellasvampen. Utöver det bedömer man att 300 000 hektar finns i

riskzonen. Stora arealer får nu avverkas eller gallras hårt för att få bort de skadade eller döda tallarna.

Fru talman! Så är läget i dag vad gäller skadorna på tallskog som är orsakade av svampen i delar av landet. Jag har varit ute och sett på många ställen. Det kanske är flera av oss som har. Om man går i områdena är det helt enkelt hemskt att se.

Jag är oroad – ja, starkt oroad – för vart det nu är på väg. Den oron delas i dag av många som har beröring med skogen – forskare, skogsägare och skogsvårdsmyndigheter. I betänkandet diskuteras även detta problem, och en del motioner tar upp olika åtgärder som skulle kunna vidtas framöver.

Utskottet har tagit upp frågan. Men jag anser att utskottet borde varit tydligare i betänkandet till riksdagen och tagit problemet på ett större allvar. Det behövs en större tydlighet om vad vi kan behöva göra framgent.

Det vi vet i dag är att skadorna på tallskogen är långt större än vi anade i början på året eller i början på sommaren. Det är främst ungtallskog i åldern 30–50 år som är drabbad. Ofta är det de områden som ligger högt och har en stor andel täta och välskötta bestånd. De mest drabbade områdena är i Bergslagen, Värmland–Dalarna och en del i Närke. Men skador finns även i andra delar av landet som i Dalsland, Bohuslän och i östra Småland. De finns även på andra ställen men då kanske i något mindre omfattning.

Vad är då orsaken? Är det fel väder, fel proveniens, dvs. plantor som kommer från andra områden än dem som de ska planteras i, fel mark, dvs. att man sätter tall där det ska vara gran, eller är det fel skogsvård?

Frågorna kring detta är rätt många, men ingen är väl riktigt säker på svaren.

Vädret är kanske det viktigaste orsakssambandet, med det väder som har rått under de senaste två åren, dvs. svala och blöta somrar och milda vintrar. Detta har gynnat svampen. Om vädret fortsätter att vara som nu, dvs. varmt och fuktigt, sprids sporer från den här svampen ytterligare till nya områden – och då kanske mer omfattande än tidigare.

Vad gäller proveniens, dvs. området eller ståndorten, så kan en orsak till skadorna vara att man har planterat tall på marker som egentligen passar mer till gran. Detta har gjort att plantorna har blivit stressade och därmed mer mottagliga för sjukdomar. Man har tagit plantor från områden som ligger söder om det område man ska plantera på. Det är områden som är 30–50 år som är de mest angripna i dag, och där vet vi att det är så här det har gått till. Man kanske kommer att ifrågasätta detta sätt att förnya plantor med plantor från andra områden. Har det varit en riktig metod i detta fall?

Contortatallen är en tallsort som egentligen inte kommer från Sverige från början. Det kan vara på denna sort som svampen har fått fotfäste och sedan har skapat de skador som nu finns på olika tallsorter, som är hårt angripna. Vi har t.o.m. sett detta på vissa granar.

En faktor kan också vara monokulturer. Finns det ensidigt en sort i bestånden så är de monokulturer. När angrepp av svampar eller skadedjur kommer blir dessa mycket hårt angripna. I dag ser vi att det är områden med rätt rena bestånd av tall som är hårt angripna.

Prot. 2001/02:44
10 december

*Jord- och skogsbruk,
fiske med anslutande
näringar*

Den beskrivning jag har gjort nu gäller olika tänkbara orsaker till att vi har de skador som vi har i dag.

Forskarna är inte färdiga och kan inte ge de svar som vi så gärna vill ha för att inte begå nya eventuella misstag. Framöver krävs mycket arbete och försiktighet. Det finns stora risker för ny infektion under kommande säsonger. Man har sett att på de områden som är värst drabbade i dag förekom det relativt stora angrepp två år tidigare. Därför fanns det sannolikt gott om sporer i fjol som kunde infektera såväl träd som drabbats tidigare som tidigare oinfekterade tallar.

Det som sker är att sporena sprids till unga årsskott. Med lämplig väderlek underlättas sedan en infektion som tar död på först årsskotten, sedan grenarna och till slut – om man har otur – hela trädet. Om man inte tar bort de angripna och döda träden så kommer kanske nya skadedjur att kunna angripa ännu större områden. Det gäller t.ex. mörghjortar.

Med detta i bakgrunden avverkas och gallras det nu för fullt i alla drabbade områden i vårt land. Man kan bara hoppas att man har lyckats med detta så pass bra att vi inte får se en ökning av skador under kommande år.

Men om det är faktorer som vi inte kan påverka på kort sikt så är jag och många med mig mycket oroade över vad som kan ske under de närmaste åren. Stora värden förstörs. Det är en nationalekonomiskt viktig fråga. Skogen är viktig för vårt lands ekonomi, tillväxt och välbefinnande. De enskilda skogsägarna kan också drabbas mycket hårt om de har fastigheter i skadeområdena. Det går tyvärr inte att försäkra sig mot dessa skador på ung- och vuxenskog.

Det finns alltså stora problem redan i dag. Om den negativa utvecklingen fortsätter med nya och större angrepp så tycker jag att det är viktigt att vi försöker ta ett större ansvar, agerar och tar detta på större allvar. Det är det som vi försöker peka på i den första reservationen.

Fru talman! Med detta vill jag instämma i yrkandet från Carl G Nilsson på reservation nr 1.

Anf. 114 CHRISTEL ANDERBERG (m):

Fru talman! Genom distriktsveterinärorganisationen DVO ska Jordbruksverket tillgodose behovet av sjuk- och hälsovård hos djur inom animalieproduktionen. Distriktsveterinärerna är dessutom skyldiga att utöva djursjukvård bl.a. där annan veterinärvård inte kan anvisas.

Det är uppenbart att DVO går utöver ramen för det statliga uppdraget. DVO ökade under 1998 antalet debiterade förrättningar med 26 800, samtidigt som antalet djur inom jordbruket stadigt minskar. Förklaringen är att de statliga distriktsveterinärerna i allt större omfattning åtar sig uppdrag inom den konkurrensutsatta sektorn vård av sällskapsdjur och hästar. Inkomsterna från denna sektor har sedan 1997 ökat från 32 till 43 %. Skattesubventioneringen innebär att de privatpraktiserande veterinärerna inte kan konkurrera på samma villkor som de statliga och därför tappar marknadsandelar.

Övertrampen från DVO är många. Följande utdrag ur Kristianstadsbladet den 21 september 1999 kan tjäna som illustration. Man skriver:

Efter många års diskuterande och sökande efter lokaler har Kristianstads kommun äntligen fått en distriktsveterinärstation. Vår huvudsakliga uppgift är att ta hand om lantbrukets animalieproducerande djur som kor

och grisar. Till det kommer hästar och små sällskapsdjur, säger en av de fyra distriktsveterinärerna på stationen. Det talades om att den nya organisationen skulle bli så dyr för lantbruket att sjuka djur inte skulle kunna få någon behandling. NN vill avliva den myten och säger: Till att börja med var taxan hög, men den justerades. Dessutom är distriktsveterinärerna subventionerade av staten. I de nya ändamålsenliga lokalerna i Öllsjö, granne med Swelab och Agrolab, finns bl.a. två mottagningsrum för smådjur. Jordbruksverket har stått för den fasta inredningen. Stationen står veterinärerna för.

Fru talman! Detta är alltså i Kristianstad, där det finns minst ett tiotal privatpraktiserande veterinärer och bl.a. sju stycken smådjurskliniker.

Hur stämmer detta med det statliga uppdraget? Konkurrensrådet har prövat frågan. I sitt yttrande av den 24 februari 2000 gör rådet bedömningen att konkurrens på lika villkor mellan privata och statliga veterinärer inte föreligger. Rådet kritiserar också sammanblandningen av myndighetsutövning och affärsverksamhet liksom utformningen av bidraget till avlägset boende djurägare. Enligt Konkurrensrådet bör statsmakterna precisera vad de statliga anslagen ska användas till, varvid utgångspunkten bör vara att anslagen endast får användas till att täcka merkostnader som uppkommer av det statliga åtagandet och inte för att täcka sådana kostnader som privata veterinärer måste finansiera med kundintäkter.

Statskontoret, som på regeringens uppdrag har kartlagt och analyserat den verksamhet som statliga myndigheter och bolag bedriver i konkurrens med privata företag, lade i april 2000 fram rapporten *Staten som kommersiell aktör*. I de fall där det saknas motiv för statliga aktörer att bedriva kommersiell konkurrensutsatt verksamhet föreslår Statskontoret att verksamheten förbjuds. Statskontoret delar Konkurrensrådets uppfattning att den bästa lösningen på rådande konkurrensproblem på det veterinära området är att avskilja DVO ifrån Jordbruksverket.

En majoritet i utskottet har avslagit min motion, MJ207, i huvudsak med hänvisning till en arbetsgrupp, den s.k. AVF-gruppen, som tillsattes av Jordbruksverket 1999. Den gruppen lämnade en rapport i oktober 2000. Det visade sig, inte helt oväntat, att Jordbruksverket och Veterinärförbundet inte hade kunnat komma överens om vilken servicegrad ägare av hästar och sällskapsdjur kan begära av DVO och därmed om vilken omfattning av DVO:s sällskapsdjursverksamhet som mot denna bakgrund är rimlig.

Två centrala frågor, nämligen förhållandet att DVO:s tjänster i motsats till de privata veterinärernas är skattesubventionerade samt sammanblandningen av myndighetsutövning och affärsverksamhet, berörs över huvud taget inte av AVF-gruppen och ingick inte heller i dess uppdrag. I dessa frågor krävs det, precis som Konkurrensrådet och Statskontoret har påpekat, initiativ från regeringens sida.

Enligt de privatpraktiserande veterinärerna har AVF-gruppen aldrig haft någon annan uppgift än att agera bromsklots, att vara jordbruksministerns alibi för att inga initiativ på det här området tas.

Inge Carlsson sade att den här frågan har varit uppe tidigare. Ja, vi moderater och Kristdemokraterna har drivit frågan om rättvisa konkurrensförhållanden på det veterinära området i minst tre års tid. Nu tycker Inge Carlsson att vi måste avvakta en tid till. Vi har väntat i tre år. Då vill jag fråga: Hur många år till är det rimligt att vi sitter här och avvaktar?

Prot. 2001/02:44
10 december

*Jord- och skogsbruk,
fiske med anslutande
näringsar*

Och hur många privatpraktiserande veterinärer tycker Inge Carlsson är acceptabelt under väntetiden får slå igen på grund av att de inte klarar sin verksamhet när de blir utkonkurrerade med hjälp av sina egna skattepengar?

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 2.

Anf. 115 INGE CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag har naturligtvis väldigt svårt att svara på när exakt saker och ting blir lösta. En del av problemen som har att göra med läkemedel bl.a. är under rättslig prövning just nu. Självklart kan inte regeringen komma fram med besked nu när arbetsgruppen och den rättsliga prövningen inte är färdiga än.

Samtidigt är det väldigt viktigt att vi har den här typen av distriktsveterinärer, inte minst i norra delen av vårt land men också på många andra ställen i inlandet, där det inte går att tjäna så mycket pengar för de privata. Där är det viktigt att vi har den här organisationen kvar. Men jag förstår att det är mycket problem. Då är det väl bra att man tar den tid på sig som man behöver så att man kan komma fram med olika åtgärder och synpunkter på detta.

Vi får avvakta och se när den rättsliga prövningen är färdig och när arbetsgruppen är klar. Det är då som jag menar att vi kan ta en fortsatt diskussion. Att just nu ha den här diskussionen tror jag inte föder någonting.

Anf. 116 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik:

Fru talman! Inge Carlsson, vi har ju väntat i tre års tid. Och de här frågorna som är väsentliga, nämligen konkurrenssituationen och skatte-subventioneringen av distriktsveterinärernas tjänster, är ju frågor som över huvud taget inte ingår i AVF-gruppens uppdrag. Då kan vi inte sitta här och avvakta, för vi vet att den inte kommer att lösa de här frågorna. Inge Carlsson borde väl som politiker ändå ha en uppfattning om huruvida det här är en rimlig situation.

Kristianstad ligger inte i mitten av landet eller i norra landet. Det ligger i södra Sverige som är mycket, mycket veterinärtätt. Detta stämmer inte med det statliga uppdraget till DVO.

Vad gäller medicinsidan och att DVO nu går ut och lägger betydande påslag på de mediciner som man tillhandahåller går ju stick i stäv mot principerna att veterinärer bara ska tillhandahålla medicin till självkostnadspris, för att de inte ska lockas att ta till dyrare mediciner eller längre behandlingstider än som är absolut motiverat. Det är också ett led i detta att vi strävar efter ett antibiotikafritt djurliv.

Oavsett om det här nu är föremål för en rättslig prövning, tycker jag att utskottet hade kunnat ge uttryck för en åsikt i frågan.

Anf. 117 JONAS RINGQVIST (v):

Fru talman! Det finns inte så mycket nytt i budgeten att ta upp i den här debatten. De väsentliga förändringar som görs vad avser anslaget till djurskyddsmyndigheten och återföringen av handelsgödselskatten beslutades ju redan i ekonomiska vårpropositionen. Orsaken till att mer inte görs nu är inte underlåtenhet att vidta nödvändiga åtgärder, utan snarare att tidsplanen för större förändringar inte har medgett några förändringar

nu. Vi har däremot väsentliga frågor framför oss, och det är de som jag har tänkt ta upp i mitt anförande.

Den första frågan som jag vill tala om är jordbrukets miljöstöd. Det pågår en översyn av dessa för eventuella förändringar inför 2003. Jag anser att det viktigaste att utgå ifrån i den översynen är jordbrukets betydelse för att de nya miljömålen ska nås. Det är framför allt delmål, som i dag inte är tillräckligt ambitiösa, mot övergödning och mot anläggning av våtmarker. Jag tog upp detta också i debatten om miljömålen här i riksdagen den 22 november.

Jag anser att det är nödvändigt med förstärkningar av miljöstöden som möjliggör en ambitionshöjning på just dessa områden. Det kan handla om förlängt vallstöd, ökade anslag till kantzoner och mer pengar för anläggning av våtmarker. Ett sätt att delvis finansiera detta kan vara genom modulering, dvs. att vi flyttar pengar från de generella stöden till riktade åtgärder.

När det gäller miljöstöden är det nu också hög tid att fundera över hur de ska se ut efter nuvarande programperiod. För denna fortsättning ska självklart en fortsatt ökande ekologisk odling vara ett huvudmål. Vi har också en reservation som tar upp ett mer långsiktigt mål för ekologisk odling, nämligen 30 % till år 2010. Jag yrkar bifall till den reservationen.

Det är naturligtvis inte tillräckligt att den ekologiska arealen fortsätter att öka. Vi måste också arbeta med miljöanpassningen av det övriga jordbruket. Miljöstöden bör därför anpassas så att de bättre kan möjliggöra även för det konventionella jordbruket att ta viktiga steg mot ett mer uthålligt jordbruk.

Vi har i en motion från allmänna motionstiden förordat ett system där stöden baseras på att man kan ta olika steg mot ett ekologiskt jordbruk, t.ex. odling utan bekämpningsmedel, odling med balans mellan växtodling och djurhållning eller odling utan konstgödsel. Man kan sedan som jordbrukare välja hur långt man vill gå, och den som odlar ekologiskt kan i princip uppfylla samtliga kriterier och få fullt stöd. På så sätt skulle stödet underlätta en omställning av hela jordbruket till ekologiskt hållbara jordbruksmetoder.

Även resten av jordbruksstöden behöver förändras på sikt. En total revidering av målen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik är helt nödvändig. Nya mål som inkluderar miljö- och djurskydd bör ligga till grund för förändringar av stöden. Vi skulle helst se att mer makt över stöden flyttas till de enskilda medlemsländerna och att de fokuserar på ersättningar för miljöinsatser, landsbygdsutveckling och stöd till mindre gynnade områden.

En annan fråga inom det budgetområde som vi diskuterar i dag är djurskyddet. Vi har i budgeten pengar till en ny djurskyddsmyndighet. Vi anser att det bör skapas en ny myndighet som samlar de olika verksamheter som i dag arbetar med djurskydd. Ett av problemen i dag är att frågorna handläggs på alltför många olika ställen. Ett av de alternativ som diskuteras är att inrätta en ombudsman för djurskyddsfrågorna. Detta skulle snarare öka på den uppsplittring av djurskyddsfrågorna som redan i dag är ett problem. Vi avfärdar därför den tanken och anser att vi ska skapa en ny myndighet som kan samla kompetensen på området.

Vi har ytterligare en reservation. Den handlar om jordbruksforskningen. Vi föreslår att ett grundanslag ges till jordbruksforskningen vid

Prot. 2001/02:44
10 december

*Jord- och skogsbruk,
fiske med anslutande
näringar*

Institutet för biodynamisk forskning. Vi anser att den verksamhet som bedrivs där är av stor betydelse för den ekologiska odlingen, och för att de ska kunna arbeta på likvärdiga villkor med andra forskningsinstitutioner bör de ha ett grundanslag. Vi anser att regeringen ska återkomma till denna fråga i kommande budgetförslag.

Jag yrkar bifall till förslaget till riksdagsbeslut i betänkandet förutom under punkt 10, där jag yrkar bifall till reservation 6, och under punkt 13, där jag avstår från yrkande för att spara tid vid voteringen.

Anf. 118 HARALD NORDLUND (fp) replik:

Fru talman! När det gäller formerna för återbetalning av miljöskatterna har vi i dag fått höra av jordbruksministern att återbetalningen kommer att bli miljöstyrande. Varför har inte detta tagits upp? Det är ingen oväsentlig fråga på vilket sätt de här medlen ska återbetalas. Varför har inte detta tagits upp i propositionen?

Anf. 119 JONAS RINGQVIST (v) replik:

Fru talman! Det verkar råda en hel del okunskap i den här församlingen om hur det förslag som skickats ned till Bryssel är utformat. Orsaken till att det inte finns med i budgetpropositionen är att det inte fanns ett färdigt utarbetat förslag när budgetpropositionen skrevs.

Vänsterpartiet och Miljöpartiet har tillsammans med regeringen och Jordbruksdepartementet under hösten utarbetat ett förslag som vi var överens om och som regeringen har skickat ned till Bryssel. Utgångspunkten där är att huvuddelen av återföringen ska ske arealbaserat men med ett miljövillkor.

Detta miljövillkor är att jordbrukarna ska upprätta växtodlingsplaner. Det är en kombination av en bibehållen handelsgödselskatt och ett stöd som ökar kunskapen hos lantbrukarna om deras egen handelsgödsel användning. Det har de flesta lantbrukare i dag god kunskap om – men inte alla. Genom den kombinationen är jag övertygad om att vi kan få en betydligt bättre miljöstyrning än vad handelsgödselskatten ensam leder till i dag.

Anf. 120 INGE CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vill yrka avslag på reservationen 7, Målen om ekologisk produktion. I miljöprogrammet för jordbruket finns fastlagda mål för olika miljöåtgärder, och programmen är fleråriga. Resurserna måste nu inriktas på att nå dessa mål. Det finns alltså ingen fördel i att redan nu lägga fast ytterligare mål som snarast riskerar att splittra fokuseringen i arbetet. Varför redan nu lägga fast 30 % till år 2010? Tänk om vi t.ex. redan under innevarande programperiod når 25 %. Eller tänk om det blir tvärtom, att den ekologiska odlingen råkar ut för stora bakslag så att odlingen drastiskt minskar. Varför då lägga fast orealistiska mål om en ökning?

Anf. 121 JONAS RINGQVIST (v) replik:

Fru talman! Jag tror att vi är överens om att det ekologiska jordbruket ska fortsätta öka även efter 2005. Det är i alla fall vad regeringen skriver

i miljömålspropositionen. Vi har ett mål på 20 % till år 2005. Därefter ska den ekologiska odlingen fortsätta öka.

Vi tycker att det är rimligt att vi ger en tydlig signal om vad vi menar med det för näringen och för att näringen ska se vilka förutsättningar som kommer att gälla i framtiden.

Vi har nu ett starkt omställningsarbete i det svenska jordbruket mot ekologisk odling. För att bibehålla och upprätthålla det omställningsarbetet tror jag att det är väldigt viktigt att vi ger tydliga signaler. 30 % ekologisk odling till 2010 är en sådan tydlig signal. Om Socialdemokraterna inte tror att det är möjligt, eller antyder att så inte skulle vara fallet, är det snarare något som riskerar att hämma den positiva utveckling vi har. Det är viktigt med ett tydligt, långsiktigt mål.

Anf. 122 INGE CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Vi socialdemokrater är ju för ekologisk odling. Vi satsar enormt mycket pengar på forskning för att vi ska få en positiv utveckling. Men om nu den positiva utvecklingen redan 2005 är att vi är uppe i 25 %, varför ska vi då nöja oss med att ligga i princip stilla till 2010? Det är det jag inte förstår. Vi kommer inte att ge upp, men jag tycker att det är fel att på det här sättet lägga fast ytterligare ett mål. Vi ska nå dessa 20 % först. Men tänk om vi är mellan 25 % och 30 % redan då? Då blir ju det här helt fel. Det måste ni inse.

Anf. 123 JONAS RINGQVIST (v) replik:

Fru talman! Jag har liksom Inge Carlsson en positiv syn på utvecklingen av ekologiskt jordbruk. Men jag tror inte att det är en realistisk bedömning att vi på tre fyra år skulle öka den ekologiska arealen till 25–30 %. Jag tror inte att det är möjligt. Jag tror att det är en rimlig nivå om man säger 30 % till år 2010. Det är också en nivå som de ekologiska lantbrukarna själva har föreslagit, och är det någon som kan näringen så är det väl de. Jag tror att det vore rimligt med 30 % till år 2010. Om det skulle visa sig att vi når dit betydligt tidigare så är det väl bara att vara glad.

Anf. 124 MARIA WETTERSTRAND (mp):

Fru talman! För Miljöpartiet de gröna kan endast ett jordbruk som är fritt från gifter och konstgödsel kallas ekologiskt långsiktigt hållbart. Vi tycker att det är viktigt att det ekologiska lantbruket inte ses som en liten nisch. Strävan måste vara att allt lantbruk i framtiden ska bedrivas så. Det ska vara baserat på slutna kretslopp och optimalt utnyttjande av lokalt tillgängliga resurser i stället för på stora mängder externa insatsmedel som bekämpningsmedel och konstgödsel.

Vi är dessutom övertygade om att ökad omställning till ekologiskt lantbruk kommer att innebära konkurrensfördelar för det svenska lantbruket i ett internationellt perspektiv. Det svenska lantbruket ska konkurrera med kvalitet, miljöanpassning och djuretik. Det ska gå att lita på produkter från svenskt lantbruk.

I den här budgeten har vi varit med om att öka satsningarna på ekologisk odling, och det tycker vi är mycket bra, när det gäller forskningen. Vi har också varit med och sagt att man ska göra en utredning om sänkning av momsen på ekologisk mat. Det tycker vi också är väldigt posi-

Prot. 2001/02:44
10 december

*Jord- och skogsbruk,
fiske med anslutande
näringsar*

tivt. Det finns inte med under just det här utgiftsområdet utan det finns på annat ställe.

Jag yrkar bifall till reservation 6, om målet att den ekologiska odlingen ska öka till 30 % till 2010 med samma argument som Jonas Ringqvist nyss framförde.

En annan viktig fråga som ligger under det här utgiftsområdet är fiske. Enligt Naturvårdsverkets skrift *de Facto 2001* krävs det fler åtgärder för att miljömålet Hav i balans ska kunna nås till 2020. Torskbestånden är så små att det finns risk att artens existens i Östersjön är hotad, enligt Naturvårdsverket. Ett av problemen är det stora uttaget av fisk.

Ett av delmålen för miljö kvalitetsmålet Hav i balans är att uttaget av fisk ska anpassas till återväxten så att fiskbestånden kan fortleva och om nödvändigt återhämta sig. Det målet ska vara uppnått till 2008. Det är egentligen alldeles för sent. Vi kommer att driva på för att målet ska nås tidigare. Som en del av det här stärks Fiskeriverkets budget så att de kan jobba vidare med dessa miljömål, som de är ansvariga för.

Det är långtifrån allt. Det krävs kanske också fiskestopp på torsk i vissa delar av Östersjön för att man ska kunna lösa problemet. Även miljöproblem som övergödning och miljögifter hotar fisket i Östersjön. När det gäller övergödningen är det åtgärder inom jordbruket som är nödvändiga. Återföringen av handelsgödselavgifter, anläggning av våtmarker och en större övergång till ekologiskt lantbruk kan vara några saker som kan bidra positivt till att minska övergödningen. Här håller vi ganska mycket med Vänsterpartiet om vad man ska satsa på när det gäller översynen av miljöstöden och att det kan ge styrmedel för att förbättra utvecklingen.

Vi i Miljöpartiet är bekymrade över tillståndet i haven och för de framtida möjligheterna att nyttja fisk. Vi hoppas att de ökade satsningar på miljöforskning som görs, de tydliga miljömålen och Fiskeriverkets tydliga sektorsansvar i kombination med ökade resurser, tillsammans med vissa andra åtgärder kommer att kunna bidra till att miljömålet hav i balans trots allt kan uppnås.

Vi tycker att det finns positiva saker också i övrigt i det här budgetförslaget. Det gäller bl.a. satsningen på den nya djurskyddsmyndigheten. Där vill jag understryka att det är viktigt att det här inte bara blir en djurskyddsombudsman utan att det blir en myndighet som har ett samlat ansvar för de frågor som rör djurskyddet.

Vi är också väldigt glada över den satsning på en nationell flora och fauna som vi har medverkat till att få igenom i den här budgeten. Det ska blir ett referensverk över alla i Sverige förekommande djur- och växtarter. Det är ett helt unikt projekt som går i Linnés fotspår. Det är något som vi är stolta över, och det är också viktigt i det här sammanhanget att man ser till att de viktiga samlingar som finns på museerna runtom i landet bevaras.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 11 december.)

Anmälades och bordlades

Näringsutskottets betänkanden

2001/02:NU2 Utgiftsområde 19 Regional utjämning och utveckling

2001/02:NU4 En politik för tillväxt och livskraft i hela landet

Skatteutskottets betänkanden

2001/02:SkU6 Skattereduktion för fackföreningsavgifter

2001/02:SkU7 Övergång till en konventionell beskattningsmetod för utländska skadeförsäkringsföretag

2001/02:SkU11 Förenklad fastighetstaxering i stället för omräkning, m.m.

2001/02:SkU12 Sänkt mervärdesskatt på böcker och tidskrifter, en skattereduktion för pensionärer, sänkta socialavgifter i stödområdet, m.m.

2001/02:SkU13 Ändringar i de särskilda skattereglerna för vissa andelsägare i fåmansföretag, m.m.

2001/02:SkU10 En ny lag om självdeklarationer och kontrolluppgifter

10 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 10 december

2001/02:387 av *Helena Bargholtz* (fp) till justitieminister Thomas Bodström

Ombudskostnader för trafikskadade

2001/02:388 av *Annelie Enochson* (kd) till utrikesminister Anna Lindh

Turkiets behandling av kristna

2001/02:389 av *Carina Hägg* (s) till finansminister Bosse Ringholm

Invandrare och lån

2001/02:390 av *Yvonne Ångström* (fp) till kulturminister Marita Ulvskog

Norrbottensteatern

2001/02:391 av *Inga Berggren* (m) till jordbruksminister Margareta

Winberg

Mat och hälsa

2001/02:392 av *Gudrun Lindvall* (mp) till jordbruksminister Margareta

Winberg

Bekämpningsmedelsanvändningen

2001/02:393 av *Maud Ekendahl* (m) till jordbruksminister Margareta

Winberg

BSE-smittan

2001/02:394 av *Jan-Evert Rådström* (m) till näringsminister Björn

Rosengren

Översvämningspengar till Värmland

2001/02:395 av *Jeppe Johnsson* (m) till socialminister Lars Engqvist

Minderåriga och läkemedelsuttag

2001/02:396 av *Ewa Thalén Finné* (m) till statsrådet Mona Sahlin

Exit Skåne

2001/02:397 av *Inger Strömbom* (kd) till statsrådet Leif Pagrotsky
Östersjömiljardens användning

2001/02:398 av *Inger Strömbom* (kd) till statsrådet Leif Pagrotsky
Skatteöverläggningar med Danmark

2001/02:399 av *Sten Tolgfors* (m) till statsrådet Leif Pagrotsky
Arbetsstillfällen i Sverige

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 15 januari 2002.

11 § Kammaren åtskildes kl. 16.48.

Förhandlingarna leddes
av andre vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 6 § anf. 26,
av talmannen därefter t.o.m. 7 § anf. 62 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 8 § anf. 88 och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

PER PERSSON

/Monica Gustafson

1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Anmälan om inkomna faktrapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen, m.m.	1
3 § Hänvisning av ärenden till utskott	1
4 § Förnyad bordläggning	1
5 § Internationell samverkan	2
Utrikesutskottets betänkande 2001/02:UU1	2
Anf. 1 GÖRAN LENNMARKER (m)	2
Anf. 2 HOLGER GUSTAFSSON (kd)	3
Anf. 3 LARS OHLY (v)	5
Anf. 4 GÖRAN LENNMARKER (m) replik	6
Anf. 5 LARS OHLY (v) replik	7
Anf. 6 GÖRAN LENNMARKER (m) replik	7
Anf. 7 LARS OHLY (v) replik	7
Anf. 8 VIOLA FURUBJELKE (s)	7
Anf. 9 GÖRAN LENNMARKER (m)	8
Anf. 10 VIOLA FURUBJELKE (s)	9
Anf. 11 GÖRAN LENNMARKER (m)	9
Anf. 12 VIOLA FURUBJELKE (s)	9
(Beslut skulle fattas den 11 december.)	9
6 § Sveriges säkerhetspolitik	10
Sammansatta utrikes- och försvarsutskottets betänkande 2001/02:UFöU1	10
Anf. 13 HENRIK LANDERHOLM (m)	10
Anf. 14 BERIT JÓHANNESSON (v)	12
Anf. 15 MARGARETA VIKLUND (kd)	16
Anf. 16 MARIANNE ANDERSSON (c)	20
Anf. 17 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)	22
Anf. 18 URBAN AHLIN (s)	25
Anf. 19 MARIANNE ANDERSSON (c) replik	28
Anf. 20 URBAN AHLIN (s) replik	28
Anf. 21 MARIANNE ANDERSSON (c) replik	29
Anf. 22 URBAN AHLIN (s) replik	29
Anf. 23 BERIT JÓHANNESSON (v) replik	29
Anf. 24 URBAN AHLIN (s) replik	29
Anf. 25 BERIT JÓHANNESSON (v) replik	30
Anf. 26 URBAN AHLIN (s) replik	30
Anf. 27 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	30
Anf. 28 URBAN AHLIN (s) replik	31
Anf. 29 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	31
Anf. 30 URBAN AHLIN (s) replik	32
Anf. 31 HENRIK LANDERHOLM (m) replik	32
Anf. 32 URBAN AHLIN (s) replik	33
Anf. 33 HENRIK LANDERHOLM (m) replik	33
Anf. 34 URBAN AHLIN (s) replik	34

Anf. 35	STEN TOLGFORS (m)	35
Anf. 36	URBAN AHLIN (s) replik	39
Anf. 37	STEN TOLGFORS (m) replik	39
Anf. 38	URBAN AHLIN (s) replik	40
Anf. 39	STEN TOLGFORS (m) replik	40
Anf. 40	MURAD ARTIN (v)	41
Anf. 41	URBAN AHLIN (s) replik	42
Anf. 42	MURAD ARTIN (v) replik	42
Anf. 43	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	42
Anf. 44	MURAD ARTIN (v) replik	43
Anf. 45	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	43
Anf. 46	MURAD ARTIN (v) replik	43
Anf. 47	CARINA HÄGG (s)	43
Anf. 48	KARIN ENSTRÖM (m)	47
Anf. 49	BERIT JÓHANNESSON (v) replik	48
Anf. 50	KARIN ENSTRÖM (m) replik	48
Anf. 51	BERIT JÓHANNESSON (v) replik	48
Anf. 52	KARIN ENSTRÖM (m) replik	48
Anf. 53	LARS ÅNGSTRÖM (mp)	49
Anf. 54	MARIANNE ANDERSSON (c)	50
Anf. 55	LARS ÅNGSTRÖM (mp)	50
Anf. 56	MARIANNE ANDERSSON (c)	50
Anf. 57	LARS ÅNGSTRÖM (mp)	51
	(Beslut skulle fattas den 11 december.)	51
7 §	Allmän miljö- och naturvård	51
	Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2001/02:MJU1	51
Anf. 58	GÖTE JONSSON (m)	51
Anf. 59	ESTER LINDSTEDT-STAAF (kd)	53
Anf. 60	ESKIL ERLANDSSON (c)	55
Anf. 61	HARALD NORDLUND (fp)	57
Anf. 62	SINIKKA BOHLIN (s)	59
Anf. 63	HARALD NORDLUND (fp) replik	61
Anf. 64	SINIKKA BOHLIN (s) replik	61
Anf. 65	HARALD NORDLUND (fp) replik	61
Anf. 66	SINIKKA BOHLIN (s) replik	62
Anf. 67	GÖTE JONSSON (m) replik	62
Anf. 68	SINIKKA BOHLIN (s) replik	62
Anf. 69	GÖTE JONSSON (m) replik	63
Anf. 70	SINIKKA BOHLIN (s) replik	63
Anf. 71	ESKIL ERLANDSSON (c) replik	63
Anf. 72	SINIKKA BOHLIN (s) replik	63
Anf. 73	ESKIL ERLANDSSON (c) replik	63
Anf. 74	SINIKKA BOHLIN (s) replik	64
Anf. 75	KJELL-ERIK KARLSSON (v)	64
Anf. 76	CARL-ERIK SKÅRMAN (m)	66
Anf. 77	MARIA WETTERSTRAND (mp)	66
	(Beslut skulle fattas den 11 december.)	67
8 §	Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar	68
	Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2001/02:MJU2	68

Anf. 78 ULF BJÖRKLUND (kd).....	68
Anf. 79 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik.....	72
Anf. 80 ULF BJÖRKLUND (kd) replik.....	72
Anf. 81 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik.....	72
Anf. 82 ULF BJÖRKLUND (kd) replik.....	73
Anf. 83 CARL G NILSSON (m).....	73
Anf. 84 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik.....	76
Anf. 85 CARL G NILSSON (m) replik.....	76
Anf. 86 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik.....	76
Anf. 87 CARL G NILSSON (m) replik.....	77
Anf. 88 ESKIL ERLANDSSON (c).....	77
Anf. 89 HARALD NORDLUND (fp).....	79
Anf. 90 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik.....	81
Anf. 91 HARALD NORDLUND (fp) replik.....	81
Anf. 92 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) replik.....	82
Anf. 93 HARALD NORDLUND (fp) replik.....	82
Anf. 94 CARL G NILSSON (m) replik.....	82
Anf. 95 HARALD NORDLUND (fp) replik.....	82
Anf. 96 INGE CARLSSON (s)	82
Anf. 97 ULF BJÖRKLUND (kd) replik.....	86
Anf. 98 INGE CARLSSON (s) replik	87
Anf. 99 ULF BJÖRKLUND (kd) replik.....	87
Anf. 100 INGE CARLSSON (s) replik	88
Anf. 101 ESKIL ERLANDSSON (c) replik.....	88
Anf. 102 INGE CARLSSON (s) replik	89
Anf. 103 ESKIL ERLANDSSON (c) replik.....	89
Anf. 104 INGE CARLSSON (s) replik	89
Anf. 105 CARL G NILSSON (m) replik.....	89
Anf. 106 INGE CARLSSON (s) replik	90
Anf. 107 CARL G NILSSON (m) replik.....	91
Anf. 108 INGE CARLSSON (s) replik	91
Anf. 109 HARALD NORDLUND (fp) replik.....	91
Anf. 110 INGE CARLSSON (s) replik	92
Anf. 111 HARALD NORDLUND (fp) replik.....	92
Anf. 112 INGE CARLSSON (s) replik	92
Anf. 113 PER-SAMUEL NISSER (m)	92
Anf. 114 CHRISTEL ANDERBERG (m).....	94
Anf. 115 INGE CARLSSON (s) replik	96
Anf. 116 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik.....	96
Anf. 117 JONAS RINGQVIST (v)	96
Anf. 118 HARALD NORDLUND (fp) replik.....	98
Anf. 119 JONAS RINGQVIST (v) replik	98
Anf. 120 INGE CARLSSON (s) replik	98

Prot. 2001/02:44
10 december

Anf. 121 JONAS RINGQVIST (v) replik.....	98
Anf. 122 INGE CARLSSON (s) replik.....	99
Anf. 123 JONAS RINGQVIST (v) replik.....	99
Anf. 124 MARIA WETTERSTRAND (mp).....	99
(Beslut skulle fattas den 11 december.).....	100
9 § Bordläggning.....	101
10 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	101
11 § Kammaren åtskildes kl. 16.48.	102

Elanders Gotab, Stockholm 2002